

Affreschi monocromi, nell'insieme ogni quadro sembra una pittura a chiaroscuro, nella quale l'ocria gialla, riscaldata con un po' di sinopia, viene mescolata col bianco di calce. Per l'attribuzione v. l'opera precedente.

In Italia in numerosi luoghi ci sono ricordi di S. Elisabetta d'Ungheria - qui ho soltanto riportato alcuni - che venne proclamata santa a Perugia da papa Gregorio IX il 27 maggio 1235 (festa della Pentecoste): la memoria liturgica della santa, originariamente fissata al 19 novembre, fu spostata nel 1969 al 17 novembre, suo *dies natalis*. In Ungheria però la sua festa continua ad essere celebrata il 19 novembre.

È patrona dei panettieri e degli ospedalieri (secondo la tradizione, avrebbe trasformato in rose i pani che aveva nascosto per i poveri e gli ammalati) ed è, con san Luigi dei Francesi, patrona principale del Terzo Ordine Regolare di San Francesco.

Affresco con Santi della dinastia nazionale ungherese degli Árpád. — Nel coro, sotto la scena della Pentecoste dipinta sul muro che chiude la terza monofora, nel fregio il cui fondo è a fasce bianche e rosse, colori del regno d'Ungheria, compaiono tre santi della stirpe reale Árpádiana, rappresentati in mezza figura:

S. Stefano re d'Ungheria, in mezzo, rappresentato frontalmente, maestoso vegliando dalla barba lunga, che nella sinistra tiene il globo, mentre la destra è alzata in atto di benedire;

S. Ladislao re d'Ungheria, a sinistra, l'uomo barbato, nella forza dell'età, in gran parte abraso;

S. Elisabetta d'Ungheria, a destra, con libro in mano, anch'essa in parte abrasa.

Bibliografia consultata

Hanák Péter: *Magyarország rövid története*, Gondolat, Budapest, 1986

Jászay Magda: *Párhuzamok és kereszteződések. A magyar-olasz kapcsolatok történetéből*, Gondolat, Budapest, 1982.

Magyar történelmi kronológia az őstörténettől 1970-ig, Tankönyvkiadó, Budapest, 1979.

Mariono Zorzi: *L'Ungheria e Venezia nelle raccolte della Biblioteca Nazionale Marciana* nel vol. della conferenza *Primo incontro italo-ungherese di bibliotecari*, Olasz Kultúrintézet, Budapest, 2001, pp.296.

Lorio Banfi: *Ricordi ungheresi in Italia*, Editrice R. Accademia d'Ungheria, Roma, MCMXLII-XX E. F., pp.206.

Wikipedia

Fonte:

<http://www.osservatorioletterario.net/italmagyarnyomok.pdf>

<http://www.osservatorioletterario.net/appendice-fuggelek63-64.pdf>, v. pp. 91 –101. (Saggio originale – differente - in ungherese)

Nota: Nelle maggior parti delle basiliche e delle chiese minori è stato proibito fotografare, perciò non ho immagini scattate da me dei ricordi ungheresi. In rare occasioni è stata possibile scattare delle foto senza flash. Però, a causa della scarsa illuminazione le immagini scattate per questo saggio sono venute male.

1) Continua

APPENDICE/FÜGGELÉK

_____ Rubrica delle opere della letteratura e della pubblicistica ungherese in lingua originale e traduzioni in ungherese _____

VEZÉRCIKK

Lectori salutem!

A múltkori vezércikkemben, többek között, a költészet és a zene kapcsolatáról elmélkedtem. Most szeretnék néhány szót szólni – a teljességre törekedés nélkül – a nyelvről, mint a kommunikáció eszközéről, amely minden egyes individuum számára lehetővé teszi minden igény kifejezését, amely kapcsolatban van az emberi közösségek életkörülményeivel. A nyelv egy fantasztikus eszköz, amely lehetővé tesz mindenféle társadalmi érintkezést, kapcsolatteremtést.

Elgondolkodtunk-e a beszélt- és írott nyelv különbözőségéről?

A beszélt vagy orális nyelv – azaz az a nyelv, amelyet beszédünkben használunk – eltér az írottól. A nyelv formáját tekintve állandóan változik, aszerint, hogy melyik formáját használjuk közlésünkben: az élő szóbeli, vagy az írott formáját.

A nyelv mint a szóbeli közlés eszköze keletkezett. Az írás ellenben egy ezt követő találmány. A kb. majdnem egymillió évvel ezelőtt feltűnt elődeink csak szóban

kezdték kommunikálni. Ezt követően, sokkal később – a tudomány mai álláspontja szerint – sokkal később, kb. 3.000 évvel ezelőtt kezdtek el írni. Az írás az ember számára egy újabb, hatalmas előrelépést jelentett a civilizáció fejlődésében.

A szóbeli nyelv, azaz a beszéd két konkrét korláttal rendelkezik: 1.) nem érhet el bizonyos távolságokon túlra; tehát térben korlátolt; 2.) kimerül a felhasználása pillanatában, azaz korlátolt időben is.

Az írott nyelv viszont az ember számára lehetővé teszi rögzíteni és továbbadni a gondolatokat távolságban, térben és időben egyaránt.

Az írott nyelvet sokáig a tanultak nyelvének tartották. A beszélt nyelvet viszont hozzávetőlegesnek és pontatlannak tekintették, amely az írottól függött s eredménytelenül igyekezett utánozni pontosságban és eleganciában. A beszélt és írott nyelv két különböző nyelvi forma is: a beszélt nyelv informális, gyors, elliptikus; az írott nyelv viszont formálisabb, választékosabb és összetettebb, bonyolultabb. A fentiekben említett különbségek mellett, míg a szóbeli nyelv – a beszéd – az akusztikai és vizuális csatornát használhatja, addig az írott nyelv távolságban a nyelv minden aspektusát alkalmazhatja.

Lexikai szinten a beszéd egyszerű és közismert kifejezéseket használ; míg az írott nyelv választékos

szavakkal és kifejezésekkel él különös gondot fordítva a jelentés és a forma közötti kapcsolatra.

Végül, szintaktikai szempontból, a beszélt nyelv rövid mondatok használatára törekszik, egy ige köré építve, koordinált nexusokkal egymáshoz kapcsolva vagy pedig csak egymás mellé rendelve, minden kapcsolat nélkül. Az írott nyelv viszont bizonyos terjedelmű mondatokat alkalmaz, mégpedig szintaktikailag komplex és alárendelt viszonyban.

Ezen kívül egy új típusú kommunikációról és egy új típusú nyelvről is beszélhetünk: az ún. közvetítő nyelvről. A beszélt nyelv tradicionális kategóriáihoz és az írott nyelvhez a legutóbbi 100 esztendőben egy harmadik kategória is kapcsolódott, mégpedig a szóbeli nyelv legkülönbözőbb üzenetközvetítései, speciális közvetítő eszközökön keresztül. Olyan közvetítő eszközökről van szó, amelyek a szóbeli- és az írott üzeneteket képekkel együtt közvetítenek a legszélesebb rétegekhez, a legtávolabb helyekre végtelen időre. Ilyen közvetítő eszközök: a telefon, a rádió, a Tv, a mozi, a rögzített lemezek, a számítógép, a telefax és hasonló társaik, amelyek már mindennapjaink nélkülözhetetlen eszközeivé váltak. Ezek a XIX. század végétől napjainkig feltalált technikai eszközök valóban megteremtették a szóbeli kommunikáció történetének harmadik korszakát (1. korszak: az abc megalkotása a Kr. e. II. évezredben; 2. korszak: az 1450 körüli nyomtatás feltalálása; 3. korszak: a tömegkommunikáció feltalálása: telefon, rádió, Tv, informatika, telematika). Micsoda technológiai előrehaladás!

Melyek a nyelv speciális közvetítő eszközeinek sajátosságai? Íme:

- Maximálisan megerősítik az emberi kommunikációs módokat, hiszen teljesen túlhaladják a nyelv időbeli (memória, időtartam stb.) és térbeli korlátait, különösen a szóbeli nyelvi korlátokat;

- a szóbeli- és írott nyelvvel együtt más nyelvezetet alkalmaznak (vizuális és hang), ezzel növelve a közvetítő eszköz (mozi, Tv, videó, kazetták) képességét;

- befolyásolják a beszélt- és írott nyelvet, mert különleges információs és ritmikai kifejezést alkotnak, s ezzel hozzájárulnak a szintaktikai struktúrák jelentős egyszerűsítéséhez (akár új szavak alkotásával);

- új nyelvezetet alkotnak (pl. a különféle számítógép-nyelvezetek, vagy a Tv- és rádió nyelvezete, azaz valódi szektorális nyelvezetek, amely a rádió- és televízió bemondóinak vagy újságíróinak a nyelvezete.

Ezzel elérkeztünk az ún. – éppen az előbb említett – szektorális nyelvezethez. Miről is van szó, milyen nyelvezet ez? A szektorális nyelv a nyelv különböző, speciális változatainak nyelvezete, amelyet bizonyos szakterületek, foglalkozási ágak specialistái, szakemberei alkalmaznak tevékenységeik során. E nyelvezetet speciális vagy műszaki nyelvnek is nevezik, amelyik nem általános és nem félreérthető, hanem pontos, szakmai információkat közöl. A szektorális nyelv hangsúlyozza a köznyelv kódja alá való rendeltségét. E szektorális nyelvezet mindig is létezett a köznyelven belül már az ókorban is a legszembetűnőbb mesterségek, művészeti ágak, tudományok területén.

Korunk szektorális nyelvei fokozatosan megsokszorozódtak. Korunk óriási fejlődése elősegítette

minden foglalkozási terület sajátos szakszókincsének, terminológiájának gazdagodását, továbbfejlődését. Íme az alábbiakban a foglalkozási ágazatok szakterületeinek szaknyelvi típusainak felosztása:

- tudományos és műszaki nyelvezet (orvostudomány, fizika, kémia, biológia, botanika, zoológia, geológia, asztronómia, matematika, geometria, logika, kibernetika, elektronika, gazdaság, pénzügy, filozófia, pszichológia, szociológia, antropológia, szemiológia stb.): mindegyik a nyelvezetre jellemző egy jelentős fokú lingvisztikai szabályozottság, exkluzív, meghatározó nyelvhasználat, speciális szókészlettel rendelkezik);

- vegyes szektorális nyelvezet, amely korunk társadalmának legszélesebb területein terjedt el és nagyon fontosak a mindennapi életben: újságírói-, politikai-, sport-, reklámanyelvezet; amelyek a legkülönbözőbb szektorális nyelvek keverékei, ahol a kifejezések, fogalmak elvesztik eredeti jelentésüket s a szakmai konvenciók alapján újakat vesznek fel;

- foglalkozások, mesterségek szaknyelvei, amelyek eredete szakmai zsargonra vezethető vissza.

Az irodalmi nyelv is rendelkezik nyelvi alkódokkal. Az irodalmi közlés a kétértelműsége következtében komplexebb kód alkalmazását foglalja magába, ugyanis minden irodalmi szöveg, annak ellenére, hogy autonóm stilisztikai alkalmazás eredménye, normális esetben az irodalmi környezetben nincs elkülönített helye, de egy irodalmi műfajhoz tartozik (epika, lírika, dráma, szatíra stb.). az irodalmi műfajok az irodalmi nyelvezet alkódjainak tekinthetők saját tematikájukkal, szimbolikájukkal, írásbeliségükkel. Minden irodalmi műfaj formális és szimbolikus sajátosságnak, alkódos elemnek tekinthető az irodalmi nyelvi kód szempontjából abban az esetben, ha ennek egy részét az irodalom meghatározott területén alkalmazzák.

Ezen elmélkedésemben most itt megállok, amelyet a következő vezércikkemben folytatok, mégpedig a nyelv funkcióival kapcsolatban.

Most pedig nézzük házuk táján a mi dolgainkat.

Először is szeretettel köszöntöm az «Osservatorio Letterario» jelentősen megnövekedett, nagy családjának újabb jövevényeit! Szívből köszönöm a folyóirat tartalmával kapcsolatos pozitív véleményeket, amelyek közül néhány az utolsó oldalakon található «Postaláda» rovatban olvasható.

Most pedig bemutatkozásként az új szerzőkkel és olvasókkal szeretnék megosztani folyóiratunk történetével kapcsolatban néhány információt, ami a személyemmel szoros összefüggésben van s a régi Olvasóktól elnézést kérek, ha számukra ismétlés lenne. Fontosnak tartom, hiszen ősszel és télen fontos évfordulóhoz érkezem: 2008. december 5-én lesz, hogy 25 esztendeje élek Olaszországban (Ferrarában) 1983. október 1-i olasz mérnökdoktorral kötött házasságom következtében, hátra hagyva rokonaimat, szakmai karrieremet, önálló- és független egzisztenciámat, (lakásomat, ingóságaimat – összes bútoromat, edényeim nagy részét –: az akkori proletárdiktatúrabeli kommunista rezsim a szó szoros értelmében megkopasztott, ráadásul az engedélyezett ingóságaim értékét a maximálisan kivihető értéknek, harmincezer forintnak tüntették fel, holott a leltárban felsoroltakat hivatalosan lényegesen kevesebb értékűnek becsülték a

BÁV-ban. 1986. január 2-án született leányom, aki most a ferrarai tudományegyetemen jó előmenetelű, harmadéves közgazdászhallgató. Ugyanezen év márciusában elnyertem az olasz állampolgárságomat, így kettős állampolgár vagyok gyermekemmel egyetemben.

1982. nyarán voltam első esetben Olaszországban. Rendkívül nagy hatással volt rám a szabadság légköre, szinte úgy éreztem magam, mint egy, a ketrecéből kiszabadított sirály. Mélyen szívtam magamba ezt a levegőt, szinte egy megmagyarázhatatlan részegséggel. Ez még most is felejthetetlen élményem. Ami még nagy meglepetéssel hatott rám, az az olaszok rendkívüli vidámsága, mintha gondtalanok lettek volna mindennapjaik. A külföldiek így látják először az olasz népet. Azonban tudnivaló, hogy a valóság az itt lakók szemszögéből egészen más. A harmadik felejthetetlen élményem – a tanulmányaimból és olvasmányaimból szerzett ismereteim ellenére – Itália rendkívüli mennyiségű műemlékekben való gazdagsága.

Olaszországban publikáltam elbeszéléseket, verseket, esszéket, tanulmányokat, újságcikkeket napilapokban, folyóiratokban, antológiákban, valamint kiadtam saját- és mások köteteit is. Magyar-történelem szakos tanár – pszichológiából készített szakdolgozattal, amelynek címe: «A veszélyeztetett gyermekek és a fiatalok pszichológiai problémái» –, újságíró és publicista, szak- és műfordító, tolmács és nyelvi-kulturális közvetítő vagyok. Olaszországban több mint harminc (irodalmi és művészeti) díjban részesültem, amelyeket irodalomkritikai tanulmányaimért, elbeszéléseimért, verseimért, újságcikkeimért és művészi fényképfelvételekért kaptam, amelyek közül a legbüszkébb az alábbi díjakra vagyok: a Dante Társaságtól 1993-, 1994-, 1995-ben kapott I., II., III. helyezett irodalmi díjra; az 1995-ben és 1996-ban az Etruszk Akadémiától kapott I. (vers, próza) és II. helyezett (vers) díjra; a dél-olaszországi «A kultúra legjobbja/ A legjobb kulturális közreműködő» díjra és a carrarai «Abszolút legjobb művész» díjra (amelyet vers-, elbeszélés-, publicisztika-, újságíró- és művészi fotó kategóriákban versenyző pályaműveimért ítéltek nekem).

A no-profit «Osservatorio Letterario Ferrara e l'Altrove» (O.L.F.A.) irodalmi és kulturális folyóirat felelős- és kiadó igazgatója és főszerkesztője vagyok, amelyet 1997. októberében alapítottam, amely mögött csak egyetlen személy áll: az enyém. A folyóiratomnak ún. faktótuma vagyok: egy személyben legalább 10 munkakört látok el. A folyóirat megalapításakor több célkitűzésem volt: először is, biztosítani magamnak egy állandó, hosszan tartó szellemi tevékenységet, látván, hogy fogadott hazám az összes tanulmányaim (hazai és olaszországi), szakmai tapasztalataim ellenére - Nb. még a mai napig sem! - sem nyújtott állandó, keresettel rendelkező munkalehetőséget. Bizonyos szempontból ezúton akartam folytatni oktató munkámat is és az újságírói szakmámat gyakorolni, s az olasz újságírók szövetségének hivatalos tagjává válni. Azért is alapítottam a folyóiratot, mert belefáradtam az ingyenes, össze-vissza publikálásokba: ha már ingyen kell végeznem ezt a munkát, akkor inkább a saját folyóiratomnak dolgozom ilyen körülmények között. Nem akartam itt Itáliában profi újságíró ('giornalista

professionista') lenni, «csak» az olasz profi újságírók által nagyon is lenézett 'újságíró-publicista' ('giornalista pubblicista'), mert így más foglalkozási területeken – oktatás, tolmácsolás, fordítás, kulturális- és nyelvi közvetítés – is dolgozhatom alkalmi elfoglaltságként, honorárium ellenében, míg a profi kategóriában ez a lehetőség kizárt, csakis újságírással szabad foglalkozni. Ezt írja elő az olasz újságírói szövetség munkarendeleete. 2000-ben vettek fel az olasz újságírók rendjébe (szövetségébe), 2004-től pedig a Magyar Újságírók Közösségének (MÚK) is tagja vagyok, ahol az olasz 'giornalista professionista' státusszal egyenrangú újságíró vagyok.

Az említett célkitűzések mellett az is célom volt a lapalapítással, hogy tehetséges alkotóknak munkáit publikálhassam, hangot adva nekik. Örömmel tudatom, hogy több tehetséget indított útjára a folyóiratom! Még egy fontos célom volt: megismertetni az olasz olvasókkal hazám kultúráját, irodalmát is a két irodalom és kultúra kölcsönös egymásra hatását érzékeltetni. Nemcsak helyi folyóiratnak, hanem országos és nemzetközi folyóiratnak született ez a periodika – erre utal az alcím: «Ferrara e l'Altrove» (Ferrara és bárhol), s ez utóbbi az internetnek köszönhetően valósult meg leginkább: minden földrészen olvassák, nemcsak interneten, hanem nyomtatott formában is eljut az ottani olvasókhoz is. A folyóiratban tehát helyet adok a magyar és olasz műsáknak, pillantást vetve más nemzetek irodalmára, kultúrájára is. Elbeszéléseken, verseken kívül a folyóiratban található publicisztikai írások, tanulmányok, irodalomtörténeti, irodalomelméleti- és irodalomkritikai munkák, irodalmi-, társadalmi és kulturális vitáirások, filmkritika is.

A folyóirat 1998. október 31-én – az alapítását követő évben, egyéves születésnapján – elnyerte az «Ezer legjobb vállalkozó ötlet egyike» címet, mely versenyt a milánói Népi Bank (Banca Popolare) és a «Corriere della Sera» polgári napilap hirdetett meg. 2001. március 25-én pedig az olasz nemzeti Rádió Rai-1 trentói stúdiójának «Mittel Europa Rai 1» «Est Ovest» «Kelet Nyugat» c. műsorban Sergio Tazzer mutatta be az «Osservatorio Letterario»-t a rádióhallgatóknak.

Legfrissebb híreim: a még jobb szakmai teljesítményeim érdekében két magas szakmai képzésben részesülök. Az egyik a Drengo-Master 2008. július 21 – október 31-ig tartó kurzusa: «Középkori történelem és informatika/Történelmi- és tudományos újságírói specialitás» szakágban. A másik a 2008/2009-es tanévben a római «Tor Vergata» Tud. Egyetem II. szintű master-képzése: «Az olasz, mint idegen vagy második nyelv: olasztanárképzés külföldi hallgatóknak». Ez utóbbi mesterképzéssel Olaszországban harmadszor váltam poszt-egyetemistává. A munkaköreim és ezen két mesterképző tanfolyam következtében az internetes aktív jelenlétem jelentősen ritkább lesz, elérhetőségem még nehezebb lesz, amelyekért tisztelt Olvasóim szíves megértését és türelmét kérem.

Hátramaradt két utolsó hírem: felvettek a bolognai Tud. Egyetem Traduktológiai – sajnos jó ideje stagnáló – online folyóiratának, az «Intralinea»-nak munkatársai közé.

2008. július 1-től pedig az olasz Nemzeti Írók Szakszervezete felvett tagjai közé az irodalom-, esszé- és műfordítói szakágba: elfogadta ez év június 30-án,

két hivatalos szakszervezeti tagajánló nélkül (!!!) benyújtott felvételi kérelmemet, elegendő volt számukra szakmai önéletrajzom és a publikációim nyomtatott és internetes jegyzékei, nem úgy, mint a hazai Magyar Írószövetség, amelynek a fentiek és a két írószövetségi tag – Dr. Szénási Ferenc és Dr. Sztányi György – hivatalos ajánlása sem volt elegendő a felvételi kérelmem elfogadásához! Igaz ugyan, hogy az elutasító határozat végére nagy kegyesen odabiggyesztették, hogy az elkövetkező években megismételhetem a felvételi kérelmemet. Azóta eltelt 2-3 esztendő, s eszem ágában sem volt újabb felvételi kérelem benyújtása! Nos, magyar és olasz írói, újságírói és műfordítói mivoltom biztos, hogy nem a hazai írószövetségi tagságtól függ! Az olasz Nemzeti Írók Szakszervezetének tagsága viszont – magyar, nem olasz anyanyelvű létemre (!!!) – egy újabb olaszországi szakmai elismerést, sikert jelent számomra! A Magyar Írószövetség pedig szégyellheti magát és magába szállhat, már csak azért is, mert a jelenlegi tagjai között nagyon sokan vannak inaktívak vagy alig aktívak és jó néhányan a múltban is jóval kevesebb dokumentálható munkát mutathatnak fel, mint amit én – nem számítva az ez előtti magyarországi és olaszországi publikációs tevékenységemet – csak a folyóiratom megalapításának évétől, 1997. októberétől!

A fentiekben elmondottak dokumentálhatók mind hagyományos, hivatalos archívumokban, mind digitálisan, így sem az olaszok, sem a magyarok nem mondhatják azt, hogy «messziről jött idegen azt mond, amit akar»!...

Fontosnak tartom még megjegyezni, hogy a folyóiratom alapításakor és indulásakor senkitől sem kaptam semmiféle szakmai útbaigazítást, mindent autodidakta módon magam valósítottam meg. A névleges felelős igazgató (direttore responsabile) –, amely figura nélkül nem lehet semmiféle folyóiratot megalapítani, kiadni – sem látott el tanácsokkal, javaslatokkal, ellentétben a leköszönő levelében állítottakkal én a kész, nyomtatott példányt vittem el neki – előtte egy betűt nem látott belőle –, pedig itt lakik a szomszédságomban. Az ilyen találkozások esetén próbáltam szakmai kérdésekre választ kapni, amelyekre sosem kaptam meg azt. Mindennek saját magam néztem utána, ha magamtól, ösztönösen nem tudtam valamit megoldani.) Az ún. távmunkatársaim csak annyiban azok, hogy a kérésemre kért munkáikat beküldik. A folyóiratom megjelenése mögött ténylegesen csak egyetlenegy személy áll: s az én vagyok. Én mindenkinek készségesen segitettem és segítek, de amikor nekem volt/van szükségem konkrét

tanácsadásra, akkor mindenki – a kevés kivételt leszámítva – indián módon viselkedett/viselkedik. Az elmúlt években egyetlen kitartó és valóban önzetlen korrektorem volt: Dr. Renzo Ferri geológus, a ferrarai tudományegyetem geológiai tanszékének könyvtárosa és költő személyében – aki nem hazudta magának a folyóiratom (a kezdeti időkben erre is volt példa!) –, aki sajnos egy esztendeje szakmai és családi túlterhelése miatt beláthatatlan időre nem tudja ellátni a korrektúrát. Amíg vissza nem tud jönni, addig ez is teljes mértékben az én munkaköröm. Tehát a lap végleges kinyomtatásáig a folyóiratom mindenese – mint ahogy korábban írtam: faktótuma – vagyok: a többrétű, sokoldalú szellemi munkáktól a fizikai tevékenységig mindent én csinállok: a szerkesztőség én vagyok. Tehát, bele lehet gondolni, mi munka ez, s nem egy egy-két oldalas kiadványról van szó... Mindez csak a nyomtatott változattal kapcsolatos, s még nem is említettem az internetes oldalak megszerkesztését és megjelentetését, a honlapjaim állandó frissítését és az egyéb alkalmi, szakmai tevékenységeimet - fordító, tolmács, nyelvi- és kulturális közvetítői, oktatói tevékenység, amelyek hol vannak, hol nincsenek és sajnos nem jelennek biztos és állandó kereseti lehetőségeket –: a hosszú évek során ezen munkáim összegyűjtött honoráriumaimból fedeztem és fedezem a kiadási költségeket, postaköltségeket, a munka- és irodaeszközök vásárlását, a legkülönfélébb karbantartási, javítási és egyéb kiadásokat. Nem volt könnyű és most sem az. Mindezt tulajdonképpen a magam erejéből, intézményes vagy állami támogatás nélkül teljesítettem. Ehhez járult/járul egy-két olvasói támogatás és az előfizetések, alkalmi megrendelések, amelyeket hálásan köszönök, mert mindenképpen jól jöttek és jönnek, még akkor is, ha egyetlenegy kiadást sem fedeztek, nemhogy egy teljes évre szólóét és a további évekéit. Hálával mondom köszönetet férjemnek is, aki kisegített a családi kasszából, amikor az alkalmi honoráriumaim nem voltak elegendők a folyóirat egynémelyik számának a megjelentetéséhez. Ezért érthető is, hogy mind a múltban, mind most a már előre bekalkulált ingyenes- és kötelező példányokon kívül nem tudok tiszteletpéldányt biztosítani, sem pedig honorálni a szerzőket.

Elérkezett az idő, hogy vezércikkem végére érjek –, amely az eredeti, olasz nyelvűnek nem a betű szerinti fordítása és ahhoz viszonyítva a vége felé bővítettebb –. Ezennel elköszönök, kellemes olvasást kívánok, s a keresztény ünnepek közeledtével Önöknek és szeretteiknek áldott karácsonyt és boldog új esztendőt kívánok szeretettel. A viszonthallásra tavasszal!

LÍRIKA

**Botár Attila (1944) – Veszprém
ÚJABB FÉLCÉDULÁK**

VI.

A káva nyirkos. Gubbaszt a veder.
Április. Újra kiderül és esik.

A sárért messze bókászni se kell.
Suhan egy fecskeszárny perc az ereszig.

VII.

A völgybe mélyen templomtoronyig
lelóg a felhő, rögtönöz a rögre
telet: elállt lélegzet havazik
egy vonósnyégyes kerekére kötve.

VIII.

A mű koporsó. Valamennyien
felé igyekszünk, hátha beleférnénk
mielőtt becsukódna hirtelen
s mi pusztá testtel érnénk meg a törvényt.

IX.

A derékfájás boldog erejét,
amely virággal kelti hajnalonta
és olaját, hogy lámpában elég
köszönd hogy lényed egy-burokba vont.

X.

Valami óra mélyen s mélyre üt.
Amit keres, ledöntve. Ám de sorjáz
a sírkövekről szétfosló nevük,
sötét csigákkal mondja: itt a forrás.

**Erdős Olga (1977) — Hódmezővásárhely
MOST KELLENE**

Most kellene kimutatnom pedig,
kimondani, mert most vagy itt,
most, hogy minden más, mint eddig,
hogy az Egész sok apró darabja
annyi év után végre összeállt.
De lázadok, direkt dacolok (veled),
feszítem a húrt, tesztelem határaid,
hogy vajon meddig terjed a türelem,
s - *mert még nem tudom a titkot*, -
azt is, hogy hol kezdődik
vagy hol ér véget a szerelem.

(2008-06-22/28)

JI-KING

Lehet-e
kérdőjellé formálni a szorongást,
ő, kínai jelektől várni a csodát,
három érmével játszani a sorssal
- fej vagy írás alapon,
több értelmű mondatokban
fellelni az egyetlen kiutat,
keresni valódi válaszokat,
és leginkább,
ezeréves bölcsességgel szabadon
elfogadni, mit az Élet ad,
lehet-e, mondd?

(2008. 05. 28./07. 14.)

Erdős Olga (1977) — Hódmezővásárhely AZ ERKÉLY NÉLKÜLÜNK

Úgy megnézném magunk
a szemközti ablakból,
hogy más milyennek látja
kívülről a függönyt,
vagy az erkélyt nélkülünk
(*s velünk*)
a nyíló porcsinrózsák
délelőtti tarkaságát,
a polcra rakott pálmát,
a vitorlavirágot és a pampafüvet,
- ha ez a cserepes egyáltalán az lehet -
és a székeket,
melyeken újabban ritkán ülünk,
és amelyekről csak azt tudom,
milyen, ha ismerősként nézem őket
ezen az oldalon.

(2008. 07. 29)

VERSEK BENKE RITA FESTMÉNYÉRE

Benke Rita: Beteljesülés

Göbölös N. László (1956)

A LEGJOBB...

A legjobb ébredés után Veled
Amikor bársonyos asszonyhangod még a madarak
Hajnalköszöntő csicsérgésén szólal meg
Majd magadra vonva mindenemet Egy-Húrra hangoljuk kéjesen nyújtózó lélegzetünket

A legjobb reggeli után Veled
Amikor még csukott szemmel kanalizod mulatt capuccinódat
Aprókat prűszkölsz a felszippanzott fahéjtól és
Nem veszed észre frissen húzott lepedőnkön az ügyetlen gyümölcs-peccséteket

A legjobb szeretkezés után Veled
Amikor Csomolungma-csúcspontjaink elteltével
Egy véletlen-vétlen érintésbe minden ízettel beleremegsz
Pattanásig feszíti selymeidet gyönyörű elernyedéssel
Mielőtt feloldozó takaróm lesz

A legjobb ebéd után Veled
Amikor nyakszirtedre mért csókomtól a maszatos tányér megáll kezében majd mint fényűző rómaiak a dekadencia
előtt egy perccel
Elomlunk lomha eukaliptusz-füstben külső-belső
Ölő csendben

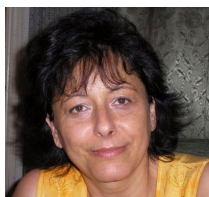
A legjobb fürdetés után Veled
Amikor sosem tudom melyik lábadat nyújtod előbb és melyik a keskenyebb és combjaidtól felfelé álnokul leshetem
a felizzás pillanatát és míg hátad láttán ébred bennem szobrász-vágy Te már málnás melleid sorsát teszed le
kerekítő kezembe

A legjobb egy gálya-nap után Veled
Amikor kimerülten érkezem és a ház kapuján csak a tudat lök át hogy odafenn vársz csillogó mosollyal finoman
fodrozódó köntösben
Vagy huncutul az ajtó mögé bújtatod meztelenséged
És a gondok-bajok reményvesztetten hátrahőkölnek

A legjobb egy séta után Veled
Amikor a bealkonyuló Folyó monoton zaját dobunk veri fel
Verssorokat vélünk felfedezni szárnyuhogásban és lombhullásban
mélyet kortyolunk a zápor-verte fák párás illatából
és gesztenye-gyermekeknek rakunk zsebünkben fészket

A legjobb egy zene után Veled
Amikor óceán-hullámverés, lázgörbe, lágy szellő és tomboló orkán keríti hatalmába tested vonalait és bolerót,
bluest szagat évi 365 Valentin-éjjelünket nappallá téve a Libabőrös Tekergők Lunához fohászkodó Rendje

A legjobb elalvás előtt Veled
Amikor vibrálásaid és illataid már nyugovóra térnek
És csiklandós fintorral fogadja orrod arcom közeledését
De Viola d'Amore csípőd és gerinced még kéri simogató
Hús-forró tenyeremet

Benke Rita

A LEGJOBB VELED-FELELET

Veled
amikor kérés nélkül ébred a reggel
amikor hajnali forrósággal

A legjobb azután Veled
Amikor újra meg újra rádöbbenek hogy itt vagy és nem szaladsz el
Hogy holnap és azután és azután is itt leszel
Akkor is amikor a kívülről idők már régen bevégeztek
Mint örök anyag megmaradunk és őrizzük örömlétünket

kéretlenül hozzád simul a testem
és helyére kerül minden dombom
tested egy ívében

Veled

amikor a tálcához csörren a csésze
és a hang megáll majd beszáll
lassan a párnámra
és a fülem kürtjébe
zenéjeként felészlelésemnek

Veled
amikor együtt hegyre szállunk
még feljebb a kékkupolás mennybe
és torkodon átcsordul egy oroszlán bőgése
és ölelhető minden érinthetetlen részed
mikor a lényünket mágneses vihar szippantja be

Veled
amikor ebédet harangoz a tányér
és indulsz a terítékhez szalvétáért
orvul átölelsz mögém-jártadban
kis libabőr-fűszerért
majd evés közben átnyúlsz egy csóknyi időre a
kezemért

Veled
egy kádnyi vízben-habban elmerülve
és várom a tárt ajtón benézel-e
hogy nyújthassam a testem a fürdetéshez
láthassam szemedben a sötétülő selymet
amint követi a bőrömnön lefutó permetet

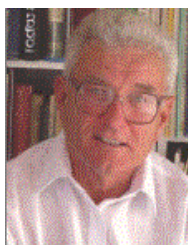
Veled
amikor várom hogy beteljen az este
és hívsz hogy hamarosan érkezel
izgatottan a tükröm kérdezem
hogy örülj
ha a karomban a nap után megpihensz

veled
amikor bömböl a hódító Duna
és a szárazföldnek benyújtja a számlát
mikor a dombon lessük
az udvarló madarak szálltát
az aszálytól éretlenül hulló gesztenyék koravén sorsát

Veled
amikor a torkunkban megszorul a Zene
és a ritmus felfut a táncoló véremmel
és a szótlán sejtek naperőművekké lesznek
mint a szivárvány
ha a hegyről az erkélyünkre lépett

Veled
amikor este az elalvásom sóhaját kilesve
szólítasz még egyszer
hogy a hangom már tényleg estés-e
mikor a gerincemen tenyereddel
szemhéjam mögött már az álmom filmjét nézem

Veled
ma este és holnap reggel
mikor felkelek
és tudom hogy az éjjel a holnapunkat hozza el
és leszünk majd a másiknak akkor is mint a hegyek
minden holnap este és minden holnapután reggel

Gyöngyös Imre (1932) — Wellington
(Új-Zéland)

SHAKESPEARE-SOROZAT

Shakespeare 105. Sonnet

Let not my love be call'd idolatry,
Nor my beloved as an idol show,
Since all alike my songs and praises be
To one, of one, still such, and ever so.
Kind is my love today, tomorrow kind,
Still constant in a wondrous excellence;
Therefore my verse, to constancy confin'd,
One thing expressing, leaves out difference.
'Fair, kind, and true' is all my argument,
'Fair, kind, and true' varying to other words;
And in this change is my invention spent,
Three themes in one, which wondrous scope affords.
Fair, kind, and true, have often lived alone,
Which three, till now, never kept seat in one.

Szabó Lőrinc fordítása:

Ne mondd, hogy szerelmem bálványozás,
s ne mutasd bálványnak kedvesemet,
noha dalom s himnuszom sose más:
róla, neki, mindig s örökre egy.
Jó ma szerelmem s holnap újra jó,
állhatatosság, csodásan szilárd;
ez versem korlátja is, ez a szó:
egyet fejez ki s minden mást kizár,
szép, jó s igaz: én csak ezt tudom, érzem;
szép, jó s igaz: ezer a változat;
szócserékben merül ki leleményem,
három tárgy egyben: be szent cél, be nagy!
Szép, jó s igaz élt már, külön, gyakorta,
soha, mint most, hármában egybeforrva.

Gyöngyös-fordítás:

Nehogy szerelmem csak bálvány legyen
s bálványozás tőlem a szeretés,
habár dalom s verses dicséretem
csak hozzá száll és őt imádni kész.
Holnap vagy ma, egyformán kedvesen
nem-szűnő búve kiváló csoda;
az állandóság fék is versemen:
egyet mond mindig kimért szigora.
'Szép, jó s igaz', mit dalom fejteget,
'szép, jó s igaz' minden szó az enyém,
mely más szavakkal lelemény-elegy
s három tárgyból egy csodás költemény.
Szép, jó s igaz magában mostoha,
együtt három eddig nem volt soha.

Nem értek egyet a Bárd dal, mert ebben a szonettben
sem találom meg mind a három tulajdonságot, t.i. a
szépet a jót és az igazat. Az a valószínű, hogy ő ezt a
verset is csodásnak érzi és a legtöbb versében mindent
ilyen túlfeszítetten érez, főleg, amikor úgy érzi, hogy

valami különleges szókeveréssel közelebb hozott egy-két tulajdonságot egymáshoz. Mindezek azonban eltörpülnek a fordítás közben talált apróságok mellett. Az egyik ilyen érdekesség a "words" rímeltetése az "affords" szóval. Ma már minden angol szójárásban a "words" szót rövid 'ö'-vel ejtik, a ráütő rímet pedig 'o'-val, amely a nagyon erősen raccsolt 'r' betűvel olyan mély, hogy kifejezetten rontja a rímet. Mindebből csak azt következtetem, hogy a Bárd korában a "word" szót németesebben 'o'-val ejtették. Van még más is: például a 'one' és 'alone' összezsengegetése. Az ilyeneket a mai költők vizuális rímekként megtartották, amit nagyon nagy tekintélytiszteletnek és így sznobságnak veszek.

PRÓZA

4.) Folytatjuk

Csakó Gábor (1942) — Budapest
BENDEGÚZ HARANGJA

Szokás szerint a diófa kezdte az ősülést a kertben, a kicsi. A nagy, ami alatt a társaság csevegett a gránitasztal körül, pompás zöldben tartotta magát.

Nem is lehetett tudni, hogy honnan került alája az a sok száraz levél.

– Bendegúz olyan volt, mint valami különös mágnes – mesélte Barna adjunktus. – Nem a vasat vonzotta, hanem a színes fémeket. Bizony, amerre eljárt, ott eltűntek a rézkeverékek, a közlekedési táblák, a huzalok, a bronzlámpák, miegyebek. Tette ezt addig, mígnem élete virágában hirtelen egy még erősebb mágnessel nem találkozott, a halállal. Utolsó szavaival azt kérte a feleségétől, hogy szép temetése legyen: cigányzenekarral, pappal, lélekharanggal.

– Így is történt. A rokonok zokogtak, a zenekar húzta, a pap megrendítően beszélt. Olyan szívbe markolóan, hogy annak is eleredt a könnye, aki eddig tartotta magát. Hanem amikor odaért – Barna adjunktus megtört egy zsenge mogorót és bekapta.

– Hova, barátom? – kérdezte Szépasszony.

Barna adjunktus komótosan összerágta, kiélvezte a mogoró ízt, mielőtt lenyelte volna.

– Oda, ahol kitört a kacagás. A pap elsorolta a családot, a megtört szívű szülőket, a kedves gyermekeket, a szerető feleséget, akik mindent megtettek érte, csak egyre nem képesek, hogy a lélekharangot megcsendítsék. Ekkor fölemelte hangját, ujját előre szegezte, neki a koporsónak, s szónoki kérdésével az elhunytához intézte: Tudod-e Bendegúz, hogy miért nem szól érted a harang? Hallgatsz? No, én elárulom. Azért nem, mert két hete ellopták.

Csakó Gábor (1942) — Budapest
DALMATA MELO

Rezesorrú Drámaíró harminc esztendő történetet porolt le.

– Nem egészen, mert éppen harmincöt évvel ezelőtt nyaraltunk egy kies dalmát városkában, Losinyban, ahol azok a férfiak, akikről nem rítt le valamilyen mesterség, például nem jártak rendőr, vagy postás egyenruhában, azok, kapitány- vagy és mérnök úrnak szólították

magukat. Különös ismertetőjegyként bőrkeményedést viseltek a könyökükön, amit a kocsmasztaltól nyertek, melyen naphosszat szorgalmasan könyököltek. Olykor gyönyörűen danoltak is!

– Kiváló pályatársam, az újvidéki Németh István szerzett valahonnan egy motoros bárkát, s fölfogadta házigazdánkat, a kérgeskönyökű kapitányt, hogy vigyen már át bennünket a pár mérföldre fekvő Susak szigetre kirándulni.

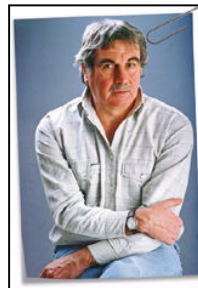
– Egy szép reggel elindultunk. Németh Pista kamasz fiai rögtön kitanulták a kapitánytól a kormánykerék tekerését. Ő ezt rájuk is bízta. Azzal lefeküdt a kajút padjára azzal a meghagyással, hogy a kikötőbe érve keltsék föl, mert a fontos műveletet személyesen kívánja végrehajtani.

– Így is történt. Kiszálltunk. A kapitány a távolban fölfedezett egy nudista csoportot. Letolta gatyáját, s megkérdezte: mikor szándékozunk visszatérni? Megmondtuk, majd elmentünk a sziget egyetlen falujába, ő pedig csatlakozott a pucérokhoz. A kellő időben visszatértünk. Ő gatyáját majd a horgonyt föl vonta, a motort elindította, a Németh gyerekek a kormányt megragadták, ő pedig húzta a lóbórt a padon. Épségben hazaértünk.

– Ennyi? – kérdezte Szépasszony.

– Nem egészen! Ettől kezdve lábujjhegyen kellett járnunk a házban, mert a háziasszony három napon át figyelmeztetgetett bennünket: Pszt, a kapitány dolgozott!

Válogatás a 2007. karácsonyán megjelent Kilencvenkilenc magyar rémmese – ötödik futam c. kötetből. (N.B. A kötet meséiből a híres író maga küldte be az anyagot az «Osservatorio Letterario» szerkesztőségébe esetleges publikálás céljából.)

Fernando Sorrentino (1942) — Buenos Aires
VAN EGY EMBER, AKI SZOKÁSBÓL ESERNYŐVEL ÜTÖGETI A FEJEMET

- EXISTE UN HOMBRE QUE TIENE LA COSTUMBRE DE PEGARME CON UN PARAGUAS EN LA CABEZA -

Van egy ember, aki szokásból a fejemet ütögeti az esernyővel. Pont ma van már öt esztendeje, hogy elkezdett engem az esernyővel búfolni. Az első időkből nem bírtam elviselni, de most már kezdek hozzászokni.

Nem tudom hogyan hívják. Azt tudom, hogy egy átlagember, szürkébe öltözik, kissé mákos hajú, sósárcú. Egy fülesztő délelőtt, öt évvel ezelőtt ismertem meg. Egy fa árnyékában a Palermó Park egyik padján újságot olvastam. Egyszer csak hirtelen éreztem, hogy valami a fejemhez ér. Éppen az az ember volt, mint aki most is, míg írok, aki a fejemet automatikusan és érdektelenül egy esernyővel ütögeti.

Akkor méltatlankodva hátrafordultam, de ő csak folytatta a búfolását. Megkérdeztem tőle, hogy talán megőrült, de úgy tűnt, mintha nem is hallott volna engem. Akkor hát megfenyegettem azzal, hogy parkőrt hívok, de ő csak változatlanul és nyugalommal folytatta műveletét. Néhány perc bizonytalankodás után s látván, hogy nem tárgított szándékától, felálltam s egy

ökölcsapást mértem az arcára. A férfi egy panaszos nyögés kíséretében a földre rogyott. Ezután, látszólagos nagy fáradtsággal lábra állt és csendesen újra kezdte a fejem ütögetését az esernyővel. Vértett az orra - ebben a pillanatban szálnalmat éreztem iránta - és már meg is bántam, hogy úgy megütöttem. Ugyanis az igazat megvallva a férfi úgymond nem vert engem az esernyővel, inkább enyhén, fájdalomtalanul kopogtatta a fejem. Természetes, hogy azok a búbolások rendkívül kellemetlenek. Mindannyian tudjuk, hogy amikor egy légy a homlokunkra száll, az nem okoz nekünk fájdalmat, de irritál. Nos hát, az az esernyő olyan, mintha egy óriás légy lenne, s rendszeres időközönként rászállt volna hol itt, hol ott a fejemre.

Meg voltam győződve, hogy egy örülltel állok szemben, s ezért igyekeztem odébb állni. De a férfi csendesen követett engem anélkül, hogy abbahagyta volna az ütlegelésemet. Erre fel elkezdtem futni (itt meg pontosítanom kell: kevesen vannak olyan gyorsak mint én). De ő csak követett engem s eredménytelenül igyekezett még néhányat rám sózni. Az az ember csak fulladozott, fulladozott, fulladozott és zihált, hogy azt gondoltam, hogyha kényszeríteném még ilyen ütemű futás folytatására, kínzóm azon nyomban ott rogya össze élettelenül.

Éppen ezért lassítottam, majd ismét lépésben haladtam. Néztam őt. Az ábrázatán nem volt se hálaérzés, se szemrehányás. Csak ütlegelte a fejem az esernyővel. Arra gondoltam, hogy jelentkezem a rendőrkapitányságon és elmondom, hogy: «Rendőrkapitány úr, ez az ember állandóan a fejemet búbolja az esernyővel». Előzmények nélküli eset lehetett volna. A rendőrkapitány gyanúval teli pillantással nézett volna rám, majd elkérte volna az irataimat, majd elkezdett volna faggatni zavarba ejtő kérdésekkel, s talán mindez az én letartóztatásommal végződött volna.

A legjobb megoldásnak a hazatérés tűnt. Felszálltam a 67-es buszra. Ő, anélkül, hogy abbahagyta volna az ütlegelésemet, mögöttem szállt fel. Leültem az első ülésre. Ő állva maradt mellettem: bal kezével a fogódzkodóba kapaszkodott, a jobboldalival engesztelhetetlenül lóbálta az esernyőt. Az utasok bátoratlan mosolyra fakadtak. A buszsofőr a visszapillantó tükörből figyelt bennünket. Lassacskán az összes utast egy hatalmas, zajos véget nem érő nevetés kerítette hatalmába. Én a szégyentől violaszínbe borultam. Üldözőm túl a nevetéseken csak folytatta a búbolást.

Leszálltam - leszálltunk - a Csendes-óceán-hídnál. A Santa Fe útján haladtunk. Mindenki ostobán bámult utánunk. Gondoltam, hogy mondom nekik: «Mi van annyira bámulnivaló, fajankók? Nem láttatok soha esernyővel ütlegelő embert?» De aztán arra gondoltam, hogy valószínűleg nem láttak soha hasonló színelőadást. Őt vagy hat gyerek követni kezdett bennünket megszállottként, üvöltözve.

Ellenben, nekem volt egy tervem. Ahogy hazaértem, igyekeztem az orra előtt becsapni az ajtót. Nem sikerült: biztos kézzel megelőzött, egy hirtelen mozdulattal megragadta a zárat, egy pillanat alatt kibújt a fogás alól, s belépett velem együtt.

Azóta folytatja a fejem búbolását az esernyővel. Amióta csak az eszemet tudom, soha nem aludt, se nem evett. Csak a búbolásomra szorítkozik. Minden

gesztusomat kísér, még a legintimebbeket is követi. Emlékszem, hogy az elején az ernyőütések akadályozták az alvásban, most pedig azt hiszem, hogy azok nélkül lehetetlenség lenne elaludnom.

Mindenesetre a kapcsolatunk nem mindig volt jó. Gyakran, az összes elképzelhető formában gyakran kértem, hogy magyarázza már meg nekem cselekedetének módszerét. Reménytelenül: csak folytatta szótlanul az ernyővel való ütlegelésemet. Számtalanszor megragadtam az öklét, megrugdaltam - Isten bocsássa meg nekem - sőt még visszaütöttem az ernyőjével. Elviselte a viszontutéseimet minden zokszó nélkül, elfogadta, mintha feladatának ez utólagos része lett volna. És pont a személyiségének ez az oldala a legfurcsább: ez a munkájának sorsszerű, nyugodt meggyőződése, ez a gyűlölet nélküli létezése! S végül az a bizonyossága, mintha valamiféle titkos és felsőbbrendű küldetést látna el.

A fiziológiai szükségleteinek hiányossága ellenére tudom, hogy amikor visszaütök, érzi a fájdalmat, tudom, hogy gyenge s tudom, hogy halálos. Azt is tudom, hogy elegendő lenne csak egyetlenegy lövés, hogy megszabaduljak tőle. Csak az ismeretlen számomra, hogy a lövedék engem, vagy őt ölné-e meg. Azt sem tudom, ha mindketten meghalnánk, akkor is folytatná-e az ernyővel való búbolásomat vagy nem. Mindenesetre ez az okoskodás hasztalan: beismerem, hogy nem lenne bátorságom sem őt, sem magam megölni.

S egyébként is, megértettem a legutóbb, hogy nem tudnék már tovább élni a búbolásai nélkül. Mostanság, mindig gyakrabban üldöz egy rossz előérzet. Egy új, belső, rettegő izgalom nyomja a keblemet: arra gondolok rettegve, hogy amikor a legnagyobb szükségem lenne rá, majd akkor fog ez az ember faképnél hagyni, s soha többé nem fogom érezni a kellemes ernyős búbolásait, amelyek a legmélyebb álomba ringattak el engem.

Forrás: <http://xoomer.alice.it/bellelettere/esernyo.htm>

Nota: Az *Osservatorio Letterario* nyomtatott változatában magyarul még nem jelentettem meg, csak interneten.

Fordította © **Bonaniné Tamás-Tarr Melinda Dr.**

**Szitányi György (1941) — Gödöllő
SZŐRŐS GYEREKEIM
VII.**

Lonci dühösen követelte Mózes, de nem adtam. Bencét egyáltalán nem érdekelte, azonban elképzelhető volt, hogy kislányunk éjszaka készségesen eljár Mózes ügyében. Ezért este rajztáblával és arra tett komoly, vaskos könyvekkel letakartam. A párom az egérpályogatás következtében fellépett hangulati ingadozástól vezérelve hosszas monológban méltatta elmeállapotomat.

A terrárium egyik sarkán szellőzött. Lonci hosszasán méltatlankodott, hogy megfosztottam egerétől.

Mózes aranyos és kedves volt, ezért becézve Mózsinak neveztem, és ezt egy idő után a párom is átvette. A bal hátsó lába volt gyalázatos állapotban, de kitapogattam, nem törés volt, még csak nem is ficam

(„csontsérülés nincs”), fájdalma azonban erős volt, nem lehetett eltekinteni a rehabilitációs tornától. Ennek Mócsi nem örült, azonban egy idő után tökéletesen meggyógyult.

Lonciékat bezártuk, hogy ne legyen zökkenő a műveletben, és kivittem Mócsit, aki megilletődöttem kuporgott a tenyeremen. Párom lefényképezte a tenyeremen nézelődő jószágot, én megsimogattam a fejét, amit a delikvens búcsúcsóknak tekintett, és leugrott, felnézett ránk, utána eltűnt a fűben.

Mivel szorgosan almoztam a falánk csöppség emésztésének szapora következményei miatt, alig volt tisztítani való a teknősetetön.

Lonci gyanakodva szimatolta az edénykét, bele is nyúlt, nem hitt a szemének, hogy valóban futni hagytam az elemózsiát.

Aba közben baráttra lelt. A barátot ötletdúsan Morzsának nevezték el gazdái.

Azt játszották, hogy a közös kerítés utca felőli végén ugattak, utána elrohantak a ház végéig, és amint meglátták egymást, megint ugattak. Utána vissza, és ott is. Ez így ment kimerülésig le-fel. Bernát is be akart szállni a két alacsonyabb növésű eb játékába, de néhányszor megbotlott Abában, és mivel unni kezdte az ebből következő eséseket, a későbbiek során csak mint néző vett részt a két fiú játékában.

A ház egyik végétől a másikig és vissza, a végtelenségig ment a cirkusz, amitől a szomszéd baromi ideges volt, és megkért, hogy ne ordíttassuk a kutyákat. Én a szomszéd előtt is szóltam Abának, hogy Aba, kérlek, nem illő úgy kiabálni, mintha állat volnál, elvégre nem vagyunk az erdőben.

A szomszéd feje padlizsánlila lett, és merev léptekkel elvonult.

Ehhez hasonló viselkedéssel többször váltottam ki az említett koloritást, végül belátták, hogy nem értem, miről van szó.

Amikor Aba a házban tartózkodott, Bernát is eljátszott Morzsival, de ravaszabb is, lustább is volt. Elszaladt a ház közepéig, és a takarásban lefeküdt. Amikor a szomszéd kirent, hogy most aztán rend lesz, Bernát békésen hevert ott, ahol csak én láttam, és ezért a szomszéd számára csak Morcsi ordibált hülye állat módján, mintha az erdőben volna.

Ez a technika eleinte nagyon meglepte Abát. Morcsi hamarosan átlátta a technika jelentőségét, és megvezette az öregfiút. Úgy tett, mintha elrohanna a ház végéhez, pedig csak elhallgatott, és elindult. A ház falánál megállt, visszasomfordált, és röhögött. Aba visszajött, és begurult, hogy megmajmolta a szomszéd. Attól kezdve mind a ketten így technikáztak, amíg Morcsit el nem vitték elaltatni, hogy ne legyen kutya a háznál, mert helyette gyerek lesz.

Karácsonykor nem ittam, mert én vezettem a kocsit, mégsem hittem a szememnek, amikor este hazaérkezvén a kapunyitáskor észrevettem, hogy két Bernát ül a kocsibehajtó alján.

Óvatosan megkérdeztem a páromat: hány Bernát van ott lent? Mintha gyagyásnak válaszolna: egy, mondta végtelenül szelíden. Fura gondolatok száguldottak át az agyamon, míg végre érdekes feltevés fogalmazódott meg elmémbe: akkor ki a másik?

Bumbi, közölte a hitves.

*

Amikor ide költöztünk, szemben lakott egy fiú. Huszonkét éves, kihalt a családja, és egyfolytában részeg volt. Ismeretlen oknál fogva elment a fővárosba hajléktalannak, elkövetett valamit, bezárták. Amikor kiszabadult, hazajött, de hamarosan megint eltűnt. Valahol, valamiért meghalt. Jöttek a rokonai, eladták a házat.

Ez a fiú volt Bumbi gazdája.

Amikor végleg távozott, a barátságos jószágot az egész utca etette. Mi úgy ismertük meg, hogy ahányszor csak mentünk sétálni a fiúkkal, a szőrmók kiugrott a kerítésen, hanyatt vetette magát előttünk, és addig nem tágitott, amíg meg nem simogattuk.

Belga juhászkutyát nem lehet csak úgy elkapni: a világ legügyesebb kutyája. A karácsonyi illetéktelen behatolásán felbőszülve kergetni kezdtem a kertben, hogy onnan kimegy, ez a kert a fiúké. Majdnem átestem Bernáton, aki elém ülve mutatta, hogy „kérem”. Már kimerültem, jólesett megállnom. Mit kérsz, kisfiam? Erre odament Bumbihoz, és megbökte az orrával, hogy „ez”.

Na, nem, neki ennyi esze nincs, ő csak kaját vagy játszást kért addig, itt valami nem stimmel.

A párom közben beállt a kocsival, a kertben nincs, aki szondáztasson, én pedig kiengedtem a fűtött házból Abát, mert dühösen ordított, és tartottam attól, hogy takarítani valót ad mérgében. Volt már rá példa.

Aba körberohant minket, elém ült, és szintén kért. Mit kérsz, kisfiam? Oda ment Bumbihoz, megbökte, és visszajött, ismét „kérem”-be helyezkedett, hogy nyomatékot adjon karácsonyi óhajának.

Mivel elkapni, tehát kidobni sem tudtam, a fiúk óhajára Bumbit beköltöztöttek tekintettük. Beoltattuk, sétáltattuk, de egy dolgot nem lehetett vele megértetni: azt, hogy senki macskáját nem bánthatja. Amint kitavaszkodott, és eljött a nagy mázskálás ideje, volt eset, hogy Bumbi fára mászott egy-egy idegen macska után.

Párom, akiben egy költő veszett el, Bumbi kapaszkodását, fára csimpaszkodását csimpázkodásnak mondta. És Bumbi felcsimpázkodott a fára, ha azt hitte, vadászhat valamit.

Madarat is fogott, bár erről igyekeztem lebeszélni. Igaz, nem hallgatott rám, de amikor előkerültem, inkább behúzódott Bernát házába. Ő lett mafla farkasom házában lakója.

Egy dologra azonban se Bumbi, se mi nem számítottunk. Az nyilvánvaló volt, hogy a fiúk megegyeztek az összeköltözésben, de arról nem beszéltek, mi lappang a meghívás mögött. Amikor Bumbi fiú léte észrevette, hogy nőnek szegődötték, késő volt, nem volt hova mennie előlük.

Ennek következtében folyton állt a balhé, mert Bernát elképesztően erős volt, és Aba is kihasználta a lassú felmelegedést.

A párom roppant mulatságosnak találta a helyzetet, de azzal nem volt kibékülve, hogy Bumbi időnként üldöztette Loncit is, Bencét is. Ezt én sem tűrhettem, ezért olykor kombinált pofont adtam Bumbinak. A kombináció lényege egy mogyoróvessző volt. Akkor

bemenekült a házba, amit sajátjaként lakott. Többször előfordult, hogy előhúztam onnan is, hogy emlékezetessé tegyem számára Lonci és Bence integritásának megsértését.

Néha megfenyegettek némely környékbeliek, hogy csak két kutyaunk lehet, feljelentenek az önkormányzatnál, én pedig biztattam őket, hogy nyugodtan. Egy ideig úgy tettem, mintha személyenként két kutya lenne a hivatalosan megtűrt létszám, de egyszer szólt egy jó ismerős, akit Aba már egykétyszer rendreutasított, hogy összesen kettő lehet. Mondtam, gyere, vidd el, amelyiket meg akarod gyilkoltatni.

Egyiket sem akarta, bár Aba nem tartozott a kedvencei közé.

Maradt tehát a három fiú, illetve a két fiú és Bumbi, akinek önazonosságtudatában hasadások jelentkeztek.

Macskáink el-elmáskáltak, a rozsdafarkúak visszatértek, minden rendben volt. Még fecskék is akartak fészket rakni, amivel engem boldoggá tettek volna, de hiába: a fal kívül is lemosható festékekkel van festve, azon nem tapadt meg a sár.

Hatalmas sétákat tettünk, a fiúk igen kellemesnek találták az életet, csak este kellett őt állni a Bumbi pimaszságai miatt, mert folyton kergette öregedő macskáinkat.

Valami történhetett az idővel: cicáink időközben elmúltak tíz évesek, Aba is kilenc lett, és szinte mindannyian öregedtünk, kivéve a páromat, aki erre nem volt hajlandó.

Ha villanyóra-leolvasó vagy hasonló személy jött, be kellett zárnom a szőrös hadat a házba, mert félték.

Ezekről!

Bernát még annál is jámborabb volt, mint amilyen hatalmas. Meg is kapta a cica mellénevet. Ő volt legcibább jószágunk.

A jövő-menő idegenek azonban rettegtek, mert olyan nagy volt.

Bernát egyre szívesebben jött be a házba, és ezért Bumbit is be-beengedte a párom, ami a mínusz húsz fok körüli fagyok esetén érthető volt.

Van az állatoknak egy közös tulajdonságuk: mindig az útba fekszenek, és nem lehet tőlük mozdulni. Csak beléjük botlani.

Három kutya védte a ház csomópontját. Lonci és Bence más-más helyen tartózkodott. Amikor Lonci kitalált magának valami nagyszerű helyet, legkésőbb két nap múlva Bence kitúrta onnan, és Lonci alig valamelyes terepszemle után mindig talált magának egy még annál is jobb helyet. Bence természetesen onnan is kitúrta. Így történt, hogy Lonci egyszer majdnem elment dolgozni. A párom közel olyan erős volt, mint Bernát, és ezért csak akkor tűnt fel neki, hogy óriási retiküljében potyautas van, amikor Lonci mérges lett a himbálás miatt, és rászólt.

Karácsony a legszebb. Pláne, ha macska, vagy kutya valaki. A két öreg jószág kölyökmód játszadozott a díszekkel, és amikor valamelyik eltört, egy macskaként bújtak el az anyai harag elől. Az ebek közül egyedül Bernát volt annyira arcátlan, hogy néhány faborítás árán megtanulja, hogyan lehet a szaloncukrot lezabálni a fáról. Aba szája körül deresedett már, és Bernáton is találhattunk már fehér szőrszálakat. Bumbin nem

lehetett ilyesmit észrevenni. A bezárt kertkapun is úgy járt ki-be ugrálva, mint a tavaszi szellő.

*

Szerk. Megj.: A tisztelt Olvasók találkozhatnak az elbeszélésben állatokkal kapcsolatban az „aki” vonatkozó névmással, amely helyesen „ami” lenne. Mivel itt az állatok emberként jönnek számításba – N.B. a valóságban sajnos az állatok sokkal emberibbek maguknál az embereknél! – az író ezért él ezzel – a nyelvtanilag helytelen – névmáshasználattal.

8.) Folytatjuk

B. Tamás-Tarr Melinda (1953) —

Ferrara (I)

DÉL-OLASZORSZÁGBAN BARANGOLTAM – IV. (Júliusi útinapló – 2007)

Július 12-én, csütörtökön átruccantunk a közeli Basilicata tartományba, Matera, a kősziklák városának (Città dei Sassi) megcsodálására, ahol többek

között Gibson forgatta a *Passió*-t.

E tartomány székhelye ez a város, 401 m tengerszint feletti magasságban terül el. Lakosainak száma 57.314 fő körüli.

Igen érdekes és rendkívüli városba léptünk.

Eddig csak hírnévből és kiadványokból ismertem, most saját szememmel is megcsodálhattam. Ebben az építészetileg rendkívüli érdekes és szép városban rekonstruálható az ember élete, a kőkorszaktól napjainkig, mint ahogy tanúskodnak a Murgia-hegvyvonulatokkal erődítményként körülvevett fennsíki falvacskák is. Rendkívül gazdag archeológiai leletekben, amelyeket a Domenico Ridola Nemzeti Múzeum őriz. A materai archeológus – akiről az előbb említett múzeumot nevezték el – egy olyan gazdag sztatigráfiai (régeltani) dokumentációt hagyott a múzeumra, amely a város különböző történelmi periódusairól, kiemelten a vaskor első időszakától a görög és római korszakig terjedő időszakról szól.

A város 664-ben válik a longobárd dukátus részévé, 938-ban elszenvedte a szaracénok fosztogatásait, 1044-ben a normannok foglalták el.

Matera – mint ahogy fent utaltam rá – a „kősziklák városa”, amely archaikus bájú, antik vársonegyedeivel az egész világon egyedülálló építészeti struktúrájú település. Az Unesco ezt a várost is, akárcsak a korábban bemutatottakat –, noha erről az előző három útibeszámolómban nem tettem említést – kinevezte az Emberiség Patrióniumának (Világ Örökségnek). A kősziklába vájt lakóhelyek és templomok civilizációja. Az ismertetőik szerint ez utóbbiak némelyikében a vallásos művészet latin és bizánci ihletésű freskói láthatók, remete szerzetesek miszticizmusából született alkotások. Szerettük volna ezeket a sziklába vájt templombelsőket megcsodálni, de sajnos nagy bánatunkra zárva voltak. Bosszankodtunk is – más városokban is –, hogy annyi műalkotásról, freskóról beszélnek a kiadványok, de jóformán egyiket sem lehetett meglátogatni, szemünk előtt elrejtve, zárt ajtajaik mögött „lapultak”.

E sziklába vájt templomok Kr. e. a VIII-XIII. sz. között épültek. Matera környékén 130 ilyen templomot lehet számlálni, némelyik kizárólagosan föld alatti, másoknál viszont a sziklába vájt részt integrálták a felszíni építkezéssel, a kiválás során nyert kőszikladarabok felhasználásával. Mindezek az építészeti különlegességek a kolostori-szerzetesi és görög-bizánci civilizáció tanúi.

Hasonló a lakóházak építészeti eljárása is, különösen a régieké. A felszíni építmények is a hegyoldalból nyert kősziklából épültek. Matera pontosan ezért viseli a kősziklaváros jelzőt/nevet. Íme a mindezt dokumentáló néhány felvétel (N.b. a számítógépkatasztrófa után internetről Pdf-fájlokról visszamentett képek ezek, ez által sajnos egyesek minőségükben romlottak):

A dómot (ld. fent) 1268-70 között emelték román-pugliai stílusban. A bal oldalon emelkedő kétgyalású, román stílusú tornyot későbbi korban építették. A főbejárat felett Szűz Mária szobra látható. A rozettát három angyal tartja, fölötté Szent Mihály arkangyal. A rozetta szerencsekereket szimbolizál, mivel megsejteti, előreláttatja az emberi sors változását (olvasat a baloldali telamonoszloptól az óra járásával egy irányban): „regnabo (regnerò), regno (regno), regnavi (ho regnato), sum sine regno” (sono senza regno), azaz: „uralkodni fogok, uralkodom, uralkodtam, uralom nélkül vagyok”. Ha feljebb visszük tekintetünket, a rozetta fölött az apostolokat, a kezdettől fogva a kereszténység doktrínájának szimbólumait képviselő tizenkét függő oszlopot láthatjuk.

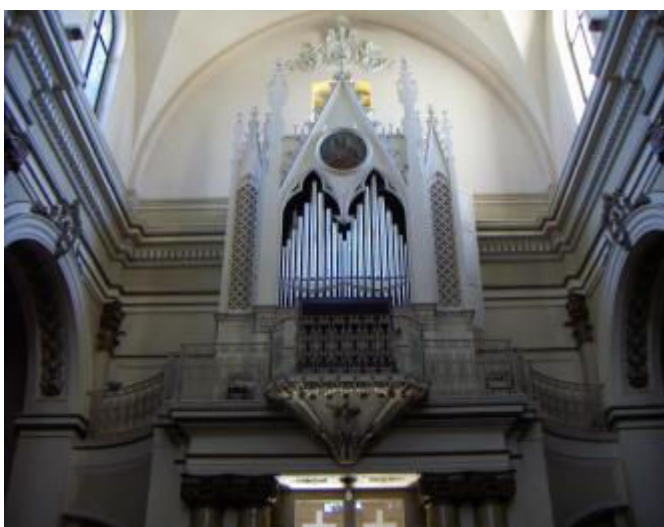

Sajnos a dóm belsejét nem tekinthettük meg, mert a katedrális, mint sok más templom, zárva volt, csak kívülről gyönyörködhettünk a székesegyházban.

Másnap, július 13-án (pénteken) három pugliai kisvárost vettünk célba: Ceglie Messàpica, Francavilla Fontana, Òria városkákat.

Ceglie Messàpica Ostunitól dél-nyugatra, 11 km-re található a messapius „Caelia” és „Caelium” örököse, várkastélya XV-XVI. századbéli. Tegyük egy kis sétát, senki nem bánja meg! Itt már szerencsénk volt, mert bejuthattunk a templomokba, s fényképezhattunk is. Kívülről a restaurálás miatt a homlokzatról képtelenség volt felvételt készíteni, de egy bizonyos szemszögből és belülről íme néhány fénykép a legelső színes csempés, kupolás templomról, amellyel ebben a városkában találkoztunk:

Íme a városka utcáival, tereivel és egyéb épületeivel, templomaival, ahogy a szemünk elé tárult (itt csak három fénykép látható):

Ezután e napi úticélunk második állomása, a Brindisi megyei, tengerszint feletti 142 m-es magasságú, 33.995-ös lélekszámú **Francavilla Fontana**, a császárok városa következett, amelynek keletkezési éve 1300-as évekre tehető, mégpedig egy legendás Mária-jelenést követően: 1310-ben Taranto hercege, Filippo d'Agìo (Anjou Fülöp) egy omladékos, romos falon egy bizánci Madonna-ikont talált, amely a legközelebbi

majorok népeit ezen mentességi jogokat (franchigie) biztosító helyre vezette. Ez lenne a barokk városka eredetének története.

Még ha kicsi városkáról is van szó, nehéz leállni a fényképezéssel. Íme a további séta közbeni kattintgatások. Szinte minden lépésnél meg-megálltam és fényképeztem, már-már eszelősen, annyira magával ragadott e városka varázsa is:

Dóm: Chiesa Madre

A császárok palotája

A császárok palotája, a Palazzo Imperiale (most az önkormányzat székhelye)

Részletek a császárok palotájaa barokk stílusú, árkádos erkélyéről

A vizesárokkal körülvett palotát 1450-ben építették, a XVI. században bővítették, majd a császári családok 1730-ban véglegesen befejezték. Környékén található az 1743-ban emelt Dóm (ld. a túldoldali képeket), a többszínű, csempés kupolájával és a befejezetlen tornyával. A történelmi városközpontban lépten-nyomon számos XVII. századi épületbe ütközünk.

Ezzel véget ért francavilla fontanai sétánk, s nem maradt más, mint e napi utolsó célállomásunk. Tehát, irány: Òria! Még mindig Brindisi megyében vagyunk, 154 m magasságban a tengerszint felett, félúton Brindisi és Taranto között. Lakóinak száma: 15.089 f_. **Òria** impozáns vára felülemelkedik „Hyria” vagy „Uria” akropoliszán, a messapiusi városon. A régi városközpontban mészkőfehér házak vakítanak, hosszú és szűk utcácskákkal. A „Giudecca” városnegyedben élt a középkori tudós-, orvos-, irodalmár- zsidóközösség. Ebből a városból származott a XVII. századi művészet híres építésze és elismert írója, Francesco Milizia, aki szenvedélyes támogatója és ápolója volt a neoklasszikus művészeti ízlésnek.

Az ősi akropolisz magasságába 1233-ban II. Frederico (Frigyes) emeltette a várat, amelyet a XV. században fejeztek be, majd módosítottak is.

A Svevo kastély (Forrás: <http://www.comune.oria.br.it/>)

Bazilika (Forrás: <http://www.comune.oria.br.it/>)

Séta Òria utcáin: a szűk kis utcák bebarangolása közben így bukkant hirtelen elem - akár a gépkocsik - a Bazilika...:

A háromszög alapú, négyszögletű és hengeres bástyákkal épített vár (az Anjou-korban) tágas udvarában ad helyet Szt. Crisanti v. Cristante és Szt. Daria kriptájának, amely valószínűleg a város IX. századbeli primitív katedrálisa (primitiva Cattedrale) lehetett. Olyan időtájtban érkeztünk, hogy nem juthattunk a várba, ugyanis 12,30-kor már bezárt, s csak délután ötkor nyitották meg újra kapuját. Így csak a szűk zsákutcáról, kívülről tudtam megörökíteni, amennyire belefért a lencsébe (innen már ismét az én felvételeim következnek):

... s az alábbi módon kaptam lencsevégre a kis középkori városkát:

Őriai sétánkat befejeztük, eljött az idő, hogy visszainduljunk szállásunkra, Casalini di Cisterninóba. Este elfogyasztottuk bűcsúvacsoránkat, amely most is hibátlan és ízletes konyhaművészeti remek fogásokból állt. Mivel másnap kora reggel még nem találkozhattunk a „La terrazza del quadrifoglio” szálloda és étterem

tulajdonosával, ezért elköszöntünk tőle, a szimpatikus fratello Marcótól, azaz Marco testvértől, akit így emlegettünk/emlegetünk magunk között is, mert mindenkit tesvérének szólított.

Igazán nagyon sajnáltuk, hogy el kellett jönnünk e szállásunkról. A szívélyes, meleg baráti, sőt családi

fogadtatás és vendéglátás következtében valóban azonnal otthon éreztük magunkat. Mindennap este úgy

tértünk vissza, mintha hazamentünk volna.

Erről a területről mint szuvenirt egy kis trullót, a pugliai Adria-tenger különleges kavicsaiból összegyűjtött kis készletet hoztam haza – emlékeztetőül a kis szalonunkban, kedvenc zene- és olvasósarkomban helyeztem el a zongorán és a dohányzóasztalon –, valamint jó, igazi, itt készített, öt liter pugliai extra vergine (extra szűz) olívaolajat vásároltunk. Ez utóbbit nem üzletben, hanem kimondottan olíva-olaj kisüzemben, Casalini di Cisterninóban, ahol az üzem tulajdonosa-igazgatója bemutatta a kis üzemműzeumot, s elmagyarázta az olajkészítés csínját-bínját.

Másnap, azaz július 14-én, szombaton a kora reggeli után utunkat folytattuk a csizma sarkának alsóbb, délibb részébe, az első Bed & Breakfast szállásunk felé: Leccébe, pontosabban Lecce egyik külvárosi residence-negyedébe, Castromedianóba, ahol egy elegáns villában béreltünk önálló lakást (apartmant).

Az itteni programjainkról a következő részben számolok be.

Link:

Dél-Olaszországban barangoltam – I.:

<http://www.osservatorioletterario.net/barangolas.pdf>

Dél-Olaszországban barangoltam – II.:

<http://www.osservatorioletterario.net/barangolas2.pdf>

<http://www.osservatorioletterario.net/utostuniba1.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/utostuniba3.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/utostuniba5.wmv>

Dél-Olaszországban barangoltam – III.:

<http://www.osservatorioletterario.net/barangolas3.pdf>

Néhány vadasparki videofelvétel:

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano1.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano3.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano5.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano7.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano9.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano10.wmv>

Video/Útban Castel del Montéba, a nyolcszegletű várkastélyhoz:

<http://www.osservatorioletterario.net/castelmonte.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/grottacastellana.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/utostuniba2.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/utostuniba4.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano2.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano4.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano6.wmv>

<http://www.osservatorioletterario.net/fasano8.wmv>

Más útinaplók és egyéb utazási élmények:

<http://gportal.hu/gindex.php?pg=2639430>

Fotók/videók © B. Tamás-Tarr Melinda (N.B. a cikket indító fénykép és az előző fejezetek valamelyikében a jelzett fotók, s ahol jelen vannak © G.O.B. felvételei)

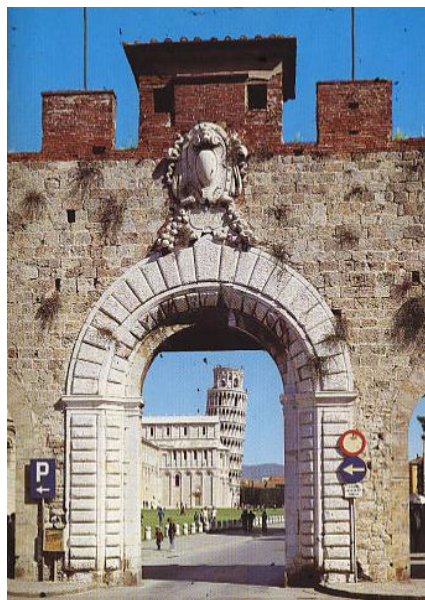
4.) Folyt. köv.

Forrás (teljes, eredeti fényképes beszámoló): <http://www.osservatorioletterario.net/barangolas4.pdf>

B. Tamás-Tarr Melinda (1953) — Ferrara (I)
TOSZKÁNAI KIRUCCANÁS:
IRÁNY PISA!

Először kb. két évtizeddel ezelőtt jártam Pisában kis családommal. Leánykám akkor még kicsi volt, nem sokra emlékezett, de a legfontosabb és szembeötlő látványra igen: a hatalmas, fehér, carrarai márványból készült épületcsoportokra (a Dómra és a hozzá tartozó

Antik «Porta Nuova» (Forrás: «Guida turistica illustrata», 1986)

épületekre), a ránk dőlni készülő ferde toronyra és az ezeket övező óriási zöld gyepe. Az ő kérésére döntöttünk úgy, hogy május 11-én, pünkösdvasárnap Pisába kirándulunk. Mondanom sem kell, mint annak idején, most is nagy

élményt jelentett, gyermekünknek úgyszintén. Örült, hogy az emlékképeit a valóságban viszontláthatta, s most még inkább élvezte e környezet elbűvölő varázsát. Rengeteg volt a turista, különösen a külföldiek: az

angolok, amerikaiak, franciák és az indiaiak nagy létszáma kiemelkedő volt. De hallani lehetett más nemzetek nyelvén társalgókat, s nem volt ritka a magyar szó sem! Emellett a bábéli zűrzavar, hangzavar mellett a Dóm mellett még nagyobb zajt képezett a hangosbemondón keresztül hallott sportriporter közvetítése, aki a maratoni versenyről lépésről lépésre tájékoztatta az versenyzők biztatására összegyűlt nagy létszámú közönséget.

Pisa Toszkána tartományban található, megyeszékhely, 4 m

tengerszintfeletti

magasságú

város

98.928

lélekszámmal (39.330 család, 46.478 lakhely). Az Arno folyó osztja ketté, s nem messze, 8-12 km-re terül el a Monte Pisano (Pisano-hegy) lábaitól. Katonai- és civil repülőtérrel is rendelkezik. Püspöki székhely is, és nagy egyetemi központ. Egyetemét a XII. században alapították, tehát egyike a legrégebbi egyetemeknek. Pisa, mint város a rómaiaknak köszönheti születését, akik felismerték tengeri kikötőjének fontosságát, hiszen akkoriban kimondottan tengerparti város volt: földrajzi elhelyezkedését tekintve jelentős szerepet töltött be az északi területek és a földközi- tengeri terjeszkedés felé. A város neve egyesek szerint a latin) 'Pisae, -arum'-ból ered, aminek jelentése 'estuario', azaz tölcsértorkolat; mások szerint viszont a görög 'písis'-ra utalhat, ami annyit jelent mint öntözött terület.

Valamikor, amikor a tengerhullámok simogatták nyugati oldalát, kalandos szellemű, bátor hajósok otthona volt ez a város, gályái a X. század körüli időben még a Földközi-tenger nyugati medencéje felett uralkodtak, s övé volt a szemközti Korzika szigete is. Élénk kapcsolatban volt a keleti görög császársággal, küzdött az afrikai partok felől terjeszkedő arab kalózokkal is. 1063-ban egy vakmerő tengeri kaland során Szicília partjainál hat kincses gályát foglaltak el a pisaiak a szaracénoktól. E hatalmas zsákmányt egy ragyogó templom építésére szánták. Így született meg Itália egyik ékessége, a Csodák tere (Piazza dei miracoli), a pisai Dóm épületcsoportja, egy hatalmas zöld gyepes területen, a város északi falainak szögletében. Különleges építészetű remekmű, elődje nincsen. Nem is lehetett, hiszen a római birodalom utolsó évszázadaiban kialakult bazilika-stílus óta, mintegy 500 éve nem emeltek jelentős templomot ezen a félszigeten. A népvándorlás dűlásaitól marcangolt országban csak az első évezred felé kezdett kialakulni a középkor várostársadalma. Velence akkoriban kezdett csak kibontakozni, s a mai aranybazilika szerény elődje állt még a Szent Márk téren. Más városokban, mint pl. Veronában, Milánóban és ez időtáji más lombard városokban a vaskos román stílus volt kialakulóban. Így, amikor Pisa városa 1064-ban Buscheto mesterrel elkezdte a ragyogó és egyedülálló Dómja építését, valóban nem volt méltó kortársa, nem volt útmutató példaképe. A XIII. században fejezték be az építését, a homlokzat Rainaldo mester munkája. Íme a Dóm a mögötte kikandikáló híres ferde toronnyal a Csodák terén, azaz a Dóm téren (Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda):

Sajnos a Dóm főbejáratát félig, deszkából készült védőburkolattal gondosan eltakarták a kíváncsi szemek elől. Így nézett ki az 1986-os, előbb idézett útikalauzban megjelentetett felvételen:

A főbejárat feletti alkotás Szűz Mária életét jeleníti meg, míg a mellékajtóknál a Megváltót:

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Ha megvizsgáljuk a felvételeimet, szembeötlő ezen csodaépítmény különlegessége: e páratlan remekmű részben görögös, részben késő római művészet, részben román stílus és gótikus elemek ötvözete. A befejezés idején jelentek meg a gótikus elemek. A bizáncias kupolát csipkés csúcsíves galéria szegélyezi. A carrarai fehérmárványból emelt Dóm formája latin kereszt alaprajzú, öthajós bazilika lépcsőzetesen magasodó hajókkal, nagy kereszthajóval és közepén kupolával. Görögös az épület horizontális tagoltsága. A főhomlokzaton a féloszlopos, álarzádos zárt földszint felett keskeny vakárkádok oszlopsora, a főhajónál még két árkádsor, s a timpanon háromszögét árkádok díszítik. Ugyanígy árkádokkal díszítettek az oldalhajók tetőlejtőit lezáró párkányok is. Az oldalfalakon is körül-körül színes berakásokat láthatunk. A szikrázó napsütésben, a zöld gyeptől valóban tündöklő látvány. A fényvisszaverődés olyan nagy volt, hogy a felvételeket szinte vakon készítettem, mivel nem lehetett látni semmit a fényképezőgép ablakában. A Dóm kívülről 100 m hosszú, a főbejárat rész 35,40 m széles és 34,20 m magas.

A Dóm színpitgetése hosszú évek eredménye, számos művészi alkotás díszíti. A legelső kiemelkedő művész természetesen Giovanni Pisano, különösen azért, mert ő alkotta a híres, nagyon gazdag díszítésű és zseniális PERGAMO-t, a szószéket.

1595-ben egy hatalmas tűzvész leégette a bejárat ajtókat, a mennyezetet és néhány belső műalkotást is megsemmisített.

A bejárat ajtóinak újjá-remetésében, amelyek Bonanno remekművei voltak nagy szerepe volt Giambologna iskolájának és Franca-villa, Mocchi és Tacca munkájának.

Az alábbi képen a fenti Szt. Ranieri kapujával együtt akar-tam a Dómnak ezen részét megörökíteni, de a már említett nagy fényvisszaverődés miatt, semmit sem látván

lemaradt, s az alábbi kép lett belőle a fenti helyett:

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

A Dóm főhomlokzata előtt egy, a körte formájára emlékeztető, gúla alakú, 18 m átmérőjű, kupolás körépületet láthatunk, ez a Battistero, azaz a keresztelejőpórn. A templom 1118-as pápai felszente-lése után kezdték építeni (1153): Diotalvi („Isten mentse meg” a név jelentése) kezdte el, majd a XIII. században Nicola és Giovanni Pisano folytatták építését. A Dóm tér második épülete az építkezési sorrendben. A XIV. század második felében fejezték be Cellino di Nese vezetése alatt. A Dóm főbejárata felett Giovanni Pisano *Madonna a gyermek Jézussal* c. alkotásának másolatát láthatjuk, az eredetit a Dóm múzeumában találhatjuk. A díszítő elemekként szolgáló szobrok jórészt a pisai iskola művészeinek munkájának a másolata.

Az évszázadok során változtattak külsején, emeleti kőgalériáját gótikus tornyocskákkal és márvány csipkével díszítették. A kupolájának sajátos formájú nyúlványa is későbbi keletű, a XIII. század táján emelték. Négy értékes és becses bejárata van, amelyek közül a legfontosabb a Dóm főhomlokzatával szembeni, a már említett főbejárat:

Keresztelőkápolna
Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Szószék
Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

A keresztelőkápolna látképe a hátsó bejárata felől:

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Most lépünk be a kápolnába, íme a szemünk elé táruló látvány:

Keresztelő kút (Guido da Como munkája, 1246)
Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Felkapaszkodtunk az 55 m magas keresztelőkápolna felső térségébe, s a 35,50 átmérőjű kupola alatti részben találtuk magunkat. Íme a keresztelőkápolna belseje felülről:

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

A kápolna felső részén, a kupola alatti részben:

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

A lépcsőkön leereszkedvén meg-megálltam egy-egy ablaknál az alábbi felvételeket készíteni az onnan látható külvilágról:

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Végre leértünk, a sok lépcsővel megbirkóztunk, de nem számoltuk meg sem felfelé kapaszkodván, sem lefelé ereszkedvén. Mindenesetre elég fárasztó volt. Mi szülők jobban bírtuk a lépcsős strapát, mint leányzónk.

Kiértünk a szabadba! Íme most már, lentről a fent, rácsokon keresztül látható városfal része:

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

A ferde toronyba ezek után már nem merészkedtünk fel, csak lentől csodáltuk meg és kattintottunk róla néhány fényképet:

A Dóm harangtorony vagy a Ferde torony
(Bonanno Pisano, 1174)

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Az itt látható híres ferde tornyot Bonanno Pisano kezdte el építeni 1174-ben. A harmadik emeleti magasságig érvén a talaj megsüllyedt, s emiatt felfüggesztették az építési munkálatokat kb. 90 hosszú esztendeig. 99 év után fejeződött be az építése, amely már Giovanni di Simone, Andrea Pisano Tommaso fia nevéhez fűződik. A torony csúcsába 294 lépcső megküzdésével lehet felkapaszkodni. Hát bizony, s nem is csoda, hogy a keresztelőkápolna utáni lépcsőélmény után erről egyöntetűen lemondunk: senki sem kíváncszott az égbe emelkedni. A torony 55,963 m magas. A teljes magassága 56,705 m. Az alap belső átmérője 7,368 m, külső átmérője 15,484 m. A torony nyolcemeletes. A dőlési távolság az alaptól 4,551 m. A torony kb. 14.500 tonna súlyú.

Most már nem maradt más hátra a Dóm téren, mint a márványfalú temető, a Camposanto megtekintése. Íme néhány fényképem erről is:

*A temető a márványfalán szabadon lévő tabernákulumja.
Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda*

Pisa e nagy építkezések idején élte fénykorát. Elhódította még a Baleári-szigeteket is az arab kalifátustól. 1200 táján Palesztinából több hajóakomány földet szállítottak haza, hogy a pisai polgárok a szent földben nyugodhassanak békében. Így emelték ide negyediknek a Camposanto falát. Aki eljut Pisa Dóm terére, nem tud betelni az épületegyüttes harmonikus látványával, szépségével. Nem alaptalan, ha az athéni Akropoliszhoz mérik. Itt is századokig ható művészi alkotás született.

A Camposanto szabályos téglalap alakú konstrukció, 1277-ben Giovanni di Simone kezdte el építését. A második világháborúban, 1944 júliusában bombatámadás érte, s ennek következtében rengeteg műalkotás elpusztult: a hajdan színes, freskókkal gazdagon díszített csarnok szinte kopárnak tűnik a korábbi gazdag festményekkel szemben. Ennek ellenére még mindig hallatlan művészi gazdagságról tesz tanúbizonyságot.

Kedves Olvasó, járja végig velem a temető csarnokait!

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

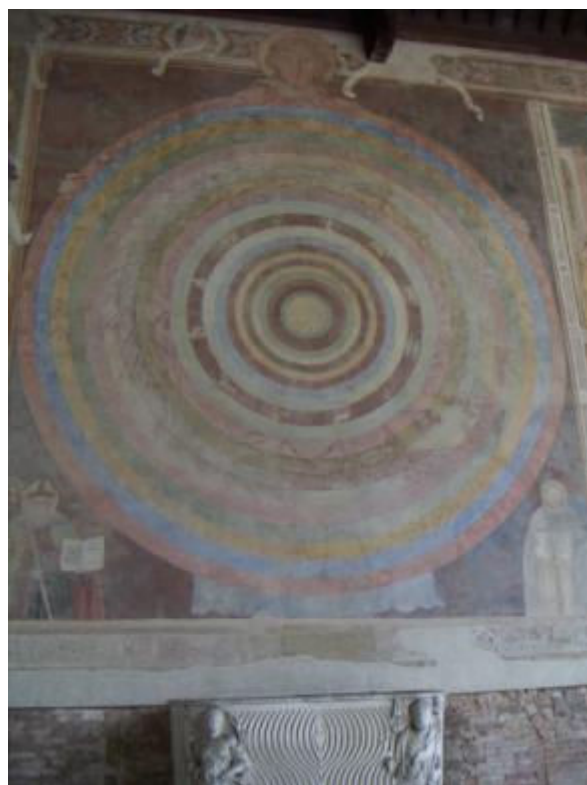
Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

A nagyteremben íme néhány részlet a *Halál diadala* (*Trionfo della Morte*) rekonstruált freskóból, amelynek most sem biztos a szerzője: sokáig Orcagna vagy Lorenzetti alkotásának tartották, majd Francesco Traini szerzősége mellett döntöttek, egy 1986-os kiadású útikalauz ismét Orcagna alkotásaként tünteti fel, míg az 1992-es kiadású Touring Club Italiano kiadású útikalauzban azt olvasni, hogy néhány művészettörténész szerint a nagyszerű freskó alkotója Bonamico Buffalmacco. Akárki is legyen e festmény alkotóművésze, egy a fontos és biztos, nagyszerű alkotás:

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Ezzel lezárult a Dóm téren látottak megtekintése. A Dóm környéki fák alatt elfogyasztottuk ebéd gyanánt a meleg toszkánai, rusztikus szendvicsünket, friss ásványvizet ittunk rá, menet közben megálltunk egy fagyievésre, majd folytattuk a városbeli barangolásunkat, hogy megismerjük magát a város profilját, külső arculatát. Kérem csatangoljanak velünk Pisa utcáin, terein:

Szt. Sixtus templom (XI. sz.)
Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Szt. Sixtus templom (XI. sz.)
Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Palazzo dell'Orologio (Órapalota) a Lovagok terén (Piazza dei Cavalieri) Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Lovagok tere (Piazza dei Cavalieri): Scuola Normale dei Cavalieri (Lovagi Normál Iskola) előtt Cosimo I de' Medici szobra (Francavilla alkotása)
 Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Pisa, Arno folyó
 Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Piazza dei Cavalieri: Chiesa Nazionale di S. Stefano dei Cavalieri (Lovagok tere: Szt. István Nemzeti Lovagtemplom, a a fetni képen látható iskola mellett)
 Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

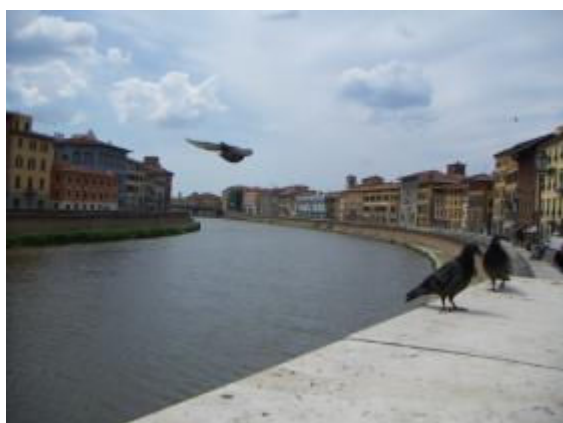
SS. Maria della Spina templom az Arno partján
 Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Séta Pisa városban az egyik folyóhíd felé
 Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

SS. Maria della Spina templom
 Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Pisát átszelő Arno folyó
 Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

SS. Maria della Spina templom
 Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

*SS. Maria della Spina templom
Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda*

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

*SS. Maria della Spina templom az Arno partján
Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda*

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Fotó © Dr. Bné Tamás-Tarr Melinda

Ezennel Pisa városi csatangelésünk végéhez értünk. Elkerülvén a parkolóhoz szállító, zsúfolásig megtelt, ingyenes csuklóbuszt, gyalog indultunk vissza a nagy parkolóba, ahol indulás előtt megálltunk egy jó erős feketére és két üveg frissítő ásványvizzel beszálltunk autónkba és igyekeztünk haza, Ferrarába. Visszafelé bizony nagyon forgalmas volt a Pisa–Firenze–Ferrara autópálya. Az ellenkező irányban egy busz kigyulladás miatt – szerencsére sérülés nem történt – több órán át álló, több kilométeres szakaszon mindegyik sávban álltak a gépkocsik. Mi szerencsésen hazaértünk, s otthon, vacsora után azonnal áttelepítettük a számítógépeinkbe a fényképeinket, amelyek szemlélésével nagy élvezettel újra átéljük pünkösdvásárnapi, pisai kiruccanásunk minden egyes pillanatát, látványát.

Forrás/Fényképes teljes eredeti írás:

<http://www.osservatorioletterario.net/pisa.pdf>

ESSZÉ

Csakó Gábor (1942) - Budapest
NYELV ÉS ZENE

A nyelv és a népzene a kultúra és az élet két alapkőve. Vajon milyen a viszony a magyar nép beszéde és zenéje között? Az iskolában azt tanultuk, hogy nyelvünk finnugor, zenénk törökös, tehát semmi közük egymáshoz. Anyanyelvünk finnugor rokonítását igen sok magyar elutasítja. Először azért, mert az iskolai nyelvtankönyvek tanítása távol esik az ő anyanyelvi élményeitől. Másodszor azért, mert népi kultúránk más irányba mutat. Harmadszor azért, mert olvasmányaiiban, tanulmányaiiban számos más nyelvire utaló adatokra bukkan. Negyedszer a mai genetikai eredmények szinte kizárják finnugraszaink álláspontját. És így tovább. A finnugor rokonság mégis létezik, ám valószínűleg nem úgy, ahogy tanítják. Nem mi jöttünk a Káma vidékről, vagy a manysik és hantik mocsaraiból,

hanem ők szakadtak el tőlünk, hiszen az ő hazájuk természeti viszonyai között sosem alakultak ki népek, az ő újkori nyelvemlékeikből őskori „ugor ősnyelvet” levezetni komolytalan. Továbbá az eredet soha *nem egyvonalú: nézze meg bárki a saját családfáját.*

Nyelvünk oly gazdag és egyszerű, amilyen csak egy ősi nyelv lehet. Korosságát alátámasztja zenénk régisége is: Kodály Zoltán írja: *„Zenénk törzse épp oly rokontan Európában, mint a nyelvünk. Eredetéből ezerévnél érintkezés, idegen hatás sem tudta kiforgatni.”* Nyelvünket sem. Tehát nyelvünk és zenénk benső erejéből tartja magát az idegen közegben. Mi lehet ez a belső erő?

Elemi élményünk a toldalékolás. De mit toldalékolunk? Ha például *szemérmetlenkedünk* szavunkról leszedjük a ragokat, képzőket, jeleket, marad a gyök, amelyből, mintegy gyökérből hajtanak ki a szavak és bokraik. Szem gyökszavunkból népes család sarjadt – a tyúkszemtől a szemérmetlenen át a személyig. A változtató hatások megtorpannak, lelassulnak egy-egy szócsoporthoz, mert olykor száznál több szónak és a bennük rejlő szemléletnek egyszerre kellene módosulnia. Juhász Zoltán bizonyította be, hogy népzeneink is apró – gyökszerű – motívumokból épül.

A nyelvjárások rendszerint nyelvbontók, ám a mi tájbeszédeink közti különbség a gyökrendnek köszönhetően csekély; a göcseji tökéletesen fogja a palaócot, a témérinit, a szögedit. Hanem zenénkben sem különültek el nyelvjárások! Talán a zenei gyökrend miatt? Kodály Zoltán így ír: *„A zenei néphagyomány nagy lelki egységről beszél. Eddig nem tudtunk külön kun, besenyő, palóc, matyó, stb. zenét kimutatni. Egy két tucatnyi székely és dunántúli dallam bizonyult eddig helyhez kötöttnek. Egyébként mindenfajta dallam közös az ország minden részében. (Meglepő egyezések akadnak a legtávolabbi vidékek között.) Naiv tudatlanságból néha „székely dalok” címén szerepelnek országszerte ismert dalok. Hogy a székelyek, sőt a moldvai, bukovinai magyarok is tudják, amit az egész ország tud, azt bizonyítja, hogy mily nagy a centripetális erő a magyarság legkülönbözőbb eredetű, egymással nem is érintkező csoportjaiban.”*

*

Már Kodály kezdeményezte a különféle népzenei számítógépes összehasonlítását, ám az akkori technika gyöngének bizonyult. Azóta javultak a gépek, és a világhálón immár hatalmas a géprekés, népzenei adattömeg: Amerikától Kínáig, népenként több ezer dal. A 2006-os esztendő legizgalmasabb magyarságtudományi könyvét Juhász Zoltán, a Központi Fizikai Kutatóintézet tudósa, a kiváló furulyaművész írta. Címe: *A zene ősnelve.*

Juhász művében kizárólag matematikai és zenei szempontokat követett. A történeti, nyelvészeti, régészeti stb. eredményekre csupán tárgyilagosan utal, magyarán kikerüli az ugor-török háború azóta sem csendesült utóharcait, meg a „délbábokat”.

Könyvében kilenc népzenei vetett egybe: a kínait, a Volga-vidéket, a szicíliait, a szlovákokat, magyarokat, az Appalache-it (kelta: ír-skót bevándorlók muzsikája), a németet, a franciát, a bolgárt. A végeredmény magyar szempontból: igen szoros összefüggés az első négy között, erős az Appalache-ival, gyenge a némettel és a franciával, alig kimutatható a bolgárral. Gyakori

förlépéseinek eljártssza az összefüggéseket, kötetben pedig tanulmányozhatják a matematikai módszereket és levezetéseket, a kottákat. Az adatokból kiderül, hogy a vizsgált népzene a magyarokon keresztül érintkezik egymással. Juhász következtetései: 1. a kínai-volgai-szicíliai-magyar („keleti”) csoport és a kelta (ír-skót)-német-francia-szlovák („nyugati”) csoport zenéje közti kapocs a magyar és a szlovák népzene; 2. ha létezett „nyugati-” illetve „keleti zenei ősnyelv”, akkor a Kárpát-medence népzeneje mindegyikből (!) kihagyhatatlan; 3. a magyar egyszerre a leghívebb őrzője a „keleti” és „nyugati” zenei ősnyelv elemeinek – a szlovák a magyarokon keresztül kapcsolódik hozzájuk; 4. ez csak közvetlen érintkezés eredménye lehet; 5. a magyar népzene azokban a távoli évezredekben gyökerezik, amelyekben a zenei ősnyelv(ek) alaplemei kialakultak...”

Hogy mikor, hol és miként került ilyen mély kapcsolatba a magyar népzene a „keletiekkel” és a „nyugatiakkal”, egyelőre nem tudjuk. Juhász Zoltán folytatja kutatásait. Könyve megjelenése óta újabb három népzenei vizsgált meg, köztük a finnt, s a várakozással ellentétben több rokon vonást talált. Annyi biztos, hogy népzeneink, akár csak nyelvünk, nem csak ezer esztendeje szilárd tömb, hanem messzi rokonságok egyesítője is. Bartók Béla valami hasonlóra gondolhatott, amikor így írt: *„Az a gyanúm, hogy a földkerekség minden népzeneje, ha elegendő anyag és tanulmány áll majd rendelkezésünkre, alapjában visszavezethető lesz majd néhány ősförmára, őstípusra, ősz – stílus – fajra.”*

*

Népdalaink és beszédünk első, és leglátványosabb hasonlósága a képiség. A szó elején, a gyökben kimondott kép a különféle tájszólásokban beszélgetők tudatában ugyanazt jeleníti meg, pl. pirít, piros, pörkölt, perzsel, pergel. Azért hangsúlyos a szavaink eleje, mert ott van a lényege, a gyöke, az világítja meg a toldalékokat. A mondatot ugyanígy szerkesztjük: a mondanivalót helyezzük az élre.

A magyar népdal hajszára ilyen szerkezetű: nagyerejű láttatással indul, melyet szinte ragként illeszkedő további képek egészítenek ki: *„Édesanyám rózsafája, engem nyílt utoljára.”* Dalainkban a hangsúly ereszkedik a következő mondatig, azaz zenei gondolatig. Kodály írja: *„Az ötfokúság (...) eredete és múltja teljes homályban van. Legújabbban a matriarchátus kultúrájával akarják kapcsolatba hozni.”* Az ötfokúságot Bartók is ősréginek tartotta: *„Az őszeneinek maradványait még ma is fellelhetjük egyes – zenei hagyományaikat hűségesen őrző – nemzetek alkotásaiban.”*

Nyelvünk további *alapereje a szervesség.* A befogadott idegen szavakat nyelvünk gyököknek tekinti, s a ragok meg egyéb toldalékok által magába szövi őket. Például *font* szavunk a középkorban érkezett, s rögtön családot alapított: *fontos, fontoskodik, fontolóra vesz, fontolva halad,* stb. A szervülés természetesen *képpé válást* is jelent: *„fontonként* távozik az erő, *latonként* jön vissza.” Selmeczi György hívta föl a figyelmemet arra, hogy a zenei anyanyelvünk a gregoriánt pentatonná tette.

Zenénk szervességéről írja Bartók: *„A népzene tehát a természet tüneménye. Mai formái olyan környékek öntudatlan alkotásának eredményei, amelyek minden kulturális befolyástól mentesek. Ez az alkotás*

ugyanolyan szerves szabadsággal fejlődött, mint a természet egyéb élő szervezetei: virágok, állatok, stb. Eppen ezért olyan gyönyörű, olyan tökéletes a népzene."

Ahogy a szórendünk szabad, úgy a szóalkotásunk is: ki ne értené, hogy a „csatár áthámozta magát a védőkön?” E szabadság csillog népzeneink helyi változatainak szinte végtelen gazdagságában, sőt, a zenéhez kapcsolódó táncokban is.

Szülfalumban élt egy híres táncos, Fülöp Feri bácsi. A néprajzosok sokat filmezték. Megkérdezték egyszer tőle: Feri bácsi, tegnap ugyanerre a zenére a verbunkost úgy járta, most meg így? Azért, mert tegnap este fehérbort ittam, most meg pirostat.

*

Lehetséges, hogy zenénk és nyelvünk azért hasonlít annyira egymásra, mert bölcsőjük közös otthonban ringott a messzi múltban, amikor még sem „finnugorok”, sem „törökök” nem léteztek?

Megérjük-e, hogy anyanyelvünk belső természete, népzeneink és tánc-anyanyelvünk tananyag lesz a magyar oktatásban? Juhász eredményeit nyelvészeink átveszik, lefordítják-e a maguk tudományára és betemetik a köztük és a magyar ajkúak közt százötven éve mélyülő szakadékot?

(251. Beavatás)*

* A Szerző küldte az alábbi kísérő szöveggel: «Kedves Melinda! Megérkezett a lap, köszönöm! Igen érdekes! Vezércikkében a nyelv, a költészet és a zene összefüggésén elmélkedett. Küldök ezzel kapcsolatban egy esszét, meg még egyet a magyar észjárásról. [...] A Nyelv és zene látható is lesz a Duna tv-ben szeptember utolsó vasárnapján este, a „Beavatás”-ban. [...] Juhász el is fogja fújni a zenei összefüggéseket. Elképesztő! Szeretettel: czg.»

Czakó Gábor (1942) – Budapest

A MAGYAR ÉSZJÁRÁSRÓL

Vajon létezik-e magyar észjárás? A XX. században a magyarok meghatározó szerepet játszottak Amerika fejlődésében Hollywoodtól az ennél „sokkal ártalmatlanabb atombomba” megteremtéséig – írta Norman Macrea, az Economist főszerkesztője. A Los Alamosban dolgozó magyar atomfizikusokat marslakóknak nevezte Asimov, közéjük sorolva a nagy matematikus Neumann Jánost is.

A marslakók egyike, Teller Ede gyakran mondogatta, hogyha ő nem Ady Endre nyelvén tanul gondolkodni, akkor belőle legföljebb csak egy közepesnél valamivel jobb fizikatanár lett volna.

Milyen Ady Endre nyelve? Lírai és drámai, ellentéteket egybeszővő és láttató és kifejtő, hatalmas erejű képek áradata, miközben okos: mélyen megvilágítja az emberi gondokat. A magyar nyelv önmagában is erőteljes képisége Adynál megerősödik.

*„Egy félig csókolt csóknak a tüze
Lángol elébünk.*

Hideg az este. Néha szaladunk,

Sírva szaladunk

S oda nem érünk.”

A kép olyan, akár a tölcsér, az egész szemhatár belékerül: a csók, a félig csókolt, a tűz, a hideg, a futás, a cél, az elérhetetlen...

A képi látásmód megfelel az őskori analógiás gondolkodásnak: A olyan mint B, és C stb. „Az analógiás észjárás holisztikus, az egészre, mint összefüggérendszerre figyel.” A fogalom dobozra hasonlít: amit fontosnak nyilvánít, azt beveszi, becsukódik, a többit kirekeszti. A nem B – határozta meg a formális logika lényegét Arisztotelész.

Az analógiás gondolkodás a régibb. Arisztotelész mestere, Platón idea-tana a képi látás és a valóság viszonyának legjobb leírása, ugyanakkor dialógusaiban Szókratész leggyakrabban a formális logika szillogizmusával érvel.

*

A nyelvek különböző arányokban használnak képeket és fogalmakat. A magyar szavak gyökerei, a gyökök, jobbra képek, melyek összekapcsolódva egész filmet vetítenek elénk – *körmönfont, halovány, kerge*, stb. A gyökök és jelentések finom változásaiban összefüggések szerves kapcsolatrendszere tárul föl, s állandó gondolatársításra, analógia-sorok áttekintésére készít bennünket, pl.: *válik, válság, választ, valag, völgy*, stb. Egyszerű szavainkban természeti jelenségek képlenek meg, melyek magát a jelenséget vetítik elénk: *Kelet-Nyugat, este, eső*. Az ér gyökből ered az *érint – értelem – érzelem – érték – érdek – értelmes – értelmetlen – érdekes-érvényes* – ahány ellentét, annyi összefüggés?! Egyik-másik gyökből több száz szó sarjadzott, másfelől szinte nincs olyan fogalom, melyet ne tudnánk több szóval-képpel megvilágítani. Beszédünk és gondolkodásunk így módon *kétfelől kapcsolódik* össze, akár az összekulcsolt kéz. Szókincsünk mérhetetlen gazdagságát hadd jelezze három szám: a fogyatékos értelműre 200-nál több, a beszélésre legalább 500, a helyváltoztatásra bizonyára van 1140 olyan szavunk, amelyet minden magyar azonnal megért. Ugyanis eddig számoltam – figyelmen kívül hagyva az eszközzel történő mozgásokat: a *szánkázik* bekerült, a *szánkózik* kimaradt.

A gyökrend révén a magyar holisztikusan szemlél: az egészet látja, a lényegét, s abból eredezteti a részeket. Tehát *levezető*, az idegen szavak kedvelőinek: *deduktív*. Ezért hangsúlyos szavaink eleje, és ezért tesszük a mondatban előre a fontosat.

Ezért beszélünk egyes számban a többes testrészekről – *láb, fog, haj, szarva közt a tőgyét, csikorgatom a fogam*, stb. Ugyanígy, tehát a *névhasználatunk*, a *keltezésünk*, a leveleink *címzése*. Számolásunk is ilyen: *tizenegy, tizenkettő, tizenhárom*, tehát elől a nagy egység, a *tíz*, latinul: *undecim, duodecim, tredecim*.

*

A magyarban lényegében szabad a szórend. A szófajok határa pedig oly légies, hogy leginkább csak a nyelvtankönyv-írók tartják számon őket. Még egyetlen hangocskából, az „és” kötőszóból rövidült „s”-ből is mi minden lehet! A székelyek közismerten „*seznek*.” Igen, *seznek*, mert nem „*éseznek*”, mint a magyarországiak, és nem is „*eseznek*”, mivel sem e, sem é nem segíti világra *sissenni, sesegni* beszédükben ezt a mássalhangzót. *Sezni* ige, de a *sezés* főnév, a *sező* melléknévi igenév, vagy igei melléknév. Ám ha magyarországi ember székely beszédet utánoz, akkor bizony csak „*sezkedik*,”

vagy „sezezik,” és művelete „sezkedés,” ő meg „sezkedő”.

Anyanyelvünkben szemlélatomást korlátlan a szóalkotás lehetősége. No, mások is újítanak-újulnak! Az angol többek közt előszeretettel gyárt betűszavakat: NASA, GDP, snob stb. melyek mind magyarázatra szorulnak. Ellenben a frissen keletkezett magyar szóelemények, kifejezések – a képiségből következően – első hallásra azonnal érthetőek valamennyi nyelvtársunk számára! Lássuk: „léptei *lepotyoráztak* a lépcsőn,” olvasom egy regényben. A bűnözők „*lepapírozták*” a csalást, Z. Z. „*helyet fingott magának a buszon.*”

Talán az anyatejjel belénk ivódott nyelvi szabadságból következik egyénieskedésünk, kuruckodásunk, politikai szabadságvágyunk?

*

Észjárásunk tehát alapvetően nyelvi, s mint ilyen, független a származástól, függ viszont a nyelvben való otthonlét mélységétől.

Karácsony Sándor híres könyvében, *A magyar észjárásban* három roppant fontos megállapításra jutott nyelvünkkel kapcsolatban. Beszédünk ereszkedő lejtése, mellérendelő szemlélete, szemléletessége.

Nézzük részletesen.

1. Az ereszkedő lejtés gyökrendünk ékes bizonyítéka. Azért hangsúlyos a szó – és a népdal! – eleje, mert ott van a gyök, amely megvilágítja a hozzá kapcsolt toldalékokat, s az ily módon keletkezett jelentést! Sőt, jelentés-sorozatot. Szer, szerszám, szerzés, szerkezet, stb. Az olaszban pl. az utolsó előtti tag a hangsúlyos. Szabad szórendű mondatainkban is a hangsúlyos szót tesszük előre.

2. Karácsony a mellérendelő személet lényegét a mondat szerkesztésben látja, de ezen túlmenően más nyelvi jelenségekben is megmutatkozik.

3. A szemléletesség, a képiség, a látás-logika szintén a gyökrendből ered, noha sok gyökünk már CzF idejére elhalálozott. Tegyük hozzá, hogy a hangutánzóok hatalmas serege is szemléletes képet hordoz.

Karácsony Sándor jellemzőit tovább szaporíthatjuk.

4. Külön számot kell adni a mellérendeléssel összefüggő *egységlogikának*, *egység szemléletnek*, amely nem mondatokban, hanem szavakban nyilvánul meg. Az európai nyelvekben jórészt ismeretlen ikerszavak arra is képesek, hogy távoli jelentéseket, sőt, ellentéteket rendeljenek egymás mellé, sőt, kapcsoljanak össze: *süt-főz, esik-kel, apraja-nagyja, eget-földet, jön-megy*, mi több: *él-hal*!

Az ellentétek egyben látására egyes szavak is példát adnak: *Fogyaszt*: a sonka a tényerről fogy, amitől a hasam nő. A *köz* elválaszt és összekapcsol – egyszerre. A *bán* gyökből jön a bántás, amit esetleg abban a pillanatban megbánunk. *Emészt* – az élethez nélkülözhetetlen, de maga az elenyésztés.

A magyarul gondolkodást tehát sajátos *egységlogika* hatja át. Ennek látószögében egyszerre érzékelhető a dolog és az ő ellentéte, egymás mellé rendelve!

5. a magyar nyelv az előzőkből következően holisztikus, hálós szemléletű. Lássunk példát.

A fogalmi gondolkodás szerint pl. *élni, enni, lakni, lélek, bűnhődés* külön fogalmak. A magyar lát összefüggést *élet, táplálék, otthon, nász, börtön és lélek* között. Nézzük: *élet* és *étel* szavaink azonosak, hangátvetéssel különültek el: *nem élek hússal*. Feleséggemmel és

anyámmal *élek* – tehát velük *lakom*. A *lak* gyök eszerint otthont is jelent, ahol *lakozom*. A *lakás* majdnem olyan fontos, mint az *élelem*. *Lakni* ugyanaz, mint *élni* valahol, *lakhatatlan* az *élhetetlen* bolygó. Jól *lakni* annyi, mint eleget enni, esetleg *lakmározni*. Némelyik étel *laktat*, némelyik nem. A *lakodalom* a *nászi, házassági lakmározás*. A házasság és a lakodalom közti összefüggésre mutat a régi nyelvhasználatunk „Én atyámnak házában sok lakodalmak vannak” (Müncheni kódex, János 14.2.) A XV. században a lakodalom tehát helyet, otthont is jelentett. Miután az ember lelkes lény, ezért a *száz lakos száz léleknek* is mondható. Szent István törvényei szerint bizonyos vétkesek börtönben börtönnel *lakoltak* bűnükért.

Ezt a viszonyrendszert csak egy háromdimenziós képen ábrázolhatnánk, melyen látnánk az *él-élvez-élelem-élet-étel-evés* sort, majd ezek elágazásait, pl.: *él – él vele – létezik, van – használ: kihasznál, fölhasznál, lehasznál, fölél – lakik – közösi, stb.* majd ugyanezt végigvenni a sor többi szavával, kikutatva az *élvez*, az *élelem* és a többi rokonságát. Átjutván a *lak* – *lakozás* – *lelakik* – *belakik* – *lakmározik* – *lakodalom* – *lakol* családhoz, s megtennénk ugyanezt, akkor kiderülne, hogy egymással gyök kapcsolatban nem lévő szók közt jelentés-megfelelések akadnak: *közösi, lakik, eszik*, stb. Midőn egyre távolabbi szóbokrokba kerülünk, nem hagyjuk el nyelvünk háromdimenziós hálóját, melynek minden csomója többszörös összeköttetésben áll egymással. Látnánk, hogy a jelentések egy része a gyökökön, mint képeken keresztül áramlik analógiás csatornába, másika fogalmak értelmi összefüggései révén. És amikor „*mintegy félhomályban átsuhan értelmünkön a szó másodlagos jelentése*” (W. Heisenberg), a magyarban sokadlagos jelentése, akkor mind valami nyomot hagy ott, legkivált képzettársítások sokaságát indítja el. Lehetetlenség volna utána járni, de nincs kizárva, hogy egyetlen szó megpendítése az egész nyelv miriád szavát mozgásba hozza, miáltal a *magyarázatok* tömkelegét kínálja a magyarul gondolkodónak.

E nyelvi látásmód birtokában bölcselkedik Mari és Pista, s hiszi azt, hogy ő is tud annyit, mint bárki más, ezért aztán neki ne parancsoljon senki.

6. Az analógiás logika kutatta az asztrológiában, az alkímiában az elemek, a számok, a csillagok, a tulajdonságok összefüggéseit-kölcsönhatásait, s ez működik máig a gyermeknyelvben, a szerelmesek becézésében, a költészetben. A magyar nyelvben való otthonlétükkel kerültek előnybe a „marslakók”, a kvantumfizikában, ahol newtoni mechanika fogalmai és az arisztotelészi logika használhatósága megkérdőjeleződött, hiszen az okság régi elve fölborult, Einstein relativitáselméletét tetézte Heisenberg határozatlansági relációja, miszerint elvileg sem mérhető meg egyszerre egy részecske helye és lendülete tetszőleges pontossággal, a foton hol hullám, hol részecske tulajdonságait mutatja, stb.

Új gondolkodásmódra volt szükség, amely az Arisztotelész-i alapokra épülő formális logika és az analógiás észjárás értékeit összekapcsolja.

Ismeretes, hogy a gondolkodás agyunk két helyén, a jobb-, illetve a bal féltekében történik.

„A beszéd főleg bal féltekés, míg a jobb félteke néma, viszont jobban lát, sokkal többet tud a

térmánipulációban. Digitális elven működik a bal félteke, a másik félteke analóg. – hallottuk Hátori József¹: *Mit tud az emberi agy?* című előadásában a Mindentudás Egyetemén. A „digitális”, az erőteljesen fogalmivá vált nyelvek beszélőinél az egész folyamat döntően a bal féltekében zajlik. Ám a magyar nyelv képisége, levezető-elemző mivolta és analógiás természete erősen igényli a jobb féltekét.

„A bal félteke inkább algebrikus, míg a jobb félteke geometrikus, hiszen ez a 'jobbán' látó félteke. A képzelőerő, kreativitás, muzikalitás jobb féltekés.” – Jobb féltekés gondolkodásunk erejét mutatja, hogy számos nyelvnek nincs annyi szava, ahány mesénk, adománk, táncunk és népdalunk van nekünk.² – „Ám a zene komponálása (...) erőteljesen bal féltekés (...), mert az időérzés (...) csak a bal féltekében található meg. (...) A humorérzés, (...), a jobb félteke tulajdonsága. (...) Melyik nyelv képes efféle tréfákra? „Kis erek mentén, lép sík ölén, oda van a banya rabja; jaj Baranyában a vadon élő Kis Pálnét nem keresik.” Tessék elolvasni visszafelé; 20 szó, 84 betű! Az eddig ismert leghosszabb magyar palindrom, azaz oda-vissza olvasva ugyanazon jelentésű szöveg Brayer Gyula, magyar sakkmeister szerelmes levele az 1800-as évek vége tájáról:

„Nádasi K. Ottó, Kis-Adán, májusi szerdán e levelem íram: A mottó: Szívedig íme visz írás, kellemest író! Színelő szív, rám kacsintál! De messzi visz szemed... Az álmok – ó, csaló szírének ezek, ó, csodaadók – elé les. Írok íme messze távol. Barnám! Lám, e szívindulat Öné. S ím e szív, e vér, ezeket ereszt ki: Szívem! Íme leveled előttem, eszemet letevő! Kicsike! Szava remegne ott? Öleli karom át, Édesem! Lereszket "Éva-szív" rám. Szívem imád s áldozni kér réveden, régi gyerekistenem. Les, ím. Előtte visz szíved is. Ég. Érte reszketek, szeret rég, és ide visz. Szívet – tőlem is elmenet – siker egy ígérene, de vérré kínzod (lásd ám: íme, visz már, visz a vétek!) szerelmesedét. Amor, aki lelőtt, ó, engem: e ravasz, e kicsi! Követeltem eszemet tőled! E levelem íme viszi... Kit szeretek ezer éve, viszem is én őt, aludni viszem. Álmán rablónak tesz szeme. Mikor is e lélekodaadó csók ezeken éri, szól: A csókom láza de messzi visz! Szemed látni csak már! Víz ölelni! Szoríts! Emellek, Sári, szívemig! Ide víz: Ottó. Ma már ím e levelen ádresz is új ám: Nádasi K. Ottó, Kis-Adán.”

185 szó, 916 betű! Na, ezt csinálja utánunk bármilyen nyelv!

„Ha új dolgokat próbálunk kitalálni (...) a jobb félteke kialakít egy hipotézist, majd átküldi a bal féltekének, az raktározza, és (...) úgy dolgozik vele, mintha a sajátja lenne. A két félteke között tehát együttműködés van.”

A magyar gondolkodás így módon két féltekés! Az értelem balos, az érzélem jobbos, akár az érdek és az érték, ám ez a szétválasztás egyszersmind összekapcsolódás is!³ E következtetést magánlevélben megerősítette Gulyás Balázs agykutató is – Stockholm, Karolinska Intézet, az MTA külső tagja.

A német és általában az európai filozófia csodálatos erőssége a hajszálpontos fogalomképzés- és alkalmazás. A fogalmak reflektorként világítanak a homályosra. Világítani mi is tudunk, de akad még valami a tarsolyunkban! Zsoldos Imre nyelvészprofesszor szerint „a legmagyarabb szó a

magyaráz!” Mi ritka módon anyanyelvünket bocsátjuk a homályosra. Pl. *egészség* szavunk egybefogja a korszerű, holisztikus orvostudomány alapelvét. Vagy: magyarul a gondolkodás a gonddal való foglalkozás! Ez a rendszer-elvű összefüggés erősen meglepte Heideggert, amikor valaki szóba hozta előtte a dolgot... A magyar észjárásnak tehát biológiai alapja is van: a két féltekés gondolkodás.

*

A magyar filozófia a nyelv maga! Hegygerince az irodalom, különösképpen a népdal és a költészet, élővilága a példátlan szóbőség. A mi nagy eszméltetőink írók és költők: Zrínyi, a zoltárosok, Berzsenyi, Vörösmarty, Arany, Ady, József Attila, Weöres, Krúdy, Jókai, Hamvas.

Aki nem tanul népdalokat, s nem igen olvas anyanyelvünkön, az műveletlen lesz, akár a sivatag, s talán közepes fizikatanár sem válik belőle.

*

Hátori akadémikus figyelmeztet arra, hogy „A szűkre szabott logika gyakran téveszméken alapuló láncolat, ami inkább az 'irracionális', egyben holisztikus jobb félteke bizonyos előnyeit mutatja.” Tehát a bal-féltekés gondolkodás korlátos. Ámde ugyanez áll a jobbosra is. Talán ebből is fakad a magyar lélek sokat emlegetett szélsőségsége, érzelmessége, föl- föllobbanó szalmaláng természete, rajongása és dühös kiábrándulása: hol agyunk egyik felére bízunk magunkat, hol a másikra. Művészi és politikai irányzatok alakultak eszerint – a magyar észjárás ellenére! Sokan érzik úgy, hogy nekik vigyázó szemüket folyton az éppen fönnforgó Párizsra kell vetniük, feledve látó tehetségüket. Csoda-e, ha a végén ilyeneket adnak írásba: „a humán perszonalitás hermeneutikai kognitivitása”. Mások viszont azonnal és minden értelmi próba nélkül rajonganak bármiért, amiben holmi nemzeti délibábot látnak megkérdni. Ezért szenved népünk kétoldali történelemhamisítástól.

*

Az igazi magyar észjárás nem árvalányhaj és ingyombingyom, és nem is divat-izmus szerinti okostojáskodás, hanem különleges és hatalmas adottság.

Teller Ede, a marslakók, Ady, Krúdy, Mari néni meg minden mélymagyar gondolkodási előnye a magyar észjárás képessége. Ennek lényege: párhuzamosan gondolkodni analógia és Arisztotelész szerint, képekben és fogalmakban, két agyféltekénket együtt használni.

*

Összefoglalás

1. a magyar észjárás nyelvi: annál mélyebben tudunk gondolkodni, minél inkább otthon vagyunk nyelvünkben
2. A magyar nyelv képes bármilyen fogalom megalkotására, ugyanakkor erőteljesen őrzi képiségét;
3. A magyar toldalékoló nyelv. A szó töve lényegében gyökér, mely a mélyben szétágazva folyamatosan szóbokrokat hajt; a gyökök zömmel még képek, melyek az újonnan alkotott szavakat is érthetővé teszik;
4. a szóbokrokkal összefüggően óriási, és mindenki számára érthető a

- szókincsünk, amely gyökök, képek jelentések egyetlen hálójává szőnek össze;
5. nyelvünk szemlélete mellérendelő;
 - 5a. egészről a részre következtető (deduktív);
 - 5b. analogikus – kapcsolatot teremt távoli jelentések között;
 - 5c. egyben láttat ellentéteket, más szóval egységlogikában gondolkodik.
 - 5d. holisztikus – rendszerszemléletű, pl. egészség, gondolkodik;
 - 5e. az előbbiekből következően önmagában filozófia: magyaráz;
 6. ősrégi műveltségre emlékszik⁴;
 7. a magyarul gondolkodó számára mindkét agyfélteke lehetőségeit megnyitja.

¹ Agykutató, akadémikus.

² A beszélésre vagy 440, a szomorúságra száznál több, a helyváltoztatásra legkevesebb 1140 szavunk van!

³ Lásd fentebb az ér gyök származékait!

⁴ Cz. G. [Czakó Gábor]: Nyelvünk ős-számtudomány, Magyar Szemle 2008/3-4. sz.

AZ ÉDENTŐL KELETRE – II.

„Az első ember földből való, földi, a második ember, az Úr, mennyből való.”

(Korint. 15:47)

Ahogy Goethe mondja: nem tudunk elmondani olyat, amit valamikor már el nem gondoltak volna. Ennek igaz a folytatása is: de ez ne gátoljon meg bennünket abban, hogy a magunk módján mi is újra el ne mondjuk azokat. Le kell írni el kell mondani a mondanivalókat!

Ez az írás a kevésnek szól: *to the few*. Azoknak a lelkes érdekelteknek szeretnénk elsősorban ízelítőt adni abból a régi tudásból, amik őseink szellemi hagyatékából hagyományozódott ránk. Ezért megértő szemmel, jó rokoni szemmel, kell belemerülni elődeink szellemi hagyatékába. Azt a hagyatékot az ő szerencsésebb sorsuk megmentette a megsemmisüléstől. Ennek az ősi tudásnak a mai világban nincs meg a megérdemelt becsülete. Pedig a kezünkben lévő minden darabkája aranyat érő kincs abból az örökségből, ami egy teljesen elfelejtett, sőt egyenesen tagadott ősi kultúrából szállott ránk.

Ebben a részben több szál fut össze. Van amelyik a mitológiát, a régi hit tanításait és az archaikus hiedelmek színét veszi bele a képbe. A másik a paradicsomi vagy aranykori világképet tárja elénk. Míg a harmadik a mi múltunkból idéz fel egy régi himnusz a csodaszarvas hagyományt.

(*)

Az ókori népek hiedelemvilága a földi Paradicsom emlékével kapcsolatban a mienknél bővebb, kimerítőbb ismerettel rendelkezett. Viszont csak némileg volt ismert az a hétpecsétetes titok, miszerint a kezdetek kezdetén a földi paradicsom mellett úgymond egy égi paradicsom is létezett a mennyben. És, hogy a földi paradicsom egy égi és földi hely volt egyszerre. Mindez

olyan értelemben véve, miszerint a földi Éden ama mennybéli édennek lévén a szakasztott mása.

Az égi paradicsomról egy óegyiptomi hagyomány a következőképpen emlékszik vissza: *„Az Áldott mennybéliék lakhelyének Anu volt a neve. Ahol Ra-Temu a mennyiségnek ura teremté az isteneket. A magasságos Ra-Temu volt az Akert ura, ott ahol a legöregebb istenek kara létezett.”* (1)

Világosan foglalja össze mindezeket Heinberg: *„Az egyetemes hagyományok úgy tartják, hogy a földi és a mennyi paradicsom hajdan egy szerves egységet alkotott.”* (2)

Erről a két égtájról őseink regéiben marad fenn egy mesészerű beszéd, miszerint: *„A tündérvilág két felét, a később földdé lett alsó eget, meg a mennyországgá vált felső eget, az égi nép öröme a hét színű híd kötötte össze egymással, a szívérvány csodaszép gyűrűjében.”* (3)

Steffens ezekről a fenséges időkről így nyilatkozik: *„Az emberiség ifjú korának története olyan boldog kort mutat nekünk, amelyben az Ég és föld egy tevékeny harmóniában kapcsolódott egybe. Ebben a mítoszteremtő világban, az istenek világában, gondtalan életet élt az ember, s a mennyieiek akarata szerint eleven álmokban élte a valóságot.”*

Bárhogyan is vizsgáljuk, forgatjuk, az ősmítoszokban félreérthetetlenül ott rejlik a tény: az emberi sorsnak azelőtt hasonlíthatatlanul jobb volt a léte. Ahogy az epikus irodalom tartja: *„Az emberiség aranykorában, az istenek emberek, az emberek meg istenek voltak.”* (Schiller.)

Feltűnő az is, hogy az emberről szólván ezekben az ókori hagyományokban és írásokban semmi olyan feljegyzés nincsen, amely az evolúciót: a majomtól való származását igazolná. Mitöbb, ennek teljes ellentétével találkozunk leginkább mindenütt. Vagyis *„...Egy jobb, fénytelibb emberfeletti isteni múlt visszatérő ideájával, ahol egyáltalán nem tudnak az ember „állati eredetéről”, hanem egyöntetűen az emberek és a numenek ősi rokonságáról beszélnek.”* (4)

Az ősmítoszok arról szólnak, hogy midőn az isteneknek mondott *„legfőbb lények”* az égi régióból földre szálltak egy hatalmas hegy ormán, Szumeru legtetetjén ütötték fel szállásukat. Egy közismert sumér vallásos textus így beszél el röviden a kezdetek kezdetén történt eseményeket: *„Kharszágnál, ahol az Ég találkozik a földdel, az égi gyűlés, Anu nagy fiai érkeztek sok bölcsessel.”* (Ford. Dudás Rudolf)

Hasonképp az északi népek kozmológiájában az Edda tárja elénk a világ kezdetén történt eseményeket, amelynek leírása alapján: *„Az Aesirkor elején az istenek tanácsot ültek, a napnak a holdnak a nappalnak az éjszakának s az évszakoknak neveket adtak. Ők szabták ki az évet, s a csillagok járását is meghatározták. Az aranykorban, legott Indavoll-ban ütötték fel szállásukat.”*

Meglepőnek tűnik az alábbi hindusztáni tudósítás is, amely ugyancsak az édenbeli állapotra emlékeztet bennünket: *„Meruban a Nap és a Hold balról jobbra kelt és a csillagok nemkülönben. A hegyeknek ragyogása annyira legyőzte az éjszaka sötétjét, hogy az éjszakát alig lehetett megkülönböztetni a nappaltól. Az éjszaka és a nappal együttesen egy teljes kerek évet tett ki az ottaniak számára.”* (v.ö. Mahabharata)

Az aranykor embere ámultan leste, hogy a mennyiség urától tündökletes hullámokban zuhog a fákra, a fűvekre, mindenre az aranyló fény. S némelykor úgy látta, aranyhegyek gyűrűje zárja el a látóhatárt.

Hajdan úgymond egy harmadik fényforrás (Aster) is világlott az égen. (5) Akkortájt az ég színe nem annyira kék és fekete árnyalat közt változott, hanem állandóan valamelyesféle „*aranyárga*” színben derengett. Az Ég boltozatján ez volt az egyik jelentősebb fényárasztó égítést, azaz Eliun (Legmagasabb). Az orfikus irodalmi hagyományban viszont Phanes volt a neve. Plotinus egyszerűen csak „Egy”-nek nevezi. Heraklitusznál az „*Esszerű* (racionális) tűz”. Arisztotelésznél pedig a „mozdulatlan mozgató” elnevezést viselte.

Ennek a világot beárasztó aranyló fényforrásnak Talbott tárta fel a titkát. (6) A szerző számos hagyományos példával igazolja, hogy kezdetben a Nap és a Hold mellett még egy „harmadik hatalmas égítést” is tündöklött az égen. A régiek ezt az archaikus „Poláris napot”, az aranykor legfelsőbb istenalakjának szimbólumát, a régi csillagászati textusok „Anu csillagának”, de általában „Éjféle napnak” hívták. Szent Tamás ezen elragadóan látványos fényességet a legfőbb isteni princípiummal az „Első Ok” fogalmával azonosítja. (7)

Tehát ezek után joggal kérdezhetné valaki, hogy ennek a különös asztronómiai jelenségnek volt-e egyáltalán valami valóságghú létező alapja. Avagy nem más, mint a régi ember fantáziájának szüleménye lenne?

Mikor a korabeli mezopotámiai határkövekre felvett asztronómiai ábrázolásokat figyelemmel megvizsgáljuk, az első látásra mindjárt meghökkent bennünket az a rendhagyó furcsaság, hogy a Zodiák jeleit feltüntető részen a Nap és a Hold mellett általában még egy „*harmadik égítést*” is látható a képen. Mindez azt a sajátos benyomást kelti, miszerint az illetékesek itt merőben egy olyan asztrálmítoszi jelenséget, helyzetképet akartak képszerűen ábrázolni, amely lényegében a kezdeti mennyei hierarchia idejével, az aranykori idők csillagállásával egykorú lett volna. Mitöbb, meglepő módon ezen három világító égítést stilizált ábráját pl. a csengersimai templom 1764-ben készült mennyezetének egyik festett kazettáján is megtaláljuk.

Hogy vajon kik is lehettek volna ezek az ún. „*legfőbb lények*”, akik az ősemlekezet szerint ebben a roppant távoli múltban éltek, efelől a hosszú évszázadok során már különböző vélemények szállongtak. Meszei Euhemerosz az aranykorról szólván arról ír, hogy igenis a régi mítoszoknak sajátos történelmi jellegük van. És hogy az istenek valamikor emberi formát öltöttek, és hatalmas dolgokat műveltek, kortársaikat jótékony cselekedetekben részesítették. Később Szküto-brakhioni Dionysos (Kr. u. II.sz.) azon véleményét hangoztatta, hogy azok őskirályok voltak, akik a civilizáció fejlődésének érdekében tett jótékony cselekedet fejében az istenekhez méltó tiszteletben részesedtek. Majdpedig Wilhelm Schmidt szerint: ama legrégebb egyetemes vallás idejében egy hatalmas istenkirály foglalta el az emberek vallásos gondolkodását, tiszteletét és engedelmisségét, úgyhogy itt már egy valóságos egyisten tiszteletről, vallásilag és erkölcsileg orientált monoteizmusról kell beszélnünk. Sőt Herbert

Spencer és mások még magát a szakrális királyság eszméjének képzetét is az aranykorral a „közvetlen isteni kinyilatkoztatás” korával, más szóval az első papkirályok (patesik) országlásának kezdetével kötik össze.

Igaz, egyes kutatók azon véleményen vannak, mintha az Aranykor csak Uruk királya Gilgames uralmával kezdődött volna. Viszont semmi esetre sem szabad megfedkezünk ama ódonkori időkről, Gilgames uralkodását jóval megelőző korról, amelyről maguk az ősi szumír hagyományok emlékeztetnek bennünket. Az archaikus kor dolgai felől így beszél a hagyomány:

„*Mikor a királyság az égből alászállott, a királyság Eriduban székelt. Eriduban Alulim volt a király.*” (8)

A fenn idézett hiteles Szumér királylista utalása alapján a vízőzön előtt való első papkirálynak tehát nem Gilgames, hanem Alulim volt a neve. Jobban mondva inkább a felségcíme, mivelhogy - mint fentebb említettük -, ez az „Alulim” szó, épp úgy, mint a Kronos-Kornus, egyben „*szarvas*” ist jelentett. Sőt ez az archaikus hagyomány ezen kívül még arról is tudósít bennünket, hogy a legelső világkirály Eridugban - Subartuban országolt.

A SZAKRÁLIS FEJEDELEM EGYÉNISÉGÉNEK REJTÉLYE

A hajdanbeli idők papkirálya, szakrális fejedelme azért volt az élet mestere, mert Schuler szavaival élve, személyével megidézte az isteneket, mert benne a kvintesszenciális lét nyilatkozott meg, mert univerzális lénye az ősi lét éberségét sugározta. Az a kozmikus lét, amely az őskorban realizálódott, benne megsűrűsödve, az őskor letűnése után való évezredek után is fennmaradt. Ezek az emberek személyükben az ősi lét istenies-szakrális voltát őrizték meg.

Dante költői képzetét is behatóan foglalkoztatta a szakrális királyság egyetemes eszméje. Az Isteni színjátékban azt a gondolatot sugalmazza, hogy Szaturnusz-Kronusz után eljövendő szakrális királynak olyan eszményi uralkodónak kell lennie, mint Xenophon Kürosza, egy valódi „Pontifex Maximus”, aki voltaképpen „híd” a föld és az Ég között.

A továbbiakban, miként Gustavo Costa (9) írja: *Il significato che Dante attribuisce al mito dell'età dell'oro, non si esaurisce nella sfera politica, ma si estende anche a quella religiosa. La „Saturnia regna”, come realtà accaduta, è la spiegazione che Matelda dà al poeta nel canto XXVIII del Purgatorio [«Az aranykor-mítosz Dante-tulajdonított jelentősége nem merül ki csak a politikai szférában, hanem kiterjed a vallásra is. A „Saturnia regna”, mint megtörtént valóság a magyarázata annak, amit Matilde a költőnek ad a XXVIII. énekben» Ford. © Dr. Bonaniné Tamás-Tarr Melinda].*

« [...]

Quelli ch'anticamente poetaro
l'età de l'oro e suo stato felice,
forse in Parnaso esto loco sognaro.

Qui fu innocente l'umana radice;
qui primavera sempre e ogni frutto,
nettare è questo di che ciascun dice.»

«[...]

Azok, kik réges-rég versben regéltek
az aranykorról és boldog létéről,
talán Parnasszust álmodták helyének.

Itt eredt fajunk harmatos* gyökérről;
itt örök tavasz volt s minden gyümölcsre
nektár s mind zengett erről a híreről.»

* Fordítói megjegyzés: értsd 'ártatlan', 'szeplőtelen' értelemben.

Ford. © Dr. Bonaniné Tamás-Tarr Melinda

A szakrális király tehát „híd” volt a földi és az égi világ között. Egy olyan személy, aki képes volt méltóképpen fenntartani a kapcsolatot az égi világgal. Méltóságát tulajdonképpen megalapozta a származás, de ami nélkülözhetetlen volt szakrális hivatalához, az magában a beavatás sikerében, Baktay Ervin szavával élve: az „önvaló” tudat eredményes megtapasztalásán múlt.

Nos lássuk a továbbiakban, hogy mindez mennyiben állja az igazat. Miként lehetne az elmondottak alapján ősi hagyományainkban a szkíta szakrális műveltségről valamilyen utalást, tényanyagot, tényösszefüggést találni. Vegyük krónikáink hiteles tudósítását. Vajon ők mit vallanak a szakralitás ismérvei felől.

Némileg meglepődhetünk azon, miszerint középkori krónikáinkban valamilyen formában néha felmerül az egykori szakrális fejedelmi intézmény ősrégi volta. Különösképp figyelmet érdemel a Tarih-i Üngürüs (Magyarok története) idevágó vonatkozása, amelyet e mű egyik csodaszarvasmondája örökített meg. (10)

„Az évszázadok regősei és a hírek elmondói ilyenképp adtak elő: A régi időkben a Madzsar törzs nemzetsége Nemród gyermekeitől származott. Az egyiket Magornak, a másikat Hunornak hívták. Ők voltak Nemród első fiai, és állandóan atyjuk palotájában tartózkodtak.

Egy nap Nemród vadászatra ment, és magával vitte a fiait is. Egyszer egy csodálatos vad tűnt fel előttük, amely csodálatos színekben pompázott. Önkéntelenül a vad után fordultak lovaikkal vágóban. A vad azonban elmenekült, és Adzsem tartomány határán a hegyek közé érve eltűnt.” (ford. Dr. Blaskovics József.)

A megnevezett ősgestában a továbbiakban a következő dolgokat olvassuk. Miután a csodálatos vad eltűnt a vadászó két testvérpár Hunor és Magor szemei előtt, azok sokáig tanakodtak mitévők legyenek. Végre mégis arra lettek, hogy megkérik apjukat, „Adzsem fejedelmét Nemródot”, hogy azon a helyen építsen számukra egy szentélyt, amelyben a világtól lemondva lakhatnak, s a világ népeitől visszavonulva saját gondjaikkal foglalkozhatnak. Ezután a szentély megépült „azon a helyen”, és a két testvérpár legott a szentélybe zárkózik.

A hercegek szentélybe való bezárkózásának ezek után már nem lesz nehéz feltárni az értelmét, ha most éppenséggel arra gondolunk, hogy ősi szkíta szokás szerint a nagyrahívatottságot, a szakrális uralkodásra való alkalmatosságot odaadó lelki felkészültséggel kellett biztosítani. Hamvas Béla beállításában: a királyi hercegnek szakrálisan kellett művelni önmagát, hogy „fénye fényesebb, értelme értelmesebb legyen.” (11) Ezért vonult vissza a fiatal Saklyamuni herceg (Buddha), s prófétai elődei példáját követve Jézus is harminc napra vonult el a pusztába.

Fontos tudnivaló számunkra, miként maga Dr. Krausz Sámuel is határozottan rámutat arra, miszerint a vízőzön után „Nimród volt a szakrális királyság megalapítója (...) s ugyancsak ő volt a szkíta vidékeknek a legelső királya.” (12)

Ebből kifolyólag merőben elfogadható az a tény, miszerint a szkíták történetének további szakaszában is olyan szakrális királyok uralkodtak utána a kezdeti emberiség felett, akikre igencsak ráillett az „isteni”, vagy később - mint Álmos esetében: „*vocatur est Almus ides sanctus*”, a „szent” királyi jelző. Ezek az uralkodók természetesen már beláthatatlan idők elteltével is tudtak magas származásukról, ezért nevezték magukat a királyi ház későbbi ivadékai is - mint hajdan a kínai császár -, az Ég fiának. Sőt hagyományaink ilyennek tartották azt a nemzetséget - Álmos nemzedékét -, amelyből a kacagányos Árpád származott.

Sajnos idáig nagy az ellentét a hivatalos és szabad történetkutatóink között. De az igazi szakadék hivatalosaink és hagyományaink hiteles őrzői, középkori krónikáink között feszül leginkább. Ősi hagyományaink után ítélve merőben bizonyossá válik Nimródig felmenő ágon való eredetünk hiteles volta. Márpedig ez annyira sarkalatos tétel, hogy hivatalosaink közül is akadt egynéhány merész történész, aki lándzsát mert törni mellette. „Közkeletű Árpád-kori felfogás szerint, a magyarok a szkítáktól származnak, Nimród az eredetibb megfogalmazásban szkíta leszármazott, azaz magyar kellett legyen.” (13)

Mindez persze általánosan nyilvánvalónak tűnt a régi korok magyarjai számára. Mitöbb, szemükben törvényesen csupán olyan szakrális király uralkodhatott Isten kegyelméből a nemzet felett, aki képes volt fenntartani a kapcsolatot az égi világgal.

Történelmünk során voltaképp a Magyar Szent Korona volt a szakrális fejedelem jogutódja. Azonban, ha a megkoronázandó herceg nem találtatott méltónak a Szent koronára, akkor a közhiedelem szerint az Ég jelekkel tiltakozott ellene. Egyesek meglátása alapján ilyen rossz ómen esett volna a trónkövetelő durazzói (Kis) Károly megkoronázásának alkalmával. Thuróczy János 1488-ban megjelent krónikája, a nápolyi herceg 1385. évi trónra emelését Laurentius de Monacis velencei államférfi munkájának alapján a következőképpen adja elő:

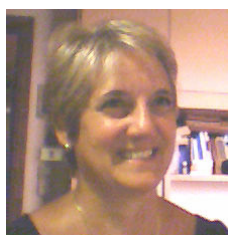
„A király számára rosszat jelentő csodajelek nem hiányoztak! Mert amikor a szokásnak megfelelően az ünnepélyes szentmise után királyi büszkeséggel a főemberek csoportjától kísérvé kilép a templomból, hogy aranytól csillogó lóra szálljon, Szent István híres lobogója, amelyre egykor a királyság legelső napja bizakodva nézett, s amelyet annyi éven keresztül kegyes tisztelettel megőriztek a jövőendő királyok számára: ez a lobogó, amint előtte vitték, beleakadt az ajtósarok borításába, darabokra szakadt, és a jogart csalárdul magához ragadó királyt méltatlannak jelezte.” (14)

Ennyit azért feltétlen el kellett mondani, hogy eleve megértsük a számunkra is érvényes időtlen idejű hagyományokat, és a világ teremtéséig visszamenő nagy tanítások jelentését.

- (1) E.A. Wallis Budge: The Book of the Dead, New Jersey, 1977.
- (2) R. Heinberg: Memories and Visions of Paradise. New York.
- (3) Barátosi-Balog Benedek: Turáni regék és mondák, Bp. 1928.
- (4) Julius Evola: Lázadás a modern világ ellen, Bp. 1997.
- (5) R.W. Wescott: The Golden Age, New York.
- (6) D.N. Talbott: The Saturn myth, New York, 1980.
- (7) Szent Tamás: Summa Theologiae.
- (8) T. Jacobsen: The Sumerian King List, Chicago, 1939.
- (9) Gustavo Costa: La Leggenda dei secoli d'oro nella letteratura Italiana, Bari, 1972.
- (10) Tarih-i Üngürüş, Cleveland, 1985.
- (11) Hamvas Béla: Scientia sacra, Debrecen.
- (12) Dr Krausz Sámuel: Nemzeti krónikáink bibliai vonatkozásai. Bp. 1898.
- (13) Györfly György: Krónikáink és a magyar őstörténet, Bp. 1993.
- (14) Thuróczy János: A magyarok krónikája, Bp. 1979.

2) Folytatjuk

Americo Olah
- U.S.A. -

RÉGMŰLT MAGYAR NYOMOK ITÁLIÁBAN – III. Itáliai magyar emlékek a Hunyadiak idején

Mint ahogy az előző tanulmányom záró mondatában írtam, Mátyás király hírnevét Itáliában apja alapozta meg, amint trónra lépésében is Hunyadi János emlékének volt döntő szerepe. A humanizmus kiteljesedésének korszakában az élet örömeit ízlelgető nyugati művelt társadalom azt az erényt tisztelte benne, mivel maga kevéssé dicsekedhetett: az elszánt harci szellemet és a hősiesség önfeláldozást.

Az antik Scupiók, Caesarok, Nagy Sándorok tetteit idézgető olasz humanisták számára elkerülhetetlenül kínálkozott az összehasonlítás koruk állandóan gazdát változtató, számító zsoldosvezérei, a Sforzák, Piccininók, Carmagnolák és a hazája védelmét életcélul választó Hunyadi János között, aki közvetve is Itália biztonságát is védelmezte.

A humanista Poggio Bracciolini pápai titkár 1448-ban levélben fordul hozzá és ajánlkozik, hogy megírja hősi tetteinek történetét, «mivel megérdemli a halhatatlan nevet»; ezért arra fog törekedni, hogy az utókor emlékezete számára megőrizze. Buzdítja, hogy folytassa vállalkozását, ami örök dicsőséget biztosít számára. Ludovico Carbone költő Mátyásról írt dialógusában arra emlékezik, hogy gyermekkorában a leghíresebb név Hunyadi Jánosé volt, akinek a török fölött aratott nagyszerű győzelmeit annyiszor hozták hírül, és akinek hősiessége méltán megérdemelte, hogy fiát a királyi trónra emeljék. Egy másik humanista, a firenzei Brandolino Lippo Hunyadi önzetlen hűségét dicséri az ifjú V. László iránt, és méltatja nándorfehérvári diadalának nagyságát a túlerőben lévő ellenséggel szemben, melyet a hadjárat

folytatása esetén a teljes megsemmisülés fenyegetett volna. III. Calixtus pápa, mikor Mátyás megválasztása alkalmából levélben fejezi ki örömét, így emlékezik: «Felidézve atyádnak, Krisztus győzhetetlen atlétájának örök dicsőséggel övezett emlékeztét, azon meggyőződést tápláljuk, hogy az ő gyászos halála után Magyarország benned újabb támaszpontot nyer, melynek szilárdságát növeli az, hogy előtted áll atyád dicsőségének példája.» Carvajal bíbornok, pápai legátus kora Maccabeusának nevezi a magyar hadvezért, akinek itáliai népszerűségére jellemző, hogy a néphiten alapuló legenda olasz származásának: Erzsébet királyné, Nagy Lajos özvegye és a Veronában uralkodó egyik Della Scala törvénytelen fiának tüntette fel.

„Nem hallgathatjuk el, hogy szánalmasnak tartjuk a királyok sorsát, mert kénytelenek háborúkat viselni, amik gyakran diadalokat hoznak, de mindig embervér özönét ontják... Ellenben irigylendő a Te sorsod és írótsáidé, mert nem vérontásra és uralomra irányulnak vágyaitok; egyedül az erény és az irodalom babéraiért versenyeztek.” Pomponio Leto humanista írónak, a római tudós társaság fejének írta Mátyás király ezeket a panaszos sorokat, mikor ez 1471-ben ajándékkul megküldte neki Silius Italicus antik római költő újonnan kiadott eposzát. Az év eseményei indokolták a fiatal uralkodó elégedetlen hangját: az ellenségeskedés, amely trónralépte óta szomszédai részéről fenyegette, éppen ekkor a trónkövetelő Kázmér lengyel herceg felvidéki betörésével kritikus fordulatot vett, és a támadót legközelebbi hívei, élükön Vitéz János primással, hívták be az országba, hogy helyébe ültessék. A római Letóhoz írt sorok utolsó szavaiból a művelt, sokoldalú ember vonzódása csendül ki a szellem alkotásaihoz.

Az olasz államok életerős talajából a belső pártvillongások és az egymás közötti folytonos háborúskodások zaklatott légkörében is az utolsó évszázad során olyan átalakulás bontakozott ki, amelynek hatása későbbiekben messze túlterjedt az itáliai félsziget határain. A fallal körülvett, szűk középosztály városokban még álltak a komor lakótoronyok, befolyásos családok nemzedékeken át húzódo fegyveres viszályainak fellegvárjai, de a főtereken már ott emelkedtek a köztársasági rendet egyeduralkodó alá kényszerítő új fejedelmek fényes palotái. A paloták gazdái pedig, míg gátlás nélkül éltek az erőszak, a képmutatás és a kíméletlenség eszközeivel hatalmuk biztosítására, ugyanakkor lelkesen áldoztak műalkotásokra, bőkezű elismeréssel halmozták el írókat és tudósokat, és őszinte csodálattal fordultak a szépség és szellem megnyilvánulásai felé. Pompás rezidenciáik nemcsak az állam urának szolgáltak lakóhelyül, hanem a képzőművészeti remekművek tárházaiul, kimagasló elmék és sokat ígérő tehetségek második otthonául. Lodovico Sforza, a zsoldosvezér fia egy Leonardo da Vincit tartott milánói udvarában, aki az *Utolsó vacsora* mellett a hercegi ünnepek hatásos kiállításának szentelte tehetségét; Urbino hercege, a pápa zsoldjában harcoló Federico da Montefeltro újonnan emelt, nemes szépségű palotájában a nyugati világ legnagyobb könyvtárát teremtette meg; még maguknak a pápáknak római székhelye is, főleg V. Miklós alatt, hatalmas méretű, pompás építkezések színterévé és a legnevesebb művészek gyülekezőhelyévé vált;

lakóhelyemen, Ferrarában Ercole d' Este udvari színházában újra életre keltek a latin komédiák, főiskolája pedig a legjobb humanistákat nevelte. De mindannyiukat felülmúlta a gazdag bankárivadék, a „nagyszerű” [„magnifico”] melléknévvel felruházott Lorenzo de' Medici, aki firenzei palotája kertjében szobrásziskolát rendezett be, platóni tanokról társalgott filozófus barátaival, és verseivel méltó vetélytársként sorakozott kora legjobb költői mellé.

Ez a sokszínű és újszerű világ a maga kifinomult társadalmával, amely a fényűzés és pompa érzéki örömeit a szellemi élet élvezetével tudta összekötni, kezdetben mégcsak a kiválasztottak szűk köre számára volt hozzáférhető, de hatása később egyre szélesebb körben gyűrűzött tovább, hogy az olasz félsziget polgári rétegeinek életét és felfogását is gyökeresen átalakítsa. A félszigeten túl pedig az elsők között a magyar uralkodó közeledett különös vonzódással a megújulását élő itáliai műveltséghez, amit a helyszínen soha nem nyílt módja megismerni, de amit a közvetítők, főleg nevelője, Vitéz János püspök, az első igazi magyar humanista révén magáénak érzett. Életrajzíróinak egy része olasz felesége érdeméül tudja be Mátyás kulturális érdeklődését és nagyvonalú műpártoló tevékenységét. De ez az érdeklődés régebbi keletű, Hunyadi János fia már gyermekkorától hozta magával, és környezete, beállítottága határozta meg kifejlődését. Erre mutat az a tény is, hogy a politikai érdek diktálta cseh, lengyel és német házassági tervek után végül is olasz nőre esett választása. És nem Beatrix volt az egyetlen: szóba került már előtte Ippolita, Francesco Sforza leánya, sőt Beatrix nővére, Eleonora nápolyi királylány is, aki azután a ferrarai herceg felesége lett.

Aragóniai Ferdinánd leánya Európa egyik legfényűzőbbnek tartott udvarában nevelkedett, amelynek árnyékában elismert költők és írók külön irodalmi körbe tömörülve tömjéneztek a bírvágyó, erőszakos és kétszínű, de bőkezűen jutalmazó uralkodót. Nővére házassága után az alig tizenöt éves Beatrix saját jövedelemmel és nagyszámú külön udvartartással rendelkezett, amelynek különböző rendű és rangú tagjai, az udvarnagytól és titkártól az étekfogóig és a pincemestertől az öszvérhajcsárig évi járadékának kétszeresét is felemésztették. De a fényűzésen kívül a hercegnő apja udvarában az új kor divatja szerint a latin nyelv és a klasszikus írók ismeretét és a művelt társalgás gyakorlatát is elsajátította, eljegyzése alkalmából pedig főrangú nevelője, Diomede Garafa külön értekezést készített számára, hogy kioktassa hitvesi és királynői kötelességeiről. Lelkére köti többek között, hogy igyekezzék férje és alattvalói nyelvét mielőbb megtanulni, hogy ezek ne érezzék idegennek, és tartsa szem előtt, hogy méltónak kell mutatkoznia műpártoló apja és nagyapja hagyományaihoz.

Ha a pompakedvelő nápolyi udvar kifinomult légkörétől elkényeztetett ifjú hercegnő némi aggodalommal nézett életének új szakasza elé, és komolyan felkészült, hogy beilleszkedjék jövőendő környezetébe, Mátyás is azon volt, hogy a változást kevésbé érezhetővé tegye alig tizenkilenc éves, távolról jött hitvese számára, és mindazt nyújtsa neki, amit régi otthonában helyzete természetes velejárójának tekintett. A fényes keret és az ünnepi külsőségek a királyi esküvő alkalmából

azonban nemcsak azt a célt szolgálták, hogy a menyasszonyt és családját kellőképpen kielégítsék, hanem Magyarország tekintélyét és rangját voltak hivatva a világ előtt tanúsítani.

Házasságával Mátyás közeli rokonságba került a nápolyi és ferrarai uralkodóházzal, távolabbi sógorságba a milanói Sforzákkal, és a Beatrixben élő erős családi érzés nem engedte, hogy ezek a rokoni szálak pusztá formáságok maradjanak. Buda, Nápoly, Ferrara és Milano között sűrű követjárások és levelezések tartottak állandó összeköttetést, és ezek nemcsak arra szolgáltak; hogy a magyar király közvetlenül hallassa szavát a félsziget politikai életében, hanem az uralkodópár személyes ügyeire is kiterjedtek.

Hunyadi János fiában érthető módon elsősorban a hadvezéri képességeket, a hadisikereket méltányolták kortársai; elsőnek Antonio Costanzi fanói költő énekelte meg 1475. évi boszniai hadjáratában a törökökön aratott győzelmét. Alessandro Gortesi, a fiatalon elhunyt, ünnepelt római költő és szónok a későbbi években már egész hőskölteményt kitevő, 1198 verssorból álló latin művet szentelt „Corvin Mátyás, Magyarország győzhetetlen királya hadi erényei”-nek: művében a legnagyobb királynak, a tenger és szárazföld leigázójának nevezi, aki Itália védősáncainak és Róma palotáinak őrzője, akinek nem állhatnak ellen a Kaukázus havas sziklái és a Balkán hegyei, aki előtt meghódolnak az osztrákok és csehek, és fegyvereinek dicsősége a félistenek közé emeli. Költőnk, hőstét ünnepeve, új Vergiliusnak érezhette magát, olyannyira, hogy háromszáz verssor után mesterének Róma hivatását megfogalmazó híres sorait vette kölcsön, hogy átszövegezve, Hunyadi János szájába adja, és Mátyásra alkalmazza. „Mások talán puhábban omlanak el bíborukban, finom torkukból csengő hangokat csalnak elő..., jobban pengetik citerájukat, és fűrgé szökellésekkel táncokat lejtenek, dús lakomákat rendeznek - te, fiam, arra gondoldj, hogy sűrűn háborúzzál és győzz. Ez legyen törekvésed: hogy birodalmad határait kiterjeszd, oltalmat nyújts és tetteiddel a csillagokig emelkedj!” Kihez hasonlíthatná ezek után Mátyást, harci erényeit felsorolva, ha nem Aeneashoz és Achilleshez, nem feledkezve meg Beatrixról sem, aki antik amazon módjára kíséri férjét a csaták forgatagába.

De nem marad el Cortesi mögött firenzei költőtársa, Ugolino di Vieri sem, aki 1484-ben összegyűjtött epigrammáit Mátyásnak és Beatrixnek ajánlotta, és fiával juttatta el Budára. Tizenhárom versben foglalja össze a király egész életét - mint a legendák hőseinél, a történet itt is anyja álmával kezdődik, aki ebből már előre megtudhatja, hogy születendő fiából nagy király lesz -, ifjúságát, rabságát, majd trónra jutását, országa belső rendjének helyreállítását, alattvalói harcra nevelését, személyes hősiességét a török elleni háborúban és Frigyes német császár fölötti diadalát, végül Itália örömét a dalmáciai török betörés visszaverésének hírére. Ennyi nagyság arra indítja a szerzőt, hogy Magyarországhoz forduljon, és rámutasson, mit nyert Mátyásban, „aki nagylelkű, fegyvereivel félelmetes, szelíd a legyőzöttekkel, vad az ellenséggel szemben”. Németország reszket tőle, a török elkerüli határait. „Óh, szerencsés emberek, boldog népek - kiált fel lelkesen -, akiknek a szent

istenek ilyen vezért adtak!” A vers írójának fia a budai udvarnál bőkezű jutalomban részesült ugyan, de apja fáradsága mégis kárba veszett: a fiút hazafelé utaztában a tengeren az ellenséges Velence emberei mindenéből kifosztották.

Közvetlenebb értesülésekből meríthetett a *Mátyás király dicséretéről és viselt dolgairól szóló párbeszédéhez* a neves költő és szónok, Ludovico Carbone, a ferrarai főiskola tanára. Számos magyar tanítványa, köztük Janus Pannonius és Ernuszt Zsigmond, ennek utóda a pécsi püspöki székben személyes kapcsolataik révén többet elmondhattak uralkodójukról, mint ami az olasz közvéleményhez távolról eljutott. Ez utóbbi különben az 1475 körül írt latin munka egyik szereplője és talán sugalmazója is. Carbone bevezetőjében azt vallja, azért fordult figyelmével a magyarok királya felé, mert „ahogy szemléltem és alaposan vizsgáltam az egyes itáliai fejedelmek és külföldi királyok életét és szokásait, nem volt könnyű bárkit is találnom, akit mindenfajta dicséretben eléd helyezni, vagy csak veled összehasonlítani lehetne, győzhetetlen, isteni Mátyás király”. Elsőnek a ferrarai költő is a hadiérdemeket emeli ki: a magyar uralkodó az egyetlen, aki a vad török állandó támadásait képes felfogni és visszaverni: „mert ha cézári gyorsaságod és isteni éberséged nem gátolná őket, kétségkívül győztesnek tartanák magukat, és már előbb megvetették volna lábukat Itáliában, amit bizonyára nem remélhetnek, amíg Mátyás ép és egészséges. Hihetetlen, amit nap mint nap hírül hoznak győzelmeid csodálatos sikeréről; mindebben nemcsak a bátor parancsnokot, a nagy és a hadtudományban kimagasló hadvezért csodálja mindenki, hanem a bölcs és igazságos fejedelmet is felismeri”.

Hogy Mátyás katonai és uralkodói nagyságát még jobban alátámassza, Garbone Hunyadi János érdemeit eleveníti fel, ezzel is igazolva fia jogát a magyar trónra. Kiemeli, hogy az apa, mint a római Marius, ismeretlen sorból, maga küzdötte fel magát: annál nagyobb dicsőségére válik, hogy saját tehetsége, és nem ősei híre juttatta a legmagasabb méltóságba. Párbeszédében tanítványával, Zsigmond püspökkel összefonódnak a két Hunyadi: apa és fiú tettei, és méltó háttérrel kapnak, mikor párhuzamba állítják őket a régi római nagyságok híres cselekedeteivel. De ebbe az antik keretbe kényszerített, szónokiasan hősi jellemzésbe színesebb emberi vonások is vegyülnek, és egyszerre közelebb hozzák a felsőbbrendű lények talapzatára emelt uralkodót: a „mérséklet, szeretetreméltóság, szellemes beszéde, barátaival való meleg kapcsolata, az érdemek iránt tanúsított nagy hálája és hallatlan bőkezűsége”. Ez utóbbi tulajdonsága teszi a ferrarai udvar árnyékában élő szerző szemében Mátyást igazi, korához illő nagy fejedelemmé: „de minden ékes vonásod közül, nézetem szerint, azt kell a legkiválóbbnak tartani, hogy az irodalomban jártas embereket és a tudományban és ékesszólásban kimagasló férfiakat csodálatos módon felkarolod, pártolod, kitüntetésekkel és ajándékokkal halmozod el; aki csak magasságod látására és üdvözlésére eléd járul, nem távozik tőled adomány nélkül; szónokokat, költőket, filozófusokat, minden tudóst pénzzel, ruhákkal megrakva, nemes lovakkal felékesítve bocsátasz el, és kényszerítéd, hogy emlékezetükben tartsanak”.

A fejedelmi tökély ilyen fokától már csak egy lépés annak a kívánságnak megvalósulása, amivel a jól értesült szerző különösen kedvében akart járni hősének: „bárcsak hamarosan eljönne az a nap, amikor Mátyást mint a rómaiak királyát és császárárt láthatjuk! Mert ezt kívánják és követelik apja és saját érdemei; és ahogyan tudjuk azt, hogy Máténak az apostolkodás jutott osztályrészéül, ugyanúgy szabad azt remélnünk erről a másik Mátyásról, hogy egyszer majd neki jut a császári sors; ha pedig ez, ahogy bizton reméljük, elkövetkezik, milyen beszédet intézünk majd Mátyás császárhoz, ha koronázásra Itáliába utazik! Akkor mindenki meg fogja ismerni Magyarország iránti szeretetemet”. És Mátyás bizonyára bőkezűbben megjutalmazza majd, teszi hozzá nyíltszívűen, mint olasz honfitársai.

Carbone párbeszédét még Mátyás házassága előtt írhatta: a tudomány és irodalom nagyvonalú pártolása tehát nemcsak a Beatrix jöttével megindult olaszos udvari élet velejárója volt. De kétségtelen, hogy az olasz humanisták személyes megjelenése Budán főként a királyné Magyarországon léteivel esett egybe, hiszen ezzel vették kezdetüket a rokon kapcsolatok több olasz udvarral, és az állandó követjárások is. Ahogy a király nagy számban hozatott képzőművészeket és muzsikusokat udvarába, éppúgy szívesen hívott írókat és tudósokat is. És ebben nemcsak az a cél vezette, hogy a maga és felesége egyéni érdeklődését kielégítse, hanem messzebbre néző politikai megfontolás is: tisztában volt vele, milyen fontos szerepet játszik az írott művek tanúságtétele a fejedelmek hírének és megítélésének kialakulásában, a jelen és az utókor számára.

Kevés emléke maradt fenn a Mátyás körül kivirágzott pompás reneszánsz világnak, de részletes képet örökített meg róla a király utolsó éveiben Magyarországra települt Bonfini, aki már készen láthatta az évtizedek munkájával megteremtett művet: a régi királyok és Zsigmond „Friss palotájának” magva körül kialakított nagyszabású épületegyüttest:

„Nekifogott a budai vár rendbehozatalának, ahol Zsigmond pompás épületein kívül semmi megtekintésre méltó nem volt. A hátsó palotát igen nagy fénnel rendbe hozatta, a Duna felőli oldalán kápolnát rendezett be, vízi orgonával, és kettős, márvány- és ezüstdől való keresztelőkúttal ékesítette... Olyan palotákat emeltetett, amelyek a fényes rómaiak mögött sem maradnak el, tágas ebédlőtermeket csináltatott, gyönyörű ágyasházakat, ugyancsak mindenfelé aranyozott és különféle címerjelekkel díszített mennyezeteket, szép ajtókat, felül berakásos dísszel, remek kandallókat, melyeknek tetején négykerekű harci szekér és még sok más római jelvény van kivésve. Alant vannak a földszinti helyiségek és a kincstár, keletre különféle étkező és hálótermek, ahonnan meglehetősen magas lépcsőkön és folyosón kell fölmenni, azután itt van a tanácsház és a gyűlésterem. Ha továbbmegyünk, különféle magas, boltíves lakóhelyek, sok téli és nyári helyiség, ugyanígy sütőházak, aranyozott fülkék, ezenkívül mély, titkos rejtekek, ezüst fekvőhelyek, ezüst trónszékek.

A nyugati oldalon a régi épületet még nem építették újra. A középen van az udvar, melyet régi oszlopsor vesz körül és kettős folyosó koszorúz. Közöttük a

legszeleső, mely a Friss palota előtt áll, ahonnan a felső ebédlőterembe kell felmenni, a csillagos mennybolt 12 csillagképével ékes: nem lehet álmélkodás nélkül föltekinteni rá. Mindenfelé hideg és meleg vízű fürdőszobák, az ebédlőben kályhák, melyeket domborművű cserepek borítanak. Nemcsak rendkívül szép színük, de a rajtuk ábrázolt különböző állatok is igen tetszetőssé teszik. Az udvarban a palota előtt három fegyveres gyalogszobor tűnik az érkező elé a magasból: a középső Mátyást ábrázolja, lándzsájára és pajzsára támaszkodva, elgondolkozva, jobbján apja, balról a merengő László. Az udvar közepén ércút, melyet márványmedence vesz körül, rátámaszkodik a sisakos, harcra kész Pallas. Ezen udvar bejáratánál a külső udvarban, amelyik sokkal térségesebb, mindkét oldalról két ércbe öntött, meztelen szobor, amelyek pajzsosan, bárdal és karddal fenyegetnek egyszerre. A talapzatukon domborművű győzelmi jelvények. Ebben a négyszögű udvarban, mely Zsigmond termei előtt volt, kezdte újraépíttetni a régi palotát, amit ha véghezvihetett volna, sokat mondana a büszke, régi időkről. Két lépcsőt rakatott itt porfir márványból, amelyeket ércandeláberek díszítenek. Ugyanezen kőből kétszárnyú ajtót csináltatott a lépcső fölött ércből való szárnyakkal, rajta Hercules munkái igen szépen kivésve; csodálatos volt, nemcsak előlről, de belső oldalán is.

Erre az épületre roppant költséggel emeletet rakatott, amelynek mennyezetén az éterben száguldó planéták voltak, és bolygó pályájukat mutatták, ámulatot keltve, ha valaki föltekintett rájuk. A homlokzaton a tetők eresze alá három hasábos párkánydíszítményt rakatott, amilyen szép művet művészileg csak lehetett. A királyi palota kútjába 8 stádiumról vezettette be a vizet, szurokkal bevont ólomcsövekkel. Zsigmond folyosóját, mely majdnem az egész várat körülfogta, folytatni kezdte, de nem ám azonos költséggel! Amaz az örökkévalóság számára, ez pedig földi tartózkodás tartamára építtette a folyosót: hosszú, széles szakaszokat csináltatott, sok üvegablakkal, sőt, a falak ormára csarnokot rakatott fából, ahol ebédlőt, ágyasházat, öltözőt és valamivel hátrább virrasztásra és írásra szolgáló helyiségeket csináltatott. Olyan volt, mintha ez a merész építmény azzal fenyegetne, hogy a Dunába zuhan.”

Mindennél nagyobb fényt kölcsönzött azonban Mátyás udvarának a művelt világ szemében páratlan értékű könyvtára, amelynek emlékeit a későbbi századok viharai szétszórták ugyan, de nem tudták olyan nyomtalanul eltüntetni, mint az építészet alkotásait. Még abban a korban is, mikor az olasz uralkodók, elsősorban az urbinói Federico da Montefeltro, V. Miklós pápa és Cosimo, majd Lorenzo de' Medici egymást felülmúlva igyekeztek újonnan alakított könyvtáraikat gazdagítani. Mátyás könyvgyűjtő szenvedélye olyan versenyt teremtett, hogy halála híre műpártoló levelezőtársát, a „nagyszerű” Lorenzót arra a kevéssé kegyeletes megjegyzésre indította, miszerint ezután majd olcsóbban lehet új könyvekhez jutni a könyvpiacon. Mert a magyar király, ha nem sajnált költséget és fáradságot, hogy számos lakhelyét a művészet és pompa minden eszközével fejedelmivé varázsolja, igazi szenvedéllyel könyvtára gazdagítására áldozott, és sokféle elfoglaltsága között az olvasásra

soha nem sajnált időt szakítani. Az olvasás és könyvgyűjtés pedig a 15. században drága kedvtelést jelentett, mert a nyomtatás feltalálása még nem tudta megváltoztatni azt a szemléletet, amely a kézzel illuminált kötetek művészi kivitelének nem kevesebb fontosságot tulajdonított, mint tartalmuknak. Hogy Mátyás híres Bibliotheca Corvinianájának — melynek bejárata fölött latin felírás hirdette, hogy „a szellem gyönyörűségére” létesült - mintegy 2000-2500 kötetét összegyűjthesse, évtizedeken át küldte szét megbízottait Itáliába, Németországba, sőt még Görögországba is, levelezett humanistákkal, és költött évente 33 000 forintot könyvmásoltatásra.

Ez a foglalkozási ág elsősorban Firenzében virágzott, ahol a híres könyvkereskedő, Vespasiano da Bisticci másolóműhelyt is tartott fenn. Ebben a városban Mátyás számára négy másoló dolgozott állandóan, emellett még Budán is mintegy harminc, főként olasz másolót foglalkoztatott a tudós Raguzai Félix felügyelete alatt. A könyvek díszítését a miniatúrafestés mesterei végezték: az egyik legkiválóbb, a firenzei Attavante degli Attavanti keze munkáját harmincegy fennmaradt kódex őrzi. Firenzei volt a többi miniatör nagy része is, így Francesco Rosselli, Blandio, Francesco del Chirico, Giovanni Broccardi, Antonio Sinibaldi, Pietro Cennini. Nem egy közülük Magyarországra költözött, hogy a helyszínen dolgozhasson a könyvtár számára, mint a madoccai apát néven ismert milanói szerzetes, Giovanni Antonio Cattaneo, akinek jellegzetes stílusát mellette működő tanítványai is megőrizték.

A könyvtár gondját Mátyás egy parmai születésű tudósra, Taddeo Ugoletóra bízta, aki egyúttal fia, Corvin János nevelője is volt. Ugoletó a könyvtár fejlesztése érdekében Firenzébe is kiutazott: itt ismerkedett meg Naldo Naldi költővel, aki beszámolóin föllekesülve nem kevesebb, mint 1853 soros latin dicsőítő költeményt szentelt a könyvtárnak és alapítójának. Művéhez prózában írt, a királynak szóló ajánlólevelet csatolt: kiváló tulajdonságainak híre - így a levél — már bejárta egész Itáliát, és ő most egész városa polgárságának érzelmeit kívánja tolmácsolni verseivel. Mátyás ugyanis, Platón tanítását követve, nemcsak önmagát művelte ki a tudományok minden ágában, hanem a tudományok művelői iránt is olyan vonzódással viseltetik, hogy népei a legboldogabbnak mondhatják magukat minden nép között; kegyessége, bőkezűsége és nagylelkűsége pedig mint egy új Cézárt és Nagy Sándort tünteti fel kortársai előtt. Gyönyörű palotájában a legdíszesebb hely a könyvtaré, mert a tudományt mindenek elé helyezi: nem csoda hát, ha mindenki emberfölötti lényként tiszteli, és még a múzsák is elhagyják lakhelyüket, hogy hozzá költözzenek.

A humanista szóvirágokból bőven jut Beatrixnek, Corvin Jánosnak és Ugoletónak is, mielőtt Naldi rátérne tulajdonképpeni tárgyára. De ezt aztán terjedelmes alapossággal fejti ki, nem fukarkodva a díszítő jelzőkkel: hiszen a király - magyarázza -, felismerve, hogy a tudomány a legnagyobb ajándék, amit Isten az embereknek juttatott, azt akarta, hogy szentélye, ahol ápolják, a palota minden egyéb részét felülmúlja szépségében. Megtudjuk, hogy a két könyvtárszoba előtt félkör alakú terem nézett a Dunára, csillagvizsgálóval - a király szívesen foglalkozott

csillagjóslassal -, a könyvek pedig az ebből nyíló, aranyozott és festett mennyezetű két helyiségben találtak helyet, ahol „csodálatos művészettel díszes állványzatokat létesítettek hármassal, és ezekre tették ki tudós férfiaknak a tudományok bármely ágában kiadott köteteit, és arannyal finoman átszőtt, bíbor függönyökkel látták el, hogy a könyveket az állástól és a finom portól megóvják. A padlóig érő alsó részen nehéz, faragott szekrényeket állítottak fel, ahova a többi könyvet zárták, amelyek nagy mennyiségük miatt már nem fértek el a felső polcokon. A terem közepére olyan háromlábú ülőkéket raktak, amilyenek Apollo templomában voltak, de nem kevésbé illettek a bölcs király belső szentélyébe... Az egyik teremben szőnyeggel borított római nyugágy állt Mátyás számára” — és a firenzei költő képzeletében itt láthatta az akkoriban ritkán elérhető szellemi élvezeteknek áldozó királyt. Talán éppen ezért, nem hatalmáért és gazdagságáért nevezi műve végén a föld legboldogabb halandójának?

Naldo Naldi áradozó hízelgésekkel teletűzdelt munkája jellegzetes példája azoknak a humanista irodalmi megnyilatkozásoknak, amelyek dúsan burjánzottak a bőkezű reneszánsz fejedelmek körül. A korabeli írók nehezen élhettek volna hivatásuknak anyagi támogatás nélkül: a kiadói tiszteletdíjak helyett a műpártoló nagyurak bőkezűségére voltak utalva; erre pedig biztosabban számíthattak, ha munkáikban támogatóik hiúságát is kielégítették. Horatiustól kezdve Dantéig s Ariostóig az írók és költők hosszú sora ismerte fel ezt az igazságot, de éppen a dicsvágyó reneszánsz uralkodók kora termelte ki a tömjénező udvari költészet és irodalom külön műfaját, ahol a képzelet, az ékesszólás és a merész hasonlatok gátlás nélküli csapongása egyedül a pártfogó magasztalását és az áhított jutalom elnyerését szolgálta.

Mátyás Itália felé forduló érdeklődésével elkerülhetetlenül céltáblája lett ezeknek az irodalmi hízelgőknek: költséges megrendelése, fényes küldöttségei, a gazdag ajándékok, melyeket olasz rokonainak juttatott, és az udvara pompájáról érkező beszámolók mind felcsigázhatták az itáliai művelt körök kíváncsiságát, és reményeket ébreszthettek az anyagi elismerésre vadászó szerzőkben. Feladatuk azonban több körültekintést kívánt, mint a legtöbb alkalmi mű esetében; a magyar király nagyságra törő egyénisége és dicsvágya mellett éles ésszel és valóságérzéssel, emberismerettel és józan ítélettel is rendelkezett, és üres szövegekkel, minden alapot nélkülöző bókokkal nem lehetett volna kielégíteni, sőt, a hazug dicséretnek legfeljebb bosszankodását és megvetését válthatták ki. A szerzőknek tehát szövegeiket valami kézzelfogható mag köré kellett szőniük, hogy elfogadhatóvá tegyék, és az őszinteségnek legalább némi látszatát keltsék. Mátyás dicsőítésére pedig nem volt nehéz meggyőző kiindulópontokat találniuk: a király maga bőven szolgáltatott hozzá anyagot egyéniségével, tetteivel és alkotásaival.

Közismert tény, hogy a Bibliotheca Corviniana ma ismert anyagának leggazdagabban díszített példányai Mátyás uralkodásának utolsó éveiben, Firenzében készültek. Az elsősorban Attavante degli Attavanti, a di Giovanni testvérek és Francesco del Cherico műhelyéből kikerülő, elsősorban patrisztikus szerzők teológiai

munkáit tartalmazó, illetve a palota-kápolna liturgikus használatára szánt luxuskódexek egyik sajátossága, hogy bennük a megrendelő és dinasztiájának portré-reprezentációja kiemelkedő szerepet játszik. Az uralkodói reprezentáció eme nyilvánvaló eszközének egyik legfontosabb, és mindmáig nem pontosan elemzett példája a firenzei Biblioteca Medicea Laurenziana Psalterium-corvinájának kettős címlapja.

Mátyás király egyik legnagyobb szabású kódex-megrendelése lehetett a három kötetes Biblia. A király váratlan halála miatt 1490 tavaszán félbemaradt vállalkozás az itáliai udvari megrendelők mintáit követte. 1455-61 között készült el Ferrarában Borso d'Este (Modena, Biblioteca Estense), illetve 1476-78 között Firenzében Federico da Montefeltro kétkötetes Bibliája (Roma). Mindkét művet rendkívül gazdagon díszítették, és a bennük lévő miniatúrák a megrendelők reprezentációs céljait változatos formában artikulálják. Borso és Federico Bibliáihoz hasonlóan Mátyás kódexeit – mint ahogy már utaltam erre – is több miniatör, illetve miniatör-műhely párhuzamosan készítette. A már ismert három kódex közül az első, amely Mózes öt könyvét tartalmazza, valószínűleg Attavante műhelyében kapott volna miniatúra-díszítést. Erről árulkodik a címlap félbemaradt dekorációja, amelyen azonban csak a figurális kompozíciók fedőfesték nélküli előrajza készült el. Az első két kötet további díszítésére csak abból lehet következtetni, hogy a sceptorok számos helyen üresen hagyták a miniatúráknak fenntartott részt, amelyhez néhány helyen a laparannyal készített, egyszerű keretelés is elkészült. Ez alapján bizonyosra vehető, hogy számos, kétcolumnás, narratív ábrázolás kapott volna helyet a kódexekben.

Hunyadi Mátyás címere (S. Ambrogio, Opuscola varia)

Gherardo és Monte di Giovanni műhelyében viszont elkészült a harmadik, Psalterium- és Újtestamentum-kötet kettős címlapja. A kódex datálását az teszi lehetővé, hogy a királyi címer helye üresen maradt. Ebből lehet arra következtetni, hogy a miniatörök Mátyás halálhírére valószínűleg azonnal félbehagyták a munkát. A korábbi feltételezésekkel ellentétben, mára bizonyosnak tűnik, hogy a befejezetlenül hagyott kódexek, noha Firenzében maradtak, mégsem kerültek Lorenzo de' Medici tulajdonába. Csupán valamikor 1508 és 1571 között jutottak mai őrzési helyükre, a Medici könyvtár gyűjteményébe.

A három ismert kódex közül csak a Psalterium-kötet kapott kettős címlapot.

A teljesség igénye nélkül íme néhány kódex-kép és egyéb magyar vonatkozású emlék:

BIBLIA (TOM. III.)

Firenze, XV. sz. második fele. Pergamen, I, 196, I' fol., 535x365 mm 1 Medici-kötés, XVI. sz. (1571 előtt)
Biblioteca Medicea Laurenziana, Pluteo 15.17, f. 3r

Gherardo és Monte di Giovanni, Corvin Mátyás, VIII. Károly francia király és egy nem azonosított harmadik személy. (Biblioteca Medicea Laurenziana, Firenze).

A kódex vitathatadatul Corvin Mátyás megrendelésére készült. Képmása rögtön a kézirat elején, az Új Testamentumot megelőző Zsoltárok

könyvének első lapján, a Dávid mögött elhelyezkedő előkelőségek hármass csoportjában (f. 2v) látható. A szövegkezdő miniatura Gherardo (ca. 1432–1497 után) és Monte di Giovanni del Fora (1448–1529) remekműve. E rendkívüli szépségű, fenséges kódex az egész Bibliát magába foglaló 3 kötetes kézirat utolsó tagja. (A Plut. 15.15 és 15.16 jelzetű kötetek az Ótestamentumot tartalmazzák.) A másolást Magyarország királyának megrendelésére Antonio di Francesco Sinibaldi végezte a XV. század nyolcvanas éveinek végén, majd a kódex más, Mátyás által rendelt kéziratokkal együtt a tartozások törlesztése fejében a Mediciékkel kötött szerződés értelmében Firenzében maradt.

S. GREGORIUS: OPERA

Pergamen, XV. sz. (1490. március 18.; vélhetően hibásan dátumozva) III, 437, III' fol., 420x278 mm
Medici-kötés, XVI. sz. (1571 előtt)
Biblioteca Medicea-Laurenziana, Pluteo 18.3, f. 13r

A feltehetőleg Mátyás megrendelésére készített kódex Nagy Szent Gergely néhány legfontosabb művének gyűjteménye, a *Tabula*, a *Symbolum fidei* és a *Homiliae in Evangelia* című munkák mellett tartalmazza a *Registrum epistularum* című írást is. Másolását Sigismondo de' Sigismondi végezte 1490-ben. Miniatúráit néhány évvel később Attavante degli Attavanti készítette. Az alkalmazott díszítőelemek különbözősége miatt (pl. f. 13r) Angela Dillon Bussi megítélése szerint ennek pontos kronológiai meghatározása mégis nehéz. Tekintetbe véve az éppen 1513-ban pápai trónra emelkedett X. Leónak a díszítőelemekbe illesztett címerjelkép-motívumait, a kutató hajlik arra, hogy az időpontot az 1513. utáni évekre tegye.

APPIANUS ALEXANDRINUS: HISTORIA

Pergamen. XV. sz. (1490. június 26.) II, 314, III' fol. 366x250 mm
Medici-kötés, XVI. sz. (1571 előtt)
Biblioteca Medicea Laurenziana, Pluteo 68.19, f. Ir

Az Appianus Alexandrinus Historia című művét Pier Candido Decembrio latin fordításában tartalmazó kéziratot V. Miklós pápa (1450 után) megbízásából 1490-ben Carolus Hylarii Fatarius San Gimignano-beli jegyző másolta. Ugyancsak az ő munkái még az 1479-ben befejezett Ricciardino 389 jelzetű és az 1492-ben keletkezett, a Medici könyvtárban őrzött Plut. 19. 1 jelzetű kéziratok is. A másoló bejegyzéséből: «ad laudem et gloriam [...] Regis ungarie de proximo defuncti» (f. 314r) nagy valószínűséggel kikövetkeztethető, hogy a kézirat eredetileg Corvin Mátyásnak készült, akinek 1490. április 4-én bekövetkezett hirtelen halála pillanatában a jegyző majdnem a másolás befejezésénél tartott. Az azonban biztos, hogy a példányt csak néhány évvel később látta el díszítményekkel Attavante degli Attavanti. Megbízója X. Leó volt, akinek pápai címere kiválóan látható az Appianus-miniatúra „A” iniciáléjának keskeny csíkja fölött (f. 1r.).

Kódexlap: szegélyén Aragóniai Beatrix arcképe, alsó szegélyén az egyesített Aragóniai- és Corvin-címer

Corvin Mátyás könyvtárának alapítása. Giovanni Battista Ricci(?) festménye, Vatikán

Corvin Mátyás címere és dicsőírat (Montefalco, Scorzoni Palota)

Breviárium Attavante miniatúrájával: Pál apostol prédikál, elől a hallgatóságban Mátyás, mellette a térdelő Corvin János és Beatrix (Róma)

Cristoforo dell'Altissimo: Corvin Mátyás, Magyarország királya;
(Firenze, Uffizi Galéria)

Felhasznált irodalom:

Jászay Magda: Párhuzamok és kereszteződések. A magyar-olasz kapcsolatok történetéből; *Gondolat, Budapest, 1982.*
Magyar történelmi kronológia az őstörténettől 1970-ig,
Tankönyvkiadó, Budapest, 1979.

Magyarország története képekben (Szerk. Kosáry Domokos),
Gondolat, Budapest, 1985.

Florio Banfi, Ricordi ungheresi in Italia, Editrice La R.
Accademia d'Ungheria, Roma, MCMXLII-XX E. F.

Uralkodók és corvinák, *Oszk., Budapest, 2002.*

Pócs Dániel: Exemplum és analógia; A firenzei Psaltérium-
corvina kettős címlapjának narratív struktúrája, in *Uralkodók
és corvinák, pp. 71-79.*

3.) Folyt. köv.

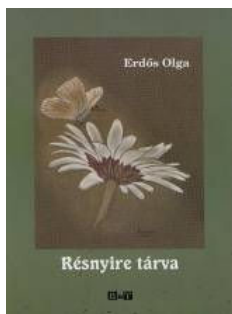
Szerk. **B. Tamás-Tarr Melinda**

KÖNYVESPOLC

Erdős Olga RÉSNYIRE TÁRVA

B&T, Bába Kiadó, Szeged, 2008., 104 l.

Megjelent Erdős Olga várva-várt, ezen verseket, műfordításokat tartalmazó kötete. A kötetet Erdős Olga bemutatkozása zárja, amely az *Osservatorio Letterario*-ban 2005. február 2-án publikált bemutatkozásának kissé eltérő változata. Ezúton is köszönöm Olgának a címemre küldött várva-várt, dedikált kötetet, amelyet

nyolc napos távollétem után július 24-én, késő esti hazaérkezésemkor kaptam kézhez, amelyről másnap, a *Testvérmúzsák* magyar nyelvű, kiegészítő portálon azonnal hírül is adtam. Ismételten szívből gratulálok Olgának ezen kötetéért, amelyet Lukács Adina légiés grafikái illusztrálnak.

Az *Előszót* *Alföldünk reneszánsz hölgye, mediterrán-magyarral* címmel Göbölös N. László író írta (amely kis eltéréssel az interneten is olvasható):

Csak az tudja, hogy mennyire közel áll egymáshoz két látszólag távoli világ – a 20.-21. századi magyar Alföld, azon belül is a szép diák- és művészváros, Hódmezővásárhely és az itáliai mediterrán táj, a maga reneszánsz hangulataival – akinek volt része mindkettő megismerésében. Erdős Olgával, azaz „Luna Pienával” (Telihold) ebben egyek vagyunk, még ha egy emberöltőnyi különbséggel, de e Város Alma Matereiből indultunk el a Tudás útján, és többé-kevésbé ugyanazoknak a kocsmáknak a nedűit és atmoszféráját szívtuk magunkba, miközben egyaránt megmerítkeztünk az olasz csodába és egyaránt gyógyíthatatlanul beleszerettünk. Olga kötete, a Résznyire tárva éppen ezt az egyivású kettősséget tükrözi, hiszen mindkettőnek lényege a nyitottság, a szellemi szabadság, a szépség keresése.

Erdős Olga, mint modern reneszánsz költőnő, számomra annyit jelent, hogy nem szűnő kíváncsisággal keresi a formákat, a hangokat, nem csinál titkot abból, hogy messze van még a kiforrottságtól – ráér majd 20 év múlva! – de belső, szüntelenül fellobogó forráspontjai, érzékenysége, érzékisége, magától értetődő buján szemérmes nőisége, univerzális szeretet- és szerelem-éhsége azonnal megérintik az olvasót a kötet legjobb írásaiban. Maga a cím sem mentes az erotikus áthallástól, bár éppen a címadó vers sokkal inkább az ismeretlen, külső és belső dimenziók kutatására utal, Edgar Allan Poe-t segítségül hívva.

Maga a Résznyire tárva ciklus a „merre, meddig?” kérdéseit szegezi önnön tükrének („Tudatos útvesztő”, „Szélcsend”). A szerelem végtelen kozmikus utazás – ezt sugallja Költőnőnk a Világvándor(om) ciklusban, mert tudja: megismerni a világot, tájait, embereit, megosztani élményeinket a számunkra legkedvesebb lénnel olyan, mintha folyamatosan nászúton lennénk, és minél többet látsz a világból, annál többet tudsz meg önmagadból is, mert Te magad is egy világ vagy. („(h)óvárosi séta”, „Világvándor(om)”, „Torino ősszel”)

Az Intimitások valóban a legféltettebb szférába vezetnek, de távol állnak a durva szexualitástól, ezzel együtt a legszebb versek felszín alatti rétege ugyancsak „18 éven felülieknek” való. („Amíg”, „Intimitások”). Ezzel szemben a Láthatatlan kötelék az együttlét földre szállt égi kötését mutatja meg. „Te akartál az életedbe/hát most viselj el a következményeimmel együtt” – írja a Nő, aki azt állítja, hogy „kopogtatás nélkül jött” (ez saját verseinek összefoglaló címe), hogy „ördögnek gyönt, és angyalal hált”. De hiszen e kettőt csak egy hajsza választja el egymástól, ha egyáltalán...

A „boldog békeidők”, a korai Nyugat-hatása is felbukkan a Hangulatokban, amelyben a címadó vers mellett a „Tegnap-Ma-Holnap” a legszebb – felejtsük el Marcellót és Sophiát, de olasz relációban mégsem lehet... És ha már Olga a poézis-mindenséget kísérti, miért épp a haikut hagyta volna ki, amely önmagában olyan nemes, mint a borostyán. Ez is a címe egy kicsiny remekműnek: „Örök-fogoly perc/örzi utolsó röptöd/szitakötőszárny”.

De ez nem a vég. Nem túl gyakori manapság, legfeljebb pályájuk végén lévő költőknél fordul elő,

hogy egy kötetben közlik saját verseiket és műfordításaikat. Ráadásul Olga egy olyan költőnő írásait választotta, akinek magyarításában úttörő szerepet vállalt: Daniela Raimondi ugyanúgy „világpolgár” mint ő, a reneszánsz egyik központja, Mantova mellett született, Londonban él, de hű maradt Dante nyelvéhez, az olasz költészethez és ő is egyik legfőbb publikációs eszközének az Internetet tekinti, költői-publicisztikai blogja igazi élmény. És a két nő, 21 évre, több ezer kilométer távolságra egymástól, egyik a szépség szenvedélyében, a szenvedély szépségében. Bár Daniela versei szabadabb formájúak, mégis, a Kezeid között, a Szicília, vagy a Nyomok akár Olga költeményei is lehetnének. És lehet, hogy ha az olasz hölgy fordítaná le magyar kolléganője verseit, ugyanezt éreznék az olvasók.

Erdős Olga *Résnyire tárva* című kötete nem „robbanóanyag”, de jó meghallani a csendesebb hangokat is napjaink zajongásai között. Talán ez utóbbiak tartósabbak. Lukács Adina légi rajzaival együtt Dzsung Dzsung lepkéjévé válnak és rólunk álmodnak. [Göbolyös N. László: *Előszó*]

Szerk. **B. Tamás-Tarr Melinda**

**Benke Rita - Göbolyös N. László
KÖZTEDÁLLAPOTOK - IKERVERSEK**

Benke Rita rajzaival

Budapest, 2001-2002., 136. old

Egy férfi és egy nő egymásra találásának párbeszéde az első delejes szikrától, múló félelmeken, boldog percek át a beteljesülésig.

Néha csak pár szó, máskor egy vers vagy versszak felelget...

Összekeveredve, összegabalyodva végleg, már nem tudni melyiket ki írta. De mindegy is, hiszen a másik szintén azt gondolja.

Ezt tartja kezében az Olvasó.

LEGUTÓBBI OLVASMÁNYÉLMÉNYEIM

Aki irodalommal, könyvekkel foglalkozik szakmájából adódóan, szerencsés embernek mondható, mert rengeteg könyvet olvashat, csak beleférjen az idejébe. Ha szakmaszerető, s nem

szükséges rosszként éli azt, akkor nem is munka, hanem szórakozás az ilyen jellegű olvasás is. (Itt most nem térek ki arra a negatív jelenségre, hogy sok kritikus tulajdonképpen el sem olvassa a könyvet, amiről kritikát ír, ami sajnos világjelenség.) De emellett saját szórakozásból, nem szakmai indíttatásból olvasni már nehezebb úgy a tirann idő miatt, ami sohasem elég, különösen, amikor ezerfelé kell szétszaggatnunk magunkat a mai frenetikus életritmusú világunkban. Mi nők meg különösképpen. Arról meg nem is szólva, ha a megszokott életritmusunkból kikököntetnek bennünket a nem várt események, amelyek leginkább

kellemetlenek, sokszor tragikusak s ilyenkor ráadásul, ahogy mondani szokták, a baj csőstől jön.

A sok viszontagság ellenére - ami a közelmúltban ért és tart is - a nagybőjt utolsó három hetének hétvégi napjain, szombaton és vasárnap volt lehetőségem saját szórakozásomra is elolvasni három vaskos könyvet: kettőt Khaled Hosseinitől („Il cacciatore di aquiloni”, Mille splendidi soli”), egy Szabó Magda-könyvet („Mondjátok meg Zsófikának”, ezt a munkáját sosem olvastam, csak most, március eleji villám-hétvégi otthoni jelenésemtől vásároltam a fővárosunk közelében lévő Aushanban), egy vékonyabbat (Stefano Vestri kisregényét: „Storia di Silvana” [Silvana története], bevallom ezt hivatalból is olvastam a kötelező, utolsó pillanatban befutott felkérésre kezdeményezett olvasást összekötöttem a kellemessel), s folyamatban van egy vaskos Dan Brown könyv olvasása („Il codice Da Vinci”), amihez már hosszú idő óta készülődöm, mert amikor ráértem volna, a családban valaki rajta ült. Szabó Magda könyve kivételével mindegyiket olasz nyelven olvastam ill. olvasom. Az elolvasott vaskos könyveket a nagybőjtre eső utolsó két hétvégén az említett napokon faltam fel, a 98 oldalas kisregényre elég volt egy rövid délután. Meg is lepődtem az olasz nyelvű olvasási ritmusomon, mert erre sosem figyeltem. Anyanyelvemen mindig nagyon gyorsan, 500-600 oldalas regényeket két nap alatt, legrosszabb esetben három nap alatt el tudtam olvasni, s ez a mai napig is fennáll. Természetesen a nehezen olvasható, unalmasan megírt vagy nehézkes stílusú könyvekre ez nem vonatkozik. Nos a meglepő élményem az volt, hogy ugyanez fennáll az olasz szövegű regények olvasásakor is. Erre nem figyeltem fel a munkám során, nem méricskéltém, hiszen a „milliárdnyi” olvasnivaló mellett ez fel sem merült bennem: hajtott a határidő-hajcsár, hogy azon belül el kell készülnöm nemcsak a saját irományaim elkészítésével, hanem a teljes lapszerkesztési- és kiadási munkálatokkal és a sok más munkától, az emiatt fejem felett csapkodó hullámoktól szinte összefolytak a napok, éjt nappallá téve hajtottam. Hogy a Szabó Magda vaskos könyvét szombaton és vasárnap (délutántól éjjelig) elolvastam - leszámítva a főzési és hétvégi háztartási tevékenységeket -, ezen nem is csodálkoztam. De amikor a két olasz nyelvű Khaled-könyvvel is így jártam, bizony ugyancsak meglepődtem magamon, s meg is állapítottam magamban, hogy bizony nem megvetendő teljesítmény. Most csak az Észak-Kaliforniában élő afgán orvosíró könyveiről szólnék.

Khaled Hosseini 2003-ban megjelent első regénye, a **Sólyomvadász** (Piemme kiadó, 390 l. 17,50 €) volt, - olaszról szó szerint lefordítva így hangzik - második az olvasási sorrendben. Otthon „Papírsárkányok” címmel fut a hazai sikeres könyvlistákon, de lehetne csak „Sárkányvadász”-nak is fordítani. Olaszországban harminc-

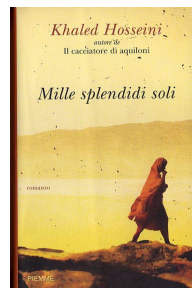
kilenc kiadást ért meg, s még most is nagy a sikere van a 14 évtől kezdődően felfelé minden korosztályban. Ez

különösen nagy szó az olvasni nem szerető, nemolvasó Itáliában. A haza kiadás erőnye – ahogy olvasom az erről szóló ismertetőket – hogy a regény végén egy valóságos kis szótár segíti az afgán kifejezések megértését. Ez az olasz kiadásokból hiányzik, így, ha nem tudtam kikövetkeztetni, nekem kellett utánanézni. Az olasz fordításból kiindulva egyszerű, közvetlen stílusban megírt regény, olvasása során szinte az az érzése az embernek, hogy maga az olvasó található afgán földön s az átélt emlékeit, élményeit felidézve meséli el. Nekem ez volt a benyomásom az olvasása során. Érdekfeszítő és szinte felelevenítette bennem azokat az érzéseket, amelyeket a 70-es években Afganisztánról hallott és látott hírek váltottak ki bennem – ezekben az években még Magyarországon éltem diákéveimet –, majd pedig, amikor itt Olaszországban hallhattunk Afganisztán helyzetéről, a talibánokról és az ehhez fűződő szörnyűségekről. A könyv jogosan kapta az alábbi kritikai megjegyzéseket: „Egy felejthetetlen, emóciókat kiváltó könyv, mint kevesek.” (Isabel Allende), „Egy rendkívüli erejű regényben a történelem rettenetes hulláma dönti romba a szereplők életét.” (People) „Egyetlen hibája van ennek a könyvnek: túlságosan gyorsan felfalható.” (Amazon.com). És így igaz, magam is tanúsíthatom. Megjelent egy, a kritikusok által is éljenzett remeknek minősített film a könyvről, olasz honban is reklámozzák. Most még nem nézem meg, mert nagyon friss a saját élményem: megvan a magam képzeletbeli filmje: kisgyermekkoromtól fennmaradt az a szokásom, hogy olvasáskor szinte magam előtt látom a jeleneteket, úgy olvasok, hogy ugyanabban a pillanatban látom is, mintha egy film peregne le előttem. Nem akarom a képzeletem szülte „filmem” vizuális benyomásait most módosítani. Majd később, néhány hónap elteltével megtekintem a filmet is, ha még műsoron lesz. Ha nem az sem baj. A könyv adta élmény fontosabb számomra, mint az abból készült akármilyen nagyszerű filmé.

Azt mondják, az idő begyógyítja a sebeket, de nem így Amir számára, akinek a múlt nem más, mint egy őt mindenkor üldözni kész, a legváratlanabb helyzetekben üstökön ragadó, hosszú karmú szörnyeteg. Sok év eltelt attól a naptól, amikor Kabul egyik sikátorából származó, gyermekori, babaarcú barátjának – akiről később kiderül, hogy tulajdonképpen féltestvére volt, ami eddig mindenki előtt ismeretlen, nagy titok volt –, Hasszannak véglegesen megváltozott élete. Azon a napon Amir – gyávaságból – egy szörnyű bűnt követett el vele szemben, baráthoz nagyon is méltatlan viselkedése révén, azzal szemben, aki Amirért, ha kellett, gondolkodás nélkül tűzbe tette volna a kezét, mert önzetlen, határtalan, baráti szeretettel és hűséggel kötődött hozzá, anélkül, hogy tudott volna a féltestvéri mivoltukról.

Amikor San Francisco-i otthonában telefonon felkeresi Amirt, azonnal tudja, hogy nincs más választása: haza kell térnie Afganisztánba felkutatni Hasszán fiát, és ezzel számot adni régi nagy bűnéről, amivel eddig nem vetett számot. Hazatérve nemcsak lelkiismeretének kísérteteivel kell megküzdenie, hanem a szeme elé táruló mindent romba döntő erőszakos és önmagából kifordult, eltorzult világgal is, ahol a nők láthatatlanok, a szépség törvényen kívüli és nem röpködnek többet a papírsárkányok.

Harminc évnyi afgán történet pereg le a szemünk előtt, a monarchia végétől az orosz (akkor szovjet) invázióig, a talebánok rezsimjétől napjainkig megismerhetjük az afgán nép közelmúltját és jelenét, s e bennünket magával ragadó könyv lapjain keresztül sokkal jobban közelebb kerül hozzánk egy, eddig számunkra ismeretlen ország, nép reális története, mint bármely száraz nyelvezetű, unalmas történelemkönyv tanulmányozásakor, vagy a Tv-híradók híreinek hallatán.

A második regényét, a **Mille splendidi soli** címűt („Thousand Splendid Suns”), - szó szerinti fordításban „Ezer ragyogó nap” - (Piemme Kiadó, 432 l. 18,50 €). 2007-ben publikálták az U.S.A.-ban, s ugyanebben az évben jelent meg Olaszországban is. Magyarul talán a „Ragyogó (csillogó) napsugarak” címet adnám. Eddigi kutatásaim eredményeként úgy tudom, hogy hazánkban még nem olvasható ez a regény. E könyv helyszíne Afganisztán közelmúltja, valamint a máig fennálló kaotikus és kegyetlen közege. Két nő történetén keresztül bontakozik ki előttünk a közelmúlt Afganisztánja: az idősebb, 1959-ben született Mariamén, akit egy kegyetlen férfihez kényszerítettek még gyermeklány korában, ám 27 éves házasságban nem tudott fiút szülni, ezért férje új, fiatal feleséget hoz a házba, a jóval fiatalabb Lailát. A generációs különbségek, s más-más szerelemfelfogásuk ellenére a történelem sodrása, a háború, a családi környezetben elszenvedett brutális bántalmazások sorozata összekovácsolja őket. Viszonyuk egyszerre lesz „testvéri”, illetve akár anyáé és lányáé. Életútjukon keresztül bepillantást nyerünk az afgán társadalom mindennapjaiba, az embertelen, nőket kizsákmányoló és szinte rabszolgasorsban tartó, minden jogaitól megfosztott kegyetlen despotikus, különösen nőket elnyomó, testileg és lelkileg megnyomorító afgán világba.

A 15 esztendő Mariam még sosem volt Haratban. A hegy csúcsán, a fából épült 'kolbá'-ból szemlélte a távoli minareteket és minden héten izgalommal várta a csütörtöki napot, mert ezen a napon jött el apja látogatóba, aki költőkről, csodálatos kertekről, holdra érkező rakétákról és a tulajdonában lévő moziüzemben vetített filmekről beszélt neki. Mariam szeretne szárnyakat, s így elrepülhetne apja otthonába, ahol, mint 'fattyú' azaz 'harami' nem szívesen látott teremtmény, mivel az ő befogadása a három feleségének és a tőlük származó tíz gyermekének a megalázása lenne egyazon tető alatt élni vele: az apja, Jalil és szolgálója, Nana törvénytelen gyermeke. Mariam szeretne iskolába járni, tanulni, de édesanyja szerint ez olyan haszontalan dolog lenne mint a köpöcsésze örökös fényesítése. Arra tanítja Mariamot, hogy egyetlen dolgot kell elsajátítania: a túrést. 15. születésnapján gyalog elmegy apja otthonához, ahol az apa is visszautasítja, s így a kapu előtt tölti az éjszakát a szolgától kapott takaróval betakarva. Másnap az apja utasítására sofőrje hazaszállítja gépkocsival. Mariam édesanyját felakasztva találja, aki többször

mondta lányának, ha Mariam őt elhagyja, öngyilkos lesz. Beváltotta ígéretét, mert azt hitte, hogy lánya végleg elment hazulról. Ezután apja családja magához veszi addig, amíg férjhez nem tudják adni. Így kényszerítették egy kegyetlen, ismeretlen, kabuli férfihoz, aki korát tekintve bőven apja lehetne, ha nem egyenesen nagyapja.

Laila Kabulban született, a forradalom éjszakáján, 1978 áprilisában. Csak két éves volt, amikor fivérei bevonultak a 'jihad'-ba, s éppen ezért a temetési szertartáson nem tud sírni, még könny sem szökik a szemébe. Laila számára az igazi fiútestvért Tariq jelenti, a szomszédok féllábú, protézissel járó kislánya, aki az emberek ellen eldugott gránátmezőn veszítette el az egyik lábát. Ez a nála valamivel idősebb fiúcska megvédi az őt bántalmazó kortársaival szemben, ő a játszótársa, akitől megtanulja a közönséges szavakat paszthu nyelven és minden este fényjeleket küld neki az ablakból jó éjszakát kívánván. Szerelem is szövődik kettőjük között, sőt titkolt szerelmi viszonyuk is lesz, de a háború miatt a fiú családja Pakisztánba menekül és elválnak egymástól, bár egyik sem felejt el a másikat. A viszontlátásig sok tragikus esemény, intrika történik mind a társadalmi-, mind a családi szférában...

Mariam és Laila közötti nagy különbség nem is lehetne nagyobb, de a mindennapi élet küzdelmei, a háború a legelképzeltetlenebb módon hozza össze őket. A két nő sors összefonódásából bontakozik ki egy békét kereső ország elfelejthetetlen történelme, ahol az egyetlen menekülési lehetőségnek a barátság és a szerelem látszik egy olyan világban, ahol ha egy feleség odáig jut a kegyetlen ütlegetése során, hogy minden erejét összeszedve, védekezésből a kegyetlen férj gyilkosává válik, ahol ennek ellenére, ha nincs férfitanú a férj kegyetlenségére, a női tanúskodás semmit sem érven a gyilkosságot önvédelemből elkövető asszonyt halálra ítélik: megkövezik...

Khaled Hosseini egy diplomata és egy tanár fia, 1965-ben, Kabulban született, utolsóként az öt testvér között. A szovjetek Afganisztánba behatolásakor, 1980-ban politikai menedékjogot nyer az Amerikai Egyesült Államokban és a családja

a kaliforniai San Joséban telepedett le, ahol ma is ott él feleségével és két gyermekével. A San Diegóban a Tudományegyetemen orvosi diplomát szerzett. A fent említett első regénye olaszországi nagy sikerét az eladott egymillió példány jelzi.

*Első közlés: „Osservatorio Letterario” magyar nyelvű online, tavaszi mellékletének web-oldalán olvasható:
http://www.osservatorioletterario.net/khaled_hosseini_konyveiol.pdf*

B. Tamás-Tarr Melinda
(Dr. Bonaniné Tamás-Tarr Melinda)

Szűcs Tibor

A MAGYAR VERS KETTŐS NYELVI TÜKÖRBEN

A könyv újdonságértéke abból adódik, hogy hungarológus szerzője a hazai szakirodalomban elsőként vállalkozik a magyar költészet német és olasz fogadtatásának fordításkritikai értékelésére. Ennek átfogó megközelítése kontrasztív nyelvészeti és komparatív irodalomtudományi tényezőket szembesítve - azt kutatja, hogy miként tárható fel az eredeti szöveg és a fordítás kettős nyelvi-kulturális kötődése az összehasonlító (párhuzamos) műelemzés során (19 magyar vers példáján). A "kettős nyelvi tükör" elsősorban az eredeti forrásnyelvi és a célnyelvi szöveg kettős meghatározottságára utal, másodsorban pedig az itt tárgyalt német és olasz fordítások egy-egy eltérő tükrét idézi - az érintett nyelvek és kultúrák együttesében.

A vers a megformált tartalom és a tartalmazott forma viszonylatában a lehető legszerveesebb összeforrottságot képviseli, s így - mint nyelvi műalkotás - a legnyilvánvalóbb nyelvi kötődést mutatja. Mindehhez külön tanulságokkal szolgálhat két meglehetősen eltérő indoeurópai nyelv - a német (mint germán nyelv) és az olasz (mint újlatin nyelv) - bevonása (kifejezetten különböző hangzásvilággal és háttérkultúrával).

A magyar nyelv sajátosságaiból következő fordításkritikai szempontok között külön jelentőséget tulajdoníthatunk a nyelvi jelek motiváltságából levezethető tartalom-forma megfelelések szerepének, mindenekelőtt a nyelv hangzó szintjén működő zeneiség és a jelentéses rétegben kibontakozó képi világ eszköztárának, valamint az intertextuális és interkulturális vonatkozásoknak.

A fordítás irányával kapcsolatban tanulságos, hogy míg a világirodalom értékes alkotásait magyarra éppen irodalmi életünk szép missziós hagyományaként többnyire élvonalbeli költőink, íróink fordították, a magyarról más nyelvre történő műfordítások igényessége viszont rendszerint már kevésbé egyenletes. A magyar költészetből egyébként is kisebb szelet vált ismertté fordításban, mint az ellenkező irányban. Itt számolni kell persze az ismertség és a hozzáférhetőség tényezőivel, nyelvünk jellegéből (típusából, hangzásából, szóképeiből stb.) és verselési rendszereink összetettségéből adódóan pedig további, fordítást nehezítő körülményekkel is.

A könyvet nyelvész és irodalmár kollégáknak egyaránt ajánljuk. Külön haszonnal forgathatják a hungarológia, illetve a kontrasztív nyelvészet és a fordítástudomány iránt érdeklődő olvasók, valamint a versbarátok, köztük természetesen a (leendő) magyartanárok és maguk a fordítók is. (Forrás: Tinta Könyvkiadó)

E könyv alapjául az azonos című habilitációs dolgozat szolgált, amely olvasható a *TRANSLATOLOGIA PANNONICA* PTE BTK Fordítástudományi Kutatóközpont elektronikus folyóiratában (ld. 289. old.-tól). E dolgozat tárgyát az alábbi - fent említett - 19 vers műfordításának elemzése szolgálta:

1. Két szelet – komplex megközelítésben

Kosztolányi Dezső: Halotti beszéd (németül: *Andreas Kárpáti*; olaszul: *Stefano de Bartolo*)

Balázs Béla: A kékszakállú herceg vára – A regös prológusa (németül: *Wilhelm Ziegler*)

2. Századokon át – kiemelt szempontokkal

Balassi Bálint: Hogy Júliára találja, így köszöne néki (németül: *Heinz Kahlau*; olaszul: *Marta Dal Zuffo*)

Csokonai Vitéz Mihály: A reményhez (olaszul: *Preszler Ágnes*; **Berzsenyi Dániel: A közelítő tél** (olaszul: *Marta Dal Zuffo*) **Kölcsey Ferenc: Himnusz** (olaszul: *Paolo Agostini*; németül: *Annemarie Bostroem*) **Petőfi Sándor:**

Szeptember végén (olaszul: *Preszler Ágnes*; németül: *Gerhard Steiner / Walter Radetz; Martin Remané*) **Arany**

János: A tölgyek alatt (Margitsziget) (németül: *Martin Remané*; olaszul: *Marta Dal Zuffo*) **Ady Endre: Párisban**

járt az Ősz (németül: *Heinz Kahlau; Rudolf Inke*) **József**

Attila: Betlehemi királyok (németül: *Peter Hacks, Christian Polzin*; olaszul: *Preszler Ágnes*)

Babits Mihály: Esti kérdés (németül: *Alfred Gesswein; Rudolf Inke*) **Babits Mihály: Új leoninusok** (németül: *Rudolf Inke*; olaszul: *Melinda Tamás-Tarr*) **Juhász Gyula:**

Milyen volt... (olaszul: *Marta Dal Zuffo; Melinda Tamás-Tarr*; németül: *Günter Kunert; Lénárd Sándor*) **Tóth Árpád: Esti**

sugárkoszorú (németül: *Günter Kunert / Stephan Hermlin; Ferdinand Klein-Krautheim*) **Radnóti Miklós: Két karodban**

(németül: *Franz Fühmann*; olaszul: *Stefano de Bartolo*) **Szabó Lőrinc: Dsuang Dsi álma** (németül: *Lénárd Sándor*; olaszul: *Stefano De Bartolo*) **Nagy László: Ki viszi**

át a Szerelmet (olaszul: *Preszler Ágnes*; németül: *Annemarie Bostroem*) **Weöres Sándor: Rongyszőnyeg – 14, 99** (olaszul: *Marta Dal Zuffo*; németül: *Heinz Kahlau*)

Forrás: Testvérműzsák (<http://www.testvermuzsak.gportal.hu/gindex.php?pg=2440398&nid=4440888>)

Az Universitas Kiadó ajánlata:

Kecskeméti Gábor: „A böcsületre kihaladott ékes és mesterséges szóllás, írás”. A magyarországi retorikai hagyomány a 16-17. század fordulóján

A 16-17. század fordulójának történeti kommunikáció-elméleti szempontokkal is számoló retorikatörténeti korszak-monográfiája a kezdetektől egészen az 1711. évig a teljesség igényével tárgyalja a magyarországi és erdélyi retorika- és homiletikaelméleti

kézírókat. Kecskeméti Gábor munkája alapvető fontosságú könyv a régi magyarországi irodalmi gondolkodás történetének tárgyában, egyben általánosabb szemléleti és módszertani tanulságokkal szolgáló mű, amely a nemzetközi mezőnyben is újnak számító megközelítés-módot alkalmaz az irodalomtörténet bármely szaka-szában meghatározó jelentőségű elméletek tanulmányozása során.

Terjedelem: 622 oldal,

Bolti ára: 3990 Ft

Bartók István: „Nem egyéb hanem magyar poézis” Sylvester János nyelv- és irodalomszem-lélete európai és magyar összefüggésekben

A nyelv- és irodalomszemlélet leghatározottabb megfogalmazásai a 16. század első felében Sylvester János munkásságában találhatók. E kötet bemutatja, hogyan jelennek meg a korabeli elképzelések Sylvesternél és kortársainál, és hogyan élnek tovább a későbbiekben. A kötet tartalmazza a *Grammatica Hungarolatina* kritikai kiadását,

ezért könnyen tanulmányozhatók azok a szöveghelyek, amelyek igazolják a monografikus rész-ben kifejtett megállapításokat.

Terjedelem: 454 oldal

Bolti ára: 2835 Ft

Hites Sándor: Még dadogtak, amikor ő megszólalt. Jósika Miklós és a történelmi regény

Hites Sándor monográfiája Jósika Miklósnak, a magyar reformkor egyik legizgalmasabb irodalmi szerzőjének pályáját dolgozza fel. Az elemzések középpontjában a ma ismét divatosvá vált történelmi regény műfaja áll. Olyan kérdéseket vizsgál a szerző, mint például milyen öltözködési és divatmintákat követett, illetve adott Jósika; és milyen mértékben erősítette, illetve sértette saját korának társadalmi normáit műveiben.

Terjedelem: 340 oldal

Bolti ára: 2940 Ft

Heltai János: Műfajok és művek a XVII. századi magyarországi könyvkiadásban (1600–1655)

Heltai János munkája alapos és körültekintő elemzése annak a hatalmas adatanyagnak, amely a magyarországi nyomtatványok 17. századi feldolgozása és leírása közben keletkezett. A részletes műfaj-történeti és -szociológiai elemzés nélkülözhetetlen alapműve a régi magyarországi irodalommal foglalkozóknak, illetve az egyetemistáknak.

Terjedelem: 376 oldal

Bolti ára: 3990 Ft

Rákai Orsolya: Az irodalomtudós tekintete. (Az önállósuló irodalom társadalmi integrációja és az esztétikai tapasztalat problémái 1780 és 1830 között.)

Az irodalom társadalmi részrendszerként való elkülönülése során az egyik legfeltűnőbb és legfontosabb mozzanat annak a sajátos megfigyelői státuszának, tekintetnek a kialakulása, amelyet ma „irodalomtudós-nak” nevezünk. E könyv érdeklődésének tárgya e tekintet – a szó régi, kettős értelmében: pillantást, illetve figyelmet, de tekintélyt is jelentve.

A könyv ennek az irodalmi pozíciónak magyarországi kialakulását járja körül.

Terjedelem: 376 oldal

Bolti ára: 2205 Ft.

S. Varga Katalin: Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve. Textus és értelmezés (Historia Litteraria 24.)

A bírósági jegyzőkönyv mint írott forrás a hatalmi reprezentáció sajátos (önigazoló) fóruma, a korabeli értelmezésben a „politicus rend” véleményét közvetítő textus, szövegfolyam. Fontos kordokumentummá keletkezésének körülményei, nyelvi eszköztára, fogalomhasználata, kommunikációs rétegei teszik. A kötet tárgya az 1674-es pozsonyi peres eljárás (*processus, causa*) jegyzőkönyve, amely a kutatók és érdeklődők előtt egészen a közelmúltig csak hiányos és romlott másolatból volt ismert. S. Varga Katalin új kutatásainak eredményeit foglalja össze e kötetben, levéltári bűvárkodásai során jutott el a protestáns prédikátorok és iskolamesterek ellen 1674-ben folytatott per eredeti forrásának megtalálásáig az Esztergomi Prímási Levéltárban, s ez a felfedezés tudománytörténeti szenzációnak tekinthető.

A kötetben a teljes peranyag szövegkiadása is megtalálható.

Terjedelem: 296 oldal

Bolti ára: 2415 Ft

Nagy Lajos Belgiából írta egy vitapartnerének: «[...] bocsáss meg, de honnan a fenéből szedted ezt: „a vlahi és a vlasi ugyanannak a szónak a változatai. A vlahiból lett az oláh, a vlasiból az olasz (vlasz-->ulasz--->olasz)” -t ?

Az, hogy az olasz szavunk honnan ered, azt bizonyosnak mondhatóan is tudjuk. Ez több, mint egy teória. A walens (vallón németes neve)-ből ered. Ez egy egyedülálló magyar dolog és következménye a nagy Mo-i frank-vallón betelepedésnek ...

Honnan jönnek ezek a „vlasz”, „ulasz”, vagy „vlahi” szavak ?»

Válasz: « [...] Nem a fenéből, hanem a Magyar Szótörténeti Szótárból. »...

A MON fórumának „FÓKUSZ: Gondolatok a magyarság fogalma körül” c. témakörében Nagy Lajos úr által felvetett témakörök olyan lingvisztikai, történelmi, stb. témakörbe tartoznak, amelyekről alapos, idetartozó szakterületen/szakterületeken belül tudományos alapokkal, felkészültséggel rendelkező, ilyen jellegű szakmai háttérrel rendelkezők tudnának – mégsem tévedhetetlenül, mivel a tudósok között is nagy vita van (ld. Tudósok és áltudósok/kutatók és kutatók avagy a „nyelvreformerek”-ről) – inkább válaszolni, s ezt laikusként imitt-amott összeolvasottak alapján, érzelmi és „hiszem, vagy nem hiszem” alapon, nem lehet megvitatni... Ha pedig valaki kételkedik, tudományos, megfelelő érvekkel bizonyítsa be ellenkező álláspontját. Poe Mon-tagot alátámasztandón az aklábbiakat jegyezném meg:

A „Magyar ill. Hungarian” témakörben rövid szó esett az „ oláh” népnévről is, ami pont idevágó (ld. <http://www.magyaronline.net/forum/viewtopic.php?topic=3272&forum=58>). Nilda Mon-tagnak Ferenc Zsuzsanna így válaszolt Osváth Gábor "...A külső elnevezést a szóban forgó nép sértőnek érzi a névadók eredeti szándékától függetlenül” kitételével kapcsolatban: **„Kedves Nilda, a vlah (oláh) valóban pejoratív lett, magyarul. Románul viszont nem. Ők szívesen nevezik magukat úgy, hogy vlah vagy vlah.”**

Nilda megadta a fenti véleményhez tartozó linket, amelyben - Osváth Gábor: Ország- és népevek problémái...- a népevekkel kapcsolatban lehet ismereteket jutni, de az a link már nem él. Én viszont rátaláltam s melegen ajánlom e tanulmányt mindenkinek, akit ez a témakör érdekel: Osváth Gábor **„Ország- és népevek problémái a kultúraközi kommunikációban”** c. tanulmánya http://elib.kkf.hu/osvath/osvath_18.pdf web-címen olvasható. Itt lehet olvasni oláhokról, rácokról, tótokról, digókról stb, akár egyetértene vele egyesek, akár nem, mindig hasznos lehet.

Mivel egy 16 oldalas lingvisztikai tanulmányról van szó, nem biztos, hogy mindenkinek van türelme és érdeklődése végigolvasni, ezért az alábbiakat jegyezném meg a fenti tanulmányban olvasottak szintetizálásaként az 'oláh'-val - N.B. a szó végi 'h'-t nem ejtjük - kapcsolatban:

A még kádári korszakban kiadott (1978) MTA "Magyar Értelmező Kéziszótár"-ban az alábbiak olvashatók:

„oláh: román, [déli] szláv < germán < kelta]
oláh cigány: Anyanyelvét román szavakkal keverő cigány. Régen: vándorcigány."

A Tinta Kiadó (2007) „Értelmező Szótár”-ában az alábbiak olvashatók: **„oláh** (Régi): román. Etimológia: bolgár vagy horvát-szerb jövevényszó."

A Tinta Kiadó (2006) Etimológiai szótár"-ában:

„oláh: [1200 körül] 'román'. Bolgár vagy horvát-szerb jövevényszó. vö. bolgár *ѡлах* [vlah] 'román', horvát-szerb *Vlah* 'ugyanaz'. A szláv szavak germán eredetűek, vö. ófelnémet *walah*, *wahl* 'idegen; kelta; román'. A germán szavak a latin *Volcae* kelta törzsnévre mennek vissza. A szláv szó eleji *v* hang a magyarban magánhangzová vált. Az *oláh* szót felváltva az 1848-1849-es szabadságharc óta a magyarországi románok kívánságára a hivatalos nyelvhasználat *román* szóval illeti ezt a népcsoportot."

„olasz: [1138 táján, 1372 után] horvát-szerb vagy szlovén jövevényszó, vö. horvát-szerb *Vlah*, *Vlasi* (többes szám) 'román', horvát-szerb nyelvújrási 'olasz; latin; görög-keleti szerb', szlovén *Vlah*, *Vlasi* (többes szám) 'román, olasz'. A szláv szavak germán eredetűek, vö. ófelnémet *walah*, *wahl* 'idegen; kelta; román'. A germán szavak a latin *Volcae* kelta törzsnévre mennek vissza. A szó eredetére vö. *oláh* (ld. fent.). A szláv szó eleji *v* hang a magyarban magánhangzová vált (ld. fent.).

Egy másik nézőpont, ami még hivatalosan, tudományosan nem bizonyított, mint ahogy az etruszk-magyar nép- és nyelv rokonsággal kapcsolatos tudományos hipotézisek sem (ld. tudósok - nem csak laikusok - közötti csatározásokat, valamint ld. Mario Alinei nyelvész professzor úr „Etrusco: Una forma arcaica di Ungherese”/„Etruszk: a

magyar archaikus formája” - otthon „Ősi kapocs” címmel jelent meg nem teljes és tökéletes fordításban - c. munkája körüli - amelyről többször hírt adtam a folyóiratom nyomtatott és internetes oldalain is: Etruszk rokonaink?, Exkluzív: Levelezés Mario Alineivel - szakmabeliek közötti nagy vihart).

Az olasz „Kis etimológiai szótár”-ban (L'etimologico minore/Dizionario Etimologico della Lingua Italiana, Zanichelli, 2006) pedig az alábbiakat lehet olvasni - az én szövegű fordításomban:

„romeno, rumeno: „della Romania”, azaz „Romániából” való nép (1862, A. Stramio). *Român* vagy *rumân* a latin *Romanu(m)*-ból származik, románul 'román' jelentéssel."

Dr. Bonaniné Tamás-Tarr Melinda

Forrás és teljes válasz: *Testvérműzsák*

(<http://www.testvermuzsak.gportal.hu/gindex.php?pg=2639618&nid=4454817>)

2008.05.23 09:37

Murakeresztúr

Az iwiw-postaládámba érkezett egy számomra teljesen ismeretlen asszony honfitársamtól - Kovácsné Deák Erzsébettől -, örömmel és köszönettel megosztom:

"Tisztelt Melinda!

Fejet hajtok Ön előtt, tiszteletből és őszintén. Egy ilyen életutat csak kevesen képesek végigcsinálni. További jó munkát. Erzi."

2008.05.27 17:03

Germany

Aranyos Melinda,

nagyon szépen köszönöm a "kóstolót"! Hát, bevallom, lapozgattam ... lapozgattam ... és elfelejtettem az időt ... Gratulálok a sokoldalú leírásokhoz, információkhoz. Köszönet NEKE-d érte! A sok, nagyszerű munkáért! Sok szeretettel öllelek Zsizi

2008.05.29 20:49

Hódmezővásárhely

Kedves Melinda!

Ma kaptam meg postán az Osservatorio Letterario 63/64-es számát, amin meglepődtem, de nagyon köszönöm, hogy megelőlegezte nekem. Aztán ért a második meglepetés, amikor a vezércikkben a saját nevemmel találkoztam. Igazán megható volt olvasni kedves sorait, bárcsak már holnap postára adhatnám Önnek az ígért kötetet. (...)

(...) Visszatérve az O/L-hez, természetesen nem tudtam végig olvasni, csak átlapoztam, nagyon szép verseket választott Kosztolányitól, kíváncsi vagyok, hogy kap-e olasz olvasóktól visszajelzést a magyar klasszikusokkal kapcsolatban, vagy inkább csak a kortársakat olvassák el?

Tetszett az Alda Merininek szánt rész is, nem tudom, a múltkor elküldtem-e Önnek az Alma Master-en levő Merini fordításaimat, én is próbáltam egy kis bevezetőt írni a magyar olvasóknak, akik szerintem nem nagyon ismerik őt.

http://www.ekm2.com/alma_napjaink_merini.html

Ön fordított tőle magyarra verseket?

Köszönöm az Őszi chanson fordítását, ez a vers kimaradt a kötetből (...), jól esett olvasni. Egy észrevételem volna még, leginkább a nyomda ördögéhez 😊, aki megfiatalított egy évvel.

Remélem, Önrel és családjával minden rendben, remélem, munkái is vannak, és hogy az idei nyár nem fogja annyira megviselni, mint a tavalyi, illetve, hogy valami szép kirándulásra eljutnak ezen a nyáron is, örömmel olvastam a pugliai élményekről múlt évben.

Szeretettel öllelem és minden jót kívánok,

Olga

2008.06.02. 09:36

Veszprém

Kedves Melinda !

A gazdag tartalmú július-októberi számot megkaptam, köszönöm.

További eredményes munkát kívánok.

Paczolay Gyula

2008.06.03. 13:19	Budapest
Kedves Melinda,	
Megérkezett a lap, köszönöm! Igen érdekes! Vezércikkében a nyelv, a költészet és a zene összefüggésén elmélkedett. Küldök ezzel kapcsolatban egy esszét, meg még egyet a magyar észjárásról. Szeretettel: czg. (Czakó Gábor)	
2008.06.03. 21:15	California (U.S.A.)
Kedves Melinda!	
Szerintem jól működik a posta, ma reggel megérkezett az OLFA! Ahogy böngészgetem, igen tartalmasnak látszik, és sokszor csodálkozom rajta, hogy a mindennapos gondok mellett honnan marad magának energiája a publikálásra. Maga biztos egy megszállott asszony, születni kell rá! Üdvözlettel: Imre	
2008.06.04. 07:42	Wellington (New Zeland)
Kedves Melinda,	
nagyon szépen köszönöm a 63 - 64-es duplavastag példányszámot, amelyet még csak átfutottam, de már megcéloltam egy-két csemegét magamnak. Ezek között természetesen a történelmi szem és fültanúk véleményei a legérdekesebbek, de van a Conny Stochausen cikk alatt egy nagyon helyes kis angol vers, amelynek 14 sorát talán még le is fordítanám. A nagyon erősen jambikus formának egy-két sorát meglódtítja egy pár anapestussal és ezért olvastam végig, akkor aztán megkapott a téma is! Kár, hogy a cikket nem tudom élvezni! Csak annyit láttam az olasz szövegből, hogy Dante Gabriel Rosettiről van szó és szerintem ő írta a szóban forgó verseket is. (<i>Szerk. megj.: Nem ő írta, hanem a múzsája, kedvese, majd felesége, Elisabeth Eleanor Siddal, akiről a könyv is szól, akinek e könyvben összegyűjtött verseit a fiatal, 1981-ben született Conny Stockhausen lefordította.</i>) Amennyire én irányzatokat ismerem, ő volt a Prerafaeliták vezér-művésze, akik festészetükben mind kiválóan rajzoltak és misztikus kompozícióikat aprólékos mintázással és remek rajzbeli precizitással jelenítették meg. Nagyon jó verseikkel irányzatukat fémjelzték. Sajnos a sok reprodukciós kötetem gyűjteményében nincs semmi róluk, de, mint téma nagyon egyedülálló és végtelenül érdekes különítmény lehetne. Imi sógorom a 154 Shakespeare szonettet egyetlen dokumentumba fogja sűríteni és ennek érdekében lektorálja őket tízenként. Így aztán a csatolmány-forgalom közöttünk ugyancsak megsokszorozódott. Nekem visszaküldi megjelölve a hibákat (vagy amit az ő internet-forrása másként közölt!) és nekem kell a végső szót megadni, hogy melyik változat a helyes. Amikor készen leszünk, természetesen a végeredményt Kegyednek is azonnal továbbítom. Nem merek semmiféle megjegyzést sem tenni az otthoniak iránti kíváncsiságom kielégítése érdekében, mert az elmúlt hat hét alatt csak rossz hírt kaptam ismeretségi körömből, ami múlandóságomat és koromat eléggé zaklató előtérbe hozta és nem győzőm a pesszimista gondolataimat elhessegetni. Úszással próbálom gyarló egészségemet pallérozni, de ez a külszínre kellemet-keltő elfoglaltság inkább csak a meglevő váz tatarozása, mint valami gyógyító terápia. Az öregség olyan betegség, amelyet csak az elmúlás gyógyít meg!	
Lám, a nyálkás tél mit tesz velem! Fagytan tél, nyirkos vértelen! Rossz didergésben az értelem gyógyítását el kell vesztenem!	
Ezt a kis csoportírmét szintén csak az itteni nedves, nyúlós és nyavalyás tél nyomasztósága rögtönöztette velem. Nem is depresszívok tovább vele, inkább elköszönök kézcsókkal: Imre	
2008.06.05. 17:42	Forlì
Ciao e complimenti per la rivista appena arrivata! Umberto Pasqui	
2008.06.05. 23:10	Firenze
Vi ringrazio molto della recensione al mio "Storia di Silvana". Leggerò con interesse il contenuto della vostra rivista che mi è stata recapitata. Ove ci sia la possibilità di organizzare una presentazione del libro a Ferrara parteciperei molto volentieri. Ho ultimato in questi giorni il nuovo manoscritto e vi darò notizia degli sviluppi editoriali. Grazie ancora, e vi auguro buon lavoro.	

Cordiali saluti
Stefano Vestrini

2008.06.06. 20:42 California (U.S.A.)

Kedves Melinda!

Minden rendben van! Szeptember előtt be fogom fejezni a munkát.

Olvasgatom az **OLFA** -t, s többek között a *Diario lettura* c. rovatot. Ószintén szólván, asszonyom maga egy érdemes fordító, a magyar fordítók panteonjában lenne a helye. De amíg ezeket külön gyűjteményben ki nem adja, addig csak kevesen lesznek arra hivatottak, akik a maga remek fordításait teljes érdemében értékelni tudják.

A művészeket, irodalmárokat sohasem fizették meg. Amikor Rómában éltem, sok szomorú művészi sorsot láttam. Ismertem pld. festőket, templomi freskó restaurálókat és sokszor elcsodálkoztam rajta, hogy semmiért vagy egész potomságért dolgoznak.

Esetünkben a hazaiak nem tudják, vagy talán nem is vélik tudni, hogy egyes olasz nyelvjárások mennyire különböznek egymástól. Márpedig mint olyan, egy középkori kódex lefordítása merőben egy kolosszális munka. Ráadásul, ha éppen ők kezdeményezték ennek a terjedelmes műnek a fordítását, akkor tessék, az illetékeseknek kötelességük lenne illő módon meghonoralni azt. Viszont ezek az értelmiségi urak - de lehet, hogy amazok, azt nem tudom -, ilyenkor úgy látják a dolgot, hogy kérem a fordító csak érezze magát megtisztelve, s szépen örüljön annak ami van, a többit a vele járó hírnév majd úgysí kipótolja.

Látja a mi esetünkben valamikor merőben más volt a helyzet, mivel akkor az otthoni pártapparátus minden hatalmával gáncsolni próbálta az ún. **Tarih-i Üngürüs** néven ismert magyar ősgستا megjelenését. Amelynek Istanbulból való újra felhajszolása, majd lefordítása s annak kiadása, képzelje el évtizedekbe került, úgyhogy végülis egy teljes kálvária lett belőle. A fordítója Dr. Blaskovics József megrovást igen, de azon kívül egy árva fitying honoráriumot sem kapott érte. Nézze, ezt onnan tudom, mivel az alábbi ügyben levelezgettem vele.

Részemről, miután lefordítottam a Tarih-i Adzemet, s azt az illetékeseknek két éve átadtam, azóta sem hallottam többet felőle. Talán érlelik a munkát, ki tudja? Sajnos a jó öreg gárda úgy Józsi bácsi, mint Grandpierre Endre már oda van. Jelenleg nincsen olyan eminens személy, aki a dolgot tovább tapossa. Különben is azt mondják, hogy minden kéziratnak van egy külön-külön kiszabott sorsa. Hát „*majd fogunk látni*”, az egyszeri tót legény is azt mondta!

Más. Ami Erdős Olga kisasszony dolgát illeti, ahogy látom Ő egy igazi kunfajta poetessanak ígérkezik. Biztosan szereti Adyt, hiszen az elmúlás keservének gondolata fel-fel dereng benne, miközben Párizsról s az őszies Szajna partjáról álmodik. Nagyon kedves volt magától asszonyom, hogy segített rajta. Mifelénk az ilyen ébren álmodókat általában a Kunfajta nagyszemű legények sorsa várja.

Azt mondják, hogy a *Párizsban járt az ősz* és *A vén cigány* c. örökbecsű költemények lefordíthatatlanok. Aranyt is nehéz fordítani, viszont *A walesi bárdokat*, nem tudom ki fordította, annyi bizonyos, hogy Kanadában azóta is odáig vannak érte.

Közben egy igen érdekes adatra lettem figyelmes az Editorialében, amelyet az olasz költészet eredete felől talált írni. Miszerint informált olasz körök valaha úgy vélték, hogy költészetük eredete egészen az égei civilizáció alapját megeremtő Baltikumi Finn népekig vezethető vissza.

Lord Byron szavai jutottak eszembe: *Truth is stranger than fiction...* etc. Az igazság furcsább a képzeletnél... Igen, ezt már több ízben tapasztaltam!

Tessék: úgy 15-20 évvel ezelőtt az egyik kollega segítségével, Fr. Gregorio Garzia spanyol szerzetes írását az alábbi különös kitétel miatt fordítottuk le magyarra. Aki az **Origen de los Indos del Nuevo Mundo e Indias Occidentales**, 1729-ben Madridban kiadott könyvében az alábbiakat írta:

„*A fehnusok, akiket szomszédaik finneknek, sine-finneknek vagy fioel-finneknek hívnak, Escheferus szerint a hunok nevének ismeretesei, (...) magukat egyébként Piheninnusoknak hívják, ami annyit tesz, mint a „hun” szó, (...) a Jeges tenger partján élnek, amely föla valaha a hunoké volt, a névhasználaton túl, miként Hornius mondja, elég csak lakhelyüket tekinteni, s már hunokként fogjuk fel, akik szintén az említett tengerparton éltek, de ugyanez a helyzet a sogorokkal vagy mogorokkal is, akik a hun elnevezés alá tartoznak.*”

Ha majd kidolgozom a tervezett témát, talán akkor sikerül bemutatnom azt, hogy a kárpát-medencei szabir őslakók itáliai őshonos népeivel egy és azonos eredetűek voltak. Amelyből pedig kiviláglik, hogy ezek az őslakók, semmiképpen sem északról érkeztek le délre, hanem fordítva, a déli térségből kerültek volt fel úgy Itáliába, mint a Kárpát-medencébe. S innen aztán a baltikumi térségbe.

Mitöb, van itt nálam egy másik kódex, az Oera Linda . Annak idején még maga Várkonyi Nándor is referált róla, de sajnos még eddig ez sincs lefordítva magyarra. Nos képzelje el, ez a roppant réginek vélt írás, hasonlóképp ugyanezt igazolja!	
Csak tudnám valahogy legalább mindezeket összehangolni a érdekelt olasz kutatókkal, de eddig minden törekvésem sajnos mindhiába volt.	
Üdvözléttel: Americo	
2008.06.08. 23:15	Ferrara
Kedves Americo!	
Háromszor kíséreltem elküldeni jelen válaszom, de mindháromszor azt az értesítést kaptam, hogy szerverhiba miatt kiképezhetetlen. Ezért ide átmásolom:	
Köszönöm a tanulmánnyal kapcsolatos előjelzést, jó munkát és nagy érdeklődéssel várom a folytatást!	
Ugyancsak nagyon köszönöm műfordításaimat elismerő, magasan értékelő szavait. Igen, gondoltam, hogy ezeket megjelentetnem egy következő kis kötetben, mégpedig a 2002-től készült újabb műfordításaimat, ugyanis az addigi műfordításaim kiadtam az irodalmi füzetek O.L.F.A. sorozatban - bár non-profit és kis példányszámban -, jelen vannak a MEK-en is:	
http://mek.oszk.hu/00200/00218/ (<i>Le voci magiare</i> , Jászay Magda az alábbiakat írta két levelében: http://xoomer.alice.it/bellelettere/jaszay-jokai.htm)	
http://mek.oszk.hu/00200/00216/ (<i>Traduzioni/Fordítások</i> , lírika),	
http://mek.oszk.hu/00200/00217/ (<i>Traduzioni/Fordítások</i> , próza),	
http://mek.oszk.hu/00800/00868/index.phtml (Apáról fiúra, magyar népmesék, népballadák)	
Nos, az ezután készített műfordításaimat éppen ezért kezdtem összegyűjteni egy következő, tervezett kötetbe, de sajnos a múlt évi októberi gépkatasztrófa megsemmisítette azt is, s az internetről begyűjtött és begyűjtendő anyagból kellene bepótolnom, de erre még nem volt időm, mert ez is óriási időt igényel. Ráadásul még mindig vannak web-oldalak, amelyeket még nem találtam meg, nem tudtam visszaszerezni - a szervergazdák által eltüntetetteket nem számítva -: ugyanis most látom, hogy valóban tengernyi anyagot jelentettem meg az interneten, hogy bizony olyan ez, mint a szénakazalban egy tűt megtalálni. Vérzik a szívem, ha azokra a munkáimra gondolok, amiket csak a gépemben tároltam állandó tökéletesítés, módosítás alatt voltak még, de tervben volt a megjelentetésük, s azokat bizony végérvényesen elvesztettem. (Erről írtam a múltkori vezércikkemben is.) Egyéb publikációm, a fentiekkel együtt:	
http://www.osservatorioletterario.net/bibliografia.htm .	
(A kötetek képei, ahol jelen vagyok: http://www.osservatorioletterario.net/antologiac_alkotasaimmal.htm	
A folyóiratomban 2004-ig megjelentekre kapott kritikai megjegyzések: http://xoomer.alice.it/bellelettere/kritika.htm .	
Érdekes dolgokat írt levelében, különös és nagy érdeklődéssel olvastam ezen sorait. Mikorra tervezi kidolgozni a kárpát-medencei szabir őslakók itáliai őshonos népeivel egy és azonos eredetűségének bebizonyításáról tervezett témát?	
Szívélyes üdvözléttel, további jó munkát, s ehhez erőt és egészséget kívánok:	
Melinda	
2008. 06. 09. 21:48	Róma
Drága Melinda,	
köszönettel nyugtázom a lap kézhez vételét, még nem olvastam ki teljesen, de úgy tűnik, hogy ha lehet, akkor ez a szám még az előzőeket is felülmúlja. Honnan veszed ezt a sok energiát, ötletet, hiszen ez egy örületesen nagy és komplikált munka! Ha nem haragszol, a versfordításaidból feltennék egy párat a blogomra www.editdomjan.splinder.com - beleegyeznél? Természetesen idéznék mint fordítót!	
Sok szeretettel öllelek,	
Andrea	
2008.06.19 17:54	Belgium
Tisztelt Asszonyom, kedves Melinda !	
Nagyon megörvendeztetett Kegyed ezen hosszú levelével, válaszával.	
Ha magamat veszem referenciául, nekem egy ilyen vagy 3, talán még 4 órában tellett volna. Nagy megtiszteltetés, érték ez ..., amit Öntől így kaptam ...	

Szeretettel és tisztelettel (és nagyon-nagyon megköszönve levelét); Lajos	
2008. 07. 08. 10:28	Pécs
Kedves Melinda!	
Örülök újabb sikerednek és gratulálok! További hasonló szépeket és jókat kívánok! Tudod, a jó pap holtig tanul! Hát még a papnő!	
Szép nyarat kívánok valahol a tenger partján vagy a hegyekben. Nálatok bőven van választék!	
Baráti üdv: Jóska*	
* Dr. Vonyó József, «Janus Pannonius» Tudományegyetem/Történelem tanszék, Pécs.	
2008. 07. 10. 12:29	
Tisztelt Tanárnő! Először is bemutatkozom: a HUNITINFONET referense vagyok. Írásai alapján ismerem Önt - ezért a tájékoztató oldalunkon az Ön és mások munkáit is jeleztük -, de Ön engem nem, csak a Web-oldalunkkal találkozott, mivel látom és örömmel fedeztem fel, hogy a tájékoztató oldalunkat belinkelte erre a honlapjára, amit nagyon köszönök társaim nevében is. A lényeg, ami miatt bátorkodom Önnek írni: gratulálok az olaszországi nemzeti írótagsághoz, méltó elismerése eddigi munkásságának! Ezzel kapcsolatos írása elgondolkoztathat mindenkit, valamint sokakban számtalan kérdőjelet támaszhat fel. Érdekelne, hogy a munkássága miért nem volt elegendő a hazaiaknak?! Mi alapján utasították el felvételi kérelmét?! Ezúton jelzem, hogy erről az írásáról értesítettük az Írószövetséget, jó, ha tudnak róla! Önnek is elküldtük tudomásulvétel végett. Tisztelettel: Magyar Margó	
2008. 07. 10. 18:30	Ferrara
Köszönöm a reagálásokat.	
Magyar Margónak:	
Köszönöm, hogy így a szívén viseli elutasításomat és az átirányított levelet. Sajnos a kérdéseire nem tudok válaszolni, mert nem indokolták meg, hogy miért nem fogadták el a felvételi kérelmemet; én meg nem fellebbeztem meg, nem kérdeztem meg ezen döntésük miéért. Sejtmem, hogy mi lehetett az alapja, nem nehéz kitalálni. De erről nem kívánok szólni. Javasolnám, hogy írjon ismét az Írószövetségnek és kérdezze meg az illetékesektől. Bár, azt hiszem, nem reagálnának Önnek... (Bttm)	
2008. 07. 11. 10:59	Sottomarina (VE)
Ho ricevuto la rivista in questo istante. È molto bella, ricca di saggi, articoli e cose davvero interessanti.	
Grazie ancora, Sinceri saluti	
Pierpaolo Pregolato	
2008.07.12. 18:07	Wellington (New Zeland)
Kedves Melinda,	
a Clemente Maria Rebora költészetét bemutató tanulmány* számomra nemcsak felejthetetlen élmény, de megállapíthatom, hogy Kegyednek különleges raport-ja van verseivel és egész spiritualitásával, mert a műfordítások olyan erővel hatnak, mintha eredetiek lennének! Ezt pedig csak egy lelki kapcsolattal lehet magyarázni! Ezt valami másod-ihletés hozhatná közelebb! Nemcsak az egész tanulmány, de a műfordítások ereje hatott rám igazán! Mindehhez gratulálok, mert egészen biztosan a leghökkentőbb és legmegnyugtatóbb műélvezetem volt!	
A történelmi részeket csaknem mindennap olvasom, mert eltűnődtem "Régi dicsőség"-einken és a letűnésük okozta szomorúság mellé valamilyen megnyugvást ad, hogy valaha a mi nevünket is nagyobb becsben tartották!	
Remélem a "Magyar Szó" küldeményem már megérkezett! Vakációzásához kívánok sok-sok hasznos szerencsés napot és felfrissülést!	
Kézcsókkal: Imre	